

Personală
H. - - - - - Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 11 (122) — 25 MAI 1963

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

Apare sâmbătă, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

Vasile Nicolescu

INTERLUDIU

O rană goală în spatele loamnei
și-un snare călărindu-se de pruni, obosit
în cortul sărăciei, visele mele —
un cerb cu ramul frunții rețezat,

Prin tunelul de crengi slăbimate al iernii
în tăcerea rupită de cîini și de gloanțe
muzicuța mea ca un fir de argint
se depăna, se depăna-n nestirșit...

Sticloase vrăbii strînse în ferestre
ciocăneau familiar: deschideți-ne,
Sub usă, ca un cîine hrăgindu-și suflarea,
cu limba-nsingerată, vîntul amușea.

Doar sania latei cu tulun și scrisori
peste un riu de oglinzi cenușii luneca, luneca,
Și gheața în iandări amare se sparse
iar sania-ncet se-ncetă.

Intr-o hlamidă împărătească, de gheață
calu murea...
cînd cornul poștasului prin viscol strigînd
lîngă rîu delira.

VASE COMUNICANTE

I
Nevăzute vase comunicante ne leagă
de la un capăt la altul al lumii,
de la un capăt la altul al stelelor,
nevăzute vase comunicante
mai transparente decît spațiul ce unește două planete,
mai vii decît timpul ce unește două inimi în spațiu,
mai ușoare decît eșarfa curcubeului ce unește
apele verzi ale muntelui,
vase comunicante,
prelungiri ale inimii noastre înlocuite,
prelungiri ale visei noastre îndrăgite,
vase comunicante
prin care aleargă mai tute decît fosforescențele
cozi de cometă, decît lumina însăși
gîndurile noastre.

II
Și nu-i tiresc atunci că smulgem ultimele mași —
Nu-i tiresc să se-mpriindăreze pămîntul întreg,
de incandescența snare al inimii voastre, oameni,
voi cei dinții ce-ai învîns în tînerciul,
să se-mpriindăreze pămîntul întreg
de incandescența snare-al comunismului?
Vă înțeh pe voi
care cu fiecare nou adevăr
purificați memoria lumii
de sumbre amintiri
și de-amintirea amintirilor lor,
de frunțile care-au născocit limbile de șarpe ale rugurilor,
de frunțile îndrăgite în imaginație, cele mai întinse din
cite au născocit omul,
de frunțile care au vrut să închidă în grele scurte
primăvăratecul din ai necesității,
nu-i tiresc să se-mpriindăreze pămîntul întreg?

Damian Ureche

AUTOBIOGRAFIE

Pesie munții crispați
Tata trece cu lestrăuții sub braț,
Și-n cealaltă subțioară
Cu soarele gata să moară.
Mîinile lui cu miroaie de rășină
Mi-aduceam hăzî-n gîdînd,
Tata a plecat pe tron într-o seară
Și au murii munții
Lîngă puțul de căprioară,
Apele de ulei
Răneau luga păstrăvilor mei.
De șase ani tata nu mai trecuse prin curte
Cămășii mele îi rămăseseră minicile scurte.
Opinele din pielea pușului de căprioară
Rupite, începeau să mă doară.
Rămăseseră mine din acel puț
Darul de munți și neastîmpăratul lui
Piciorarele chemate de drumuri deveniseră svelte.
Ami mi-au purtat brațele pe umere.
Aveau culori mai tari pămîntului și apa.
Întîi om făcui cunoștință cu snpa.
Cînd suna țierul izbit în țarină,
Din pămîntul pietros
Parumbul creștea înumos.
Tata s-a-nfors cu limpiile sure,
Mi-a strîns brațele-n palmele lui
Să vadă dacă-o bură de secucie.
Și mîinile mele, slobe precum coada serii
S-au lăsat țovărășe cu mîinile tatii
La idiatul pădurii.
Mai înțezu, piecat pe un șantier
Învălasem să dau cu pumnii-n cer.
Partidul strengărește baneta pe trunle
Am luai în spinare șoseaua din soț
Și-am dus-o pe munte.
Am primit un carneț în Paris
L-am aşezat lîngă inimă
Și de-atunci
Soarele meu răsoare din buzunarul stîng
Într-o mină din rîndul Argeșului
Am învățat brojele să le împint
În arborii negri răsloroiți sub pămînt.
Pentru lumina nouă statornicită-n țară
Am scos munții din adînc
Să-i dănoască munții de-atară.
Apoi într-o seară înțezu
Pădurile m-au petrecut pînă la lipografie
Ete s-au întors, și eu am rămas
Cu munții și apele-n glas.

VAN GOGH —
Bărci pescărești la Sainte Marie

NEOSTENITUL SPIRIT

Totdeauna la vremea asta cînd în adolescența anului, luna mai își aruncă în pomi și ierburii podoaabele, îl sărbătorim pe marele Mag al poeziei noastre. Trec înfiorat pe sub ferestrele sale la amurg și aștept să vad sus, la o fereastră, străbuna lampă cu gaz și obrazul dirz de oltean, al maestrului. Bănuiesc cum veghează cu ochiul său de lup pe manuscrise și știu foșnirea sacră a hîrtiei pe care o supune. Parcă aud scrișnind o peniță de aur. Marele spirit nu obosește. Încă anul trecut a mai scos bicul din carimbi și-a mai făcut o roată cu el deasupra capului: să nu credeți că am căzut în amăgirea conțemplării. Veghez!

Mi-e greu să ard tîmăle la treptele sale an de an, dar nu pot să nu am sentimentul unei bucurii totale la gîndul că sînt martorul unei mari faceri necontenite, la care asist ceas de ceas, cu certitudinea că aud din mijlocul celății ciocanul lui Michel Angelo și că n-am dreptul să trec nepăsător pe lîngă această naștere. Trebuie să spun, trebuie să exclam: am fost martor la ivirea operei fără egal, am avut norocul să trec pe lîngă el pe stradă, i-am vegheat sub poartă, trăgînd cu urechea să-i aud zbuciumul tainic al caznei, am vrut să-l surprind, să-l știu, să-l aflu. A stat lîngă mine și aș fi vrut să-i culeg cea mai sălbatică, dar tocmai de aceea mai frumoasă floare pe care să i-o arunc înainte. El ne-a umplut inima și mințile de cîntec, el a spart tiparele alite de rigide ale formelor literare în care nu se descurcă prea mulți cu toată inflația de pagini pline de lîlere, nu de cuvinte. El ne-a învățat muzica silabelor și ne-a readus melodiile grave ale limbii rominești în urechi, cu o nemaipomenită învigorare. El a fecundat verbul ostenit de întrebunțare vulgară și a făcut din substantivul o flacăară. Învățînd de la popor taina aspră a împerecherii graiului ne dă mereu o lecție de simplitate. El a întocmit marele și nemuritorul rechizitoriu al lui 907, el a spus cu neasemuire marele imn dedicat omului! La vîrsta patriarhilor la tînerțe cobza din cui și ne-aruncă în

visări turburătoare. Acel cîntec unic arghezian răsună peste lume în toate limbile pămîntului. De pe la Viena, Roma și Paris aud glasuri de admirație. Opera sa trece peste greutatea limbilor, dăruind tezaurului lumii scînteia genială a acestui fiu de pe Jii care, ca și Brîncuși, a uimit și a vorbit despre splendida noastră țară în graiul unic și de neîmîtat al zeilor.

Generații după generații au băut din apa lui strălucitoare cu sete, și toți urmașii noștri vor găsi în el tînerțe fără bătrînețe. Cînd vorbești despre Arghezi, trebuie să găsești acele cuvinte enorme în stare să-ți descrie un munte uriaș sau un ocean plin de abise, înalt și el prin ceca ce sparg și cară din adîncuri apele nemărginite.

Ca într-o înțelegere complice, sărbătorirea sa se face în momentul exuberanței totale a naturii. Păduri și grădini se revarsă în afara lor în haine vegetale fără de preț, împodobesc pămîntul și vorbesc oamenilor despre puterea universului. Noapțile lunii mai sînt pline de stele și de tunete; în aceste zile de primăvară cad ploile roditoare, și cîmpul scoate din uzinele lui subterane miracolul pîinii. În aceste ceasuri totul străluce și e tînar, proaspăt și unic. N-aș vrea să repet o vorbă, spusă și răspusă, dar prea îi seamănă acest mai lui Arghezi!

Viața lui a fost o bătălie continuă, anii lăsați în urmă au avut cu regularitate o recoltă-record. Pe ce-a pus mina acest om a înflorit ca în poveste. Din hambarele lui spirituale poporul nostru se va hrăni în veșnicie. Să stăm la masă cu toții și să-i lăsăm locul din capăt. Să frîngem enorma piine și să-i privim.

Maestre, lasă-mă, ajuns aici, să spun un cuvînt mic și obișnuit:

— Să ne trăiești într-un mulți ani cu sănătate!

Eugen Barbu

Un articol inedit
de LUCIAN BLAGA:

FAUST ȘI PROBLEMA
TRADUCERILOR

DISCUȚII DESPRE EROISM

CRONICA LITERARA
de I. D. BĂLAN

CALITATEA ȘI MESAJUL
TEXTULUI DRAMATIC

de ION LUNGU

TREI SCRITORII
DIN OCCIDENT
DESPRE LITERATURA
ȘI LUMEA
CONTEMPORANA

AL. ŞAHIGHIAN:

Coiful de aur

Mimarea copilăriei generează adesea pagini amare, de-o deznădănată plătitudine, coboară expresia într-o zonă periferică a literaturii. Proza pentru cei mici are însă și ea legi severe care ţin de adevărată literatură. Senzaţia de autenticitate vine şi din faptul că dispoziţia pentru surpriză nu este censurată de necesităţi false didactice şi intenţionate moraliste. Intrebaţi bibliotecarele care împart zilnic sute de cărţi copiilor din cartier şi să vorbim puţin de recunoaşterea sintezelor autorilor care nu se repetă. Am amintit cele de mai sus în intenţia de a sublinia plăcerea cu care orice lector, nu numai cel de vîrstă şcolară, parcurge volumul „Coiful de aur” al lui Al. Şahighian. Neprăvăzutul acţiunii, invenţia prodigioasă care însoţeşte staţionarea firului epic al cărţii, îi captivază pe micii cititori. Brigada „aiştilor” (elevii clasei „A”) pornită în căutarea comorii risipeşte atîta vîntoşie încît îşi ştiu cu satisfacţie în sfîrşit, nişte copii care ştiu să se joace!

Hruba prefăcută în vapor şi hărăzită „Vileloai”, echipajul de „pirai” trece prin grele încercări, jurnalul de bord cifrat, lişa metamorfozată în papagal din Africa de Sud sau descoperirea şi demascarea unor duşmani sînt elemente care pot fi întâlnite şi în alte cărţi. Dar scriitorul are facultatea de a le investi cu un farmec deosebit, unic. Copiii ştiu bine că lişa nu-i papagal din Africa de Sud, iar ciotul de lemn nu-i un câtag falnic. Dominanţă, însă, e puterea lor de închipuire. Copilul trăieşte un noi de continuitate şi difuză metamorfoză, de unde şi usurinţa cu care admite miracolul.

Romanul „Coiful de aur” ne aminteşte de fluxul romantic al altor frumoase cărţi, „Timu şi băieţii lui”, „Acestaşi copii, adevăraţi”, so mişcă în ambele romane. Sufletul brigăzii „aiştilor”, Nicolae, e un visător, o imaginaţie aprinsă şi pasionată; Maria —

o fetiţă sensibilă şi inteligentă care se impune băieţilor, „dugmani din principii ai fetelor”, „Coiful de aur” se termină (cuimea!) cu găsierea comorii...

CORNELIU LEU:

O familie puternică

Încercînd să realizeze o monografie artistică a unei familii de muncitori, Corneliu Leu şi-a asumat o sarcină temerară şi dificilă. Riscăm să credem că e pentru prima dată cînd apare la noi o lucrare destinată cititorilor de vîrstă şcolară, care studiază în centrul ei viaţa unei familii de muncitori. Interează aici în primul rînd viaţuna pionierului Costel, nepotul bătrînilor miner Pavel Samsudean. Costel trăieşte cu adevărat „dramă” prin care trece bunicul său, după 40 de ani de muncă în mină. Conflictul se declanşază brusc, stîrnind puternice mişcări sufleteşti. Prilej pentru autor de a creiona cîteva izbutite scene în care relevă frumuseţea bărbătească a muncii de miner, precum şi de a crea cîteva tipuri memorabile.

Autorul a găsit un titlu fericit cărţii sale. Într-adevăr, Samsudeeni sînt o familie puternică. Evitînd tot ce ar părea ostentativ, scriitorul găseşte modalităţi simple pentru a-şi convinge lectorul că viaţa are preţ trînit doar în muncă şi cinste. Puterea Samsudeenilor constă în trîncinicia convingerilor lor. În această direcţie, bătrînul miner Pavel Samsudean oferă familiei sale o adevărată lecţie de demnitate muncitorească. La rîndul său, pionierul Costel e dispus să piardă chiar excursia la Hunedoara gîsind că-i mai „loial” — termen găsit de băieţii din grupa sa în „Cel trei muşchetari” — să fie de folos mîncărilor.

S-ar putea discuta cu folos despre tehnica narativă la Corneliu Leu. Cu subtilitate, cele două lumi, a vîrstnicilor şi a copiilor, se îmbină organic, oferind o imagine unică. Eroii evoluează într-o ambianţă comună, „Grupa întrecuţilor”, condusă de Costel, desco-

perind pe o coştişă un vagonet uitat, nu are linişte pînă în clipa în care, reparat, uns şi vopsit în alb (ca să se termine (cuimea!) cu găsierea comorii...

MIHAI POP:

Printre balene şi pinguini

Titlul cărţii lui Mihai Pop e convenţional. Intimplările, unele cu haz,

alte fără, nu se petrec numai „printre balene şi pinguini”, ci în diverse puncte ale globului unde l-a purtat corabia pe iscusitul marinar. Călătoriile „unchiului Bazil” — prin Australia, Africa, America de Sud, Borneo sau Oceanul Îngheţat de Nord — sînt simple prefeţe pentru comunicarea unor noţiuni de geografie şi a unor date despre cîteva animale exotice. Maniera didactică, orfană de fantezie, transformă unele povestiri din volumul lui Mihai Pop aproape într-un îndreptar în ajutorul elevilor care învaţă zoologia şi geografia continentelor. Fabulaţia e restrînsă la clişee de mult cunoscut din povestirile despre vîntătorii de balene, cu toate peripeziile legate de această profesie. Cartea are şi un ciclu de povestiri care se clătesc cu mai multă plăcere: Maytata, Personajul principal e o mică şi poznaşă maimuţă. Renunţînd la conversaţia rigidă dintre unchi şi cei doi copii, autorul lasă curs liber iscusităi sale de povestitor. Dar şi în acest ciclu se simte o simplificare care dă senzaţia unei anume uscăciuni. Ai impresia că a fost uitat ceea ce este esenţial: can-doarea copilăriei. Avea dreptate Tudor Argezi cînd spunea la dezbaterile din toamnă pe marginea literaturii pentru preşcolari şi şcolarii mici: „Unii dintre noi uită să surîdă”.

Maria Luiza Cristescu

MIINI DE ZOOTEHNICIANA — Fotografia: ION MICLE

Un ultim răspuns tovarăşului i.

În numărul trecut revista noastră publicase un articol de analiză (sub un titlu poate nepotrivit) a aceluiaşi Mihai Pop, în care se formulau între altele şi critici privind inconsecvenţa unor dintre judecăţile de valoare ale acestui tîndr şi talentat critic. Existau, mîr-turisim, presupuneri că tovarăşul i. nu ne era trimis o scrisoare de felicitare. Nu ne aşptam însă ca să se burzuluiească de-a binelea şi să ne pună la punct cu atîta promptitudine şi îndrăzneală să spunem, în-fatare. (Presupunerile noastre aveau la bază o anumită experienţă cîştigată care ne dovedea irita-bilitatea acestui literar ori de cîte ori este atins — chiar şi cu o figură — creun material „rădăcit” de „Con-temporani”. Ultima notă nu aduce un plus de originalitate faţă de o-bliguetele „comuniştii” polemice ale lui I. Ce face „Lucaşul” prin articolul „moment”? Îl pune nici mai mult nici mai puţin „în ge-nunchi pe nuci” pe N. Manolescu. Singura critică apreciată pozitiv de acelaşi articol din „Lucaşul” este cea închinată lui Radu Cosanu. De ce? Pentru că îl critică — şi asta convenea celor de la „Lucaşul”. De fapt orice cititor obiectiv nu s-a putea să nu vadă în această „jude-cată” a tovarăşului i. o neînfe-

gere sau o răstălmăcire evidentă a textului apărut în revista noastră. Nu numai o cronică era menţio-nată favorabil; chiar în paragraful de unde s-a scos opusul nostru criticare a autorilor. De fapt cînd din finalul cronicii noi ne arătam nemulţumiţi da lipa unei atitudinii precise a criticului; „Criticul ob-ţinut cu stilul cunoscut al criticului nu reuşeşte să depisteze din textul cronicii, mai mult decît din această concluzie, care este părărea lui N. Manolescu despre carte”. Tovarăşul i. se călta că noi iam fi întinat cronica lui faptul că-l laudă pe Munşi şi îl critică pe Ac-san. De fapt noi îl arătam aten-ţia asupra inconsecvenţei punctului de vedere, comitînd în primul caz diferenţele, ca forţă a talentului, pe Munşi de Labiş iar în celălalt caz de criticism (dovedit însăşi reuşi-rea cu stil de către cronica a ver-dictului anterior).

Tovarăşul i. se răsteşte la noi că de ce, altcînd, n-am aplaudat croni-cile glorioase ale lui N. Manolescu la romanul lui Zaharia Stancu şi la volumul de versuri al lui A. E. Baconskiu. Explicaţie pe care şi-o da singur, în mod umitor de nuanţat, este aceeaşi: faptul că opiniile cri-tice ale acestor cronici nu cores-pundau cu vederile noastre. De fapt, cronicile la romanul „Jocul cu moartea” i se impută în articolul nostru că nu fine sermo de argu-mentele serioase aduse de alţi cri-tici, argumente care vizau anumite lipuri de conţinut ale cărţii — Cîd privesc cea la volumul „În către zorii de zi” i se arătau lui Man-olescu unele deficienţe concrete. A-dică: elegierea unor aspecte ale personajului Baconskiu semnala-te ca deficienţe de majoritatea criticilor noştri.

Nu reprezentăm toate acestea ră-stălmăciri dură răstălmăciri, toca-răse i. P. Unde e buna credinţă im-plicită în arşii critică profesională înocentă în nota ce cu onoare a semnat?

Lasăm în a parte obiceiul devenit cronic de a răstîrni indispoziţia creată de un articol care nu-i plă-ce şi asupra altor biografii critice de revista noastră. Astfel, în spaţiul în-gust al notei de care ne ocupăm tovarăşul i. va scutura întreaga pa-gină, ironizînd faptul „că în colţul din stînga, sus, se răspunde la redacţional (!) are nu o dată aprei-cieri foarte aspre la adresa proprii-lor colaboratori tineri ai revistei”. (Teribil sacrilegiu să fi critică prop-rii colaboratori, sacrilegiu care ni-cu nici un caz nu ar fi admis în pa-ginile „Contemporaniului”).

Parodiile de altfel obişnuite în literatura şi presa noastră, devin, pentru i. „Judei peste picior”, iar în faţa Constantin şi biată rîcîmă (şi cînd te gîndeşti că şi Sado-veanu, Goşa, Argezi au fost vic-time ale acestei sinistre specii lita-rare!).

După aceste repertate piruete „po-lemice” ni se înva că sîntem date, a predică despre ce ce să zică ceea critică literară, care nu trebuie să dea totul mură-n gură cititorului ci... sfaturi expuse doct pe un ton su-perior. De la cîntărea, sugestii — cu pretenţii de maxime — pentru viitor etc etc. Ceea ce nu-l împiedică însă pe i. să ne pună pe noi la colţ pe coji de nucă pentru că am fi sen-tenţioşi, suficienţi, arşind-ne în „chintenta Criticii Romîne Con-temporane”. Probabil urmînd zicala populară: „spune-i, mamă gusată ca să nu te-rape se cu degetul”. În definiţie, ce semnificaţiă mai crase creşii, în afară obiceiului de a răspunde unor articole de amplo analiză cu nişte note care-şi au-mă cu seriozitate sarcina punerii la punct a tuturor problemelor? Sau cumca tovarăşul i. consideră a po-seda (singur) piatra filozofală încît ar fi îndreptăţit să creadă că nişte simple enunţuri, indicaţii, sugestii, sfaturi de proporţii unor discas pot să-l scutească de obligaţia de a aduce argumente la argumente, de a dezbate, cu toată seriozitatea problemele ridicate?

Aceasta este şi una dintre cauzele principale care ne determină să nu mai continuăm dispunerea noastră cu tovarăşul i. De aceea dacă de aci înainte cititorii noştri vor ob-serve că nu mai punem punctul pe i. îl rugăm să nu creadă că n-am acce- la ce îl petru ce, ci am pu-şi simplu să considere că am ajuns la concluzia următoare: polemicele cu o asemenea literă sînt sterile, in-tervenţiile ei (indică ale literii i. din „Contemporani”) sînt înădîm în-cordînd în a clarifica proble-me de fond, ci, din ambiguitate de-a-şi flata un amor propriu exagerat.

I. Mureşan

LA ANIVERSAREA REVISTEI „IGAZ SZÓ”

Cu prilejul aniversării a 10 ani de la apariţia revistei „Igaz Szó”, organ al Uniunii scriitorilor din R.P.R., „Lucaşul” transmite colectivului şi redacţiei un salut prietenesc şi felicitări călduroase.

Revista „Igaz Szó”, alături de toate publicaţiile noastre literare, desfăşoară o activitate bogată, sub îndrumarea partidului, pentru promovarea literaturii noi, egalînd, în lucrările pe care le publică, opeza de desăvîrşire a construcţiei socialiste în patria noastră, a nivelului creator şi estetic contemporan.

În paginile revistei se apărut lucrări valoroase inspirate din actualitate, aparţinînd scriitorilor din toate generaţiile, lucrări care au îmbogăţit palestrul literaturii noastre noi. Revista are meritul de a fi publicat, alături de scriitorii cu o experienţă literară mai mare, o serie întregă de talente noi care s-au impus în ansamblul frontului nostru literar.

De asemenea, „Igaz Szó”, prin articolele şi studiile competente, privind probleme importante ale literaturii contemporane, a participat la dezbaterile de estetică şi critică literară, aducînd puncte de vedere interesante.

Alături de lucrările scriitorilor de limbă maghiară, revista „Igaz Szó” publică numeroase întîmări din literatura română, contribuind astfel la popularizarea operei literare româneşti, în sîndurile cititorilor săi de limbă maghiară, şi la întărirea prele-ziei frăţeşti dintre poporul român şi minorităţile naţionale.

Întreaga muncă a colectivului redacţional al revistei „Igaz Szó” se desfăşoară sub semnul luptei pentru o literatură ancorată în plină realitate socialistă, de o înal-ţi înaltă artistică.

Îi urăm revistei „Igaz Szó” noi succese în activitatea sa de promovare a literaturii realiste socialiste.

„Lucaşul”

Cu prilejul împlinirii a 10 ani de la apari-
tia la Tg. Mureş a primului număr al re-
vistei literare „Igaz Szó” („Cuoînt ade-
cîrat”) în sala mare a Palatului culturii
a acut loc la Tg. Mureş a festivităţii. Au
participat Ion Bunc, prim-secretar al co-
mitetului regional de vîrstă, Stefan Jakab,
secretar al comitetului regional de partid,
Dumitru Puni, preşedintele comitetului ex-
ecutiv al statului popular regional, Marcel
Breslau, membru al biroului comitetului de
conducere al Uniunii scriitorilor din
R. P. Romîni, Ion Brad şi Szeimler Fe-
renc, secretari ai Uniunii scriitorilor din
R. P. Romîni, precum şi alţi oaspeţi, in-
cîlci şi numeroşi cititori ai revistei.

În cuvîntul său de deschidere, Haidu
Cyoş, redactor şef al revistei „Igaz Szó”,
a relevat că, sub îndrumarea partidului,
redacţia a reuşit să antreneze în jurul său
un număr mare de colaboratori din rândul
celor mai buni scriitori romîni, maghiari,

germani din ţara noastră, care nu dat
revistei un spirit permanent şi preferă. Colec-
tival redacţional ca militia şi în cîtor par-
tru înflorirea literaturii noastre, pentru con-
solidarea pe noi departe a legăturilor fră-
ţeşti dintre poporul român şi minorităţile
naţionale. În continuare, tot Stefan Jakab,
secretar al comitetului regional de partid, a
transmis colectivului redacţional şi colabo-
ratorilor revistei, salutul comitetului re-
gional de partid, urîndu-le noi succese în
activitatea lor creatoare. Tot Marcel
Breslau a felicitat revista din partea co-
mitetului de conducere al Uniunii scriitorilor
din R. P. Romîni.

A urmat apoi o serată literară în cadrul
căreia au citit fragmente din operele lor
scriitorii şi poeţii Marcel Breslau, Szeimler
Ferenc, Radu Bourceanu, Kiss Jenő, Tiberiu
Utai, Bajor Andor, Nagy Istvan, Ion Brad,
Eugen Barbu, Papp Ferenc, Aurel Rău şi
Lety Lajos.

cronica literară

Referinţe concrete din universul liric sale ni-l indică pe tînărul poet Platon Pardău, originar din Nordul Moldovei, din acea Ţară de Sus, pe care o anume literatură antirealistă din perioada interbelică o prezentase ca scopuri de propagandă reacţionară, o laşă exclusiv de legendă şi basm, populată cu plîşci tradiţionale, îmbrăcaţi veşnic în costume de sărbătoare, refractari civilizaţiei, plămîni de bîne într-o viaţă idilică. Îndemnaţi necontenit să-şi fixeze idealurile în trecut. De aceea, poate, repulsia faţă de un asemenea paseism se face atît de viu simţită în versurile poetului. Încadrîndu-se în buna tradiţie a literaturii noastre care a cîntat Ţara de Sus, Platon Pardău îşi sporeşte necontenit interesul artistic pentru aspectele vieţii de azi, pentru ţara socialistă, cu oameni harnici patrioţi, încrezători în viitor, constructori ai unei lumi şi civilizaţii noi:

„Nu vrem să auzim
plînsul uscat al vechilor pietre şi cărămizi.
Umbli în memorie excavatoarea cu pasul lor
circular,
şi uităm toate amînunţele acelea ce nişte cuie
bătute-n dorefi, în usi, în lemn,
ce nu pot să disară decît o dată
cu peretii, cu uşile cu ferestrele.”

O revărsare de nistipuri de aur —
de aci începe memoria orasului nou,
înaltă cu nast de mileniu. Şi lată că,
printre felile lungi de lumină,
înfaţa oară oamenii sînt contemporani
cu oamenii.

Sentimentul acesta din ultimele două versuri pare să fie cheia de boltă a întregului volum, „Arbori de rezonanţă”, apărut la Editura pentru literatură, în colecţia Lucaşul. Prima notă distinctă ce se impune, din a trăsătură polemică volumului faţă de imaginea diformată a Ţării de Sus, este pa-tosul actualităţii exprimat răsplet în poezia „Con-temporanitatea” din versurile căreia am citat.

Imagini din viaţa tîntorilor de păduri (cicluul „Drumurile Bistriţei”) sau din activitatea mine-

rilor eroici care, la chemarea partidului, deschid noi orizonturi în pîntecl întunecos al pămîntului şi le exploatează cu pricepere şi abnegaţie. (cicluul „Fişe lirice”), a constructorilor de noi oraşe şi hidrocentrale, care pilejuiesc poetului versuri... iz-butite:

„...lumina hohotind prin marile artere de aramă
„ca un cîntec urcînd spre nord, peste istoria
Moldovei,

PLATON PARDĂU;

Arbori de rezonanţă

„Întorcînd pădurilor — pădurile, cerului — cerul:
„tot ce Bistriţa a adunat frumuseţi din munţi;
„strecurîndu-le-n aur prin porţile hidrocentralele
„se-mtoare munţilor, hohotind
peste umerii pilonilor de înaltă tensiune.”
 („Drum spre nord”)

De pretutindeni se simte un suflet al contempo-raneităţii, o vibraţie intensă a vieţii, dar, din pă-cate, nu întotdeauna suficient transfigurată arti-stic, ori transfigurată numai în latunile ei exteri-

oare, ceea ce duce pe plan stilistic la o abundenţă de forme exclamative, care mai mult mimează de-cît exprimă emoţia poetică:

„O, nemurătoare feţele Bistriţei...” (Drum spre sud), „O, ce uriaşă furtună trecu” (Peiaşi), „O, le aud cîntecul solemn... (Drum spre nord), „O, pan-teism ciudat”. (Amiază), „A. drumul acesta...” (Sa-lina), „O, şi întunericul cîţ e de străin...”, „Ah, de cînd n-am visat nimic”; „Vai, mamă, cum se impu-

în stare de asociaţii neprevăzute, care adeseori îscă metafore plastice, sugestive, bogate în semnificaţii.

Iată cîteva din realizările pe acest plan care-i fac cîntec:

Belsugul e văzut cu o vară intrată „în hambare si odăi”, „liniştea” i se pare „o vacantă ciudată a naturii”, un om strivit de un braad pare „un copac printre doborîţi copaci ai pădurii”, „vorbele se aşează ca nişte blocuri de piatră, alcătuiind un munte solar” etc., etc.

Semnalăm ca un fapt stilistic, caracteristic op-ticii de viaţă a poezilor noştri, capabil să sugereze într-un chip nou optimismul epocii, frecvenţa cu-vîntului lumină, încorporat, în imagini demne de reţinut: mestecenii sînt „grei de lumină”, „lumina păşeşte peste cîmp” ca o fîmîz; altă dată „lumina albă” pare o „splendidă faianţă” etc. etc.

Ceea ce e salutar la tînărul poet este faptul că, în general, nu caută metafora de dragul metafo-rei, nu se lasă încîntat de realizări formale în sine, ci încearcă să exprime adevăruri de viaţă, sentimente şi gânduri ale omului contemporan prin mijloace poetice eficace. Pasiunea pentru actuali-tate, ca trăsătură evidentă a scrierului său, ne face să subscriem la observaţia din prefaţa volumului, semnată de Mihail Petroveanu care sublinia că lui Platon Pardău „îi lipseşte obsesia, atît de ca-racteristică unora din colegii săi de generaţie — a copilăriei uicse în război sau prădate de podnaba visului”. Dar tot conţinutul operei poetului ne obligă să nu acceptăm, nici măcar ca un paradox, afirmaţia după care tînărul poet „n-are autohio-grafie”. Autobiografia lui e prezentă în toate pa-ginile cărţii. Poetul, spre deosebire de alţi colegi care ne-au deprins cu o anumită viziune a copilăriei — poate prea monocardă si simplificată —, îşi evocă emoţionant anul copilăriei, cu acele di-mineţi picioase, gălbui, cînd, împreună cu tatăl, pornea la arat:

„Pe hat eu strîngeam pietre coltoase,
boii — piele şi nose,

tăcuţi se profilau pe cerul şarg.
Tata apăsa plugul, îndoit ca un arc.

Si plecăm singuri, şi veneam singuri —
dimineţi şi amiezii, şi seri solitare.
Cercul era un drum bustiu de tară
zgîriat de vâgi urme de care.”

Dominanţă rămîne, însă, în universul său tematic actualitatea, sufletul nou al epocii, elanul muncii constructive, optimismul oamenilor, devotamentul lor în muncă, bucuria lor imensă în faţa frumuse-ţilor naturii patriei, pe care o stăpînesc cu dem-nitate.

Poetul reuşeşte, într-o bună măsură, să ne întere-seze prin noua imagine a Ţării de Sus, al cărei cîntăreţ pasionat se arată a fi. Nu întotdeauna, însă interesul îndreptăţit al cititorului este însoţit în egală măsură şi de o emoţie artistică. Motivul îl găsim în caracterul artificios al unor gesturi lirice, în decalajul, flagrant pe alocuri, dintre substanţa artistică modestă şi expresia pretenţios grandioasă.

E, fireşte, nevoie de o mare pasiune şi pentru realizarea artistică a versurilor, pentru logica lor interioară. Căci e greu să-ţi închipui „glasu care aude, glasul care înţelege” sau „funicular „care ne leagă într-un tot ascendent (s.n.) de pădurea întregă” sau pe cineva bînd „vinul distanţei”. Sînt, fireşte, pretiozităţi şi îndrăzneală lingvistică ineficace, la care tînărul poet, de aţtea ori în stare de realizări frumoase, va trebui să renunţe, apeli-cîndu-se tot mai insistent spre nesecutul izvor de poezie adevărată: contemporaneitatea.

I. D. BĂLAN

realizarea artistică a versurilor, pentru logica lor interioară. Căci e greu să-ţi închipui „glasu care aude, glasul care înţelege” sau „funicular „care ne leagă într-un tot ascendent (s.n.) de pădurea întregă” sau pe cineva bînd „vinul distanţei”. Sînt, fireşte, pretiozităţi şi îndrăzneală lingvistică ineficace, la care tînărul poet, de aţtea ori în stare de realizări frumoase, va trebui să renunţe, apeli-cîndu-se tot mai insistent spre nesecutul izvor de poezie adevărată: contemporaneitatea.

I. D. BĂLAN

Politeja

Nu rareori se persifilează politeja, fiind socotită un act de...
Actul de politeja nu se reduce numai la manifestări ecterice, legate de simple conveniențe. A te scria în piciorul cind vorbești cu o femeie sau a oferi locul unei bărbat în viață, în autohuz, sint manifestări uzuale, firești și elementare.

În semnificațiile ei majore, politeja înseamnă un întreg sistem de comportare sensibil la nu numai în formă dar și în conținut.
A fi lălat într-o discuție este un exemplu. A mima cu seriozitate stări afective pe care nu le ai este edificator pentru lipsa de politeja.

Karsa politeji nu ne aparține. Zimbetului fals, compasiunea confectionată, duritatea sufletească mascată aparțin unei morale împotriva căreia continuăm intervenția chirurgicală. Ceea ce a caracterizat întotdeauna morală burgheză a fost duplicitatea ei. A fi fals politicos în substanță e altceva.

Actul de politeja reprezintă deci o implicare de ordin etic și remarcăm în cel devotat muncii, vieții de colectiv, care respectă atât „viziunile” etice și relațiile colegiale, ne cădeau evident în lăcrășia valurilor de muncă, precum și pe cel care cu onestitate aspiră la așa ceva.

Să ne gândim puțin la „nepoliticoși”, dacă nu cumva se numără în numărul celor care au la activul lor o recalcitrantă lipsă de considerație față de muncă și de complexitate și delicatețe lezături sufletești ale colectivului în care lucrează. Și nu vom rămâne surprinși observând că „nepoliticoșii”, dacă e scolar, a trecut prin câteva rezistențe, iar dacă munșter pe undeva, e o „părăsire călătoare”, își improvizează comportările așa cum reușește la improvizații în activitatea de fiecare zi, căutând să se strecoare în viața prin efracție și obstrucție. Și încă ceva: „nepoliticoșii” are dispreț față de muncă dar și față de cultură. Băieții teribili care ultragăz cu satisfacție cele mai intime sentimente, pentru a epala și a cuceri, e greu de presupus că au trecut frontiera zărilor muncii politice și dacă au călcat pragul unui muzeu de artă. Dar uite că sint și „nepoliticoșii” cărora nu le sint străine nici cărțile, nici muzeele. Au adică ceva „cultural”, ceva mai mult chiar decât cel care „cintă după urechi”. Dar cum se face, la „nepoliticoși”, curiozitatea culturală eșuază fie în snobism, fie în pretenții că au devenit „absoluți” în părti și nu admit replică. Ei „sint tuți” au „cerșitului disprețuitor”, nu admit confruntarea părtii. Sint sau nepăștori în fața dezbaterii și schimbării de păreri, sau „furișii”.

La tinerete, cele mai vizibile forme ale lipsei de politeja se manifestă în zona delicată și pură a dragostei. Mai apoi, în comportarea egoistă, de „stăpini”, în cămănie. Ei cunoașteți, desigur, în ambele ipostaze...

Lumea nepoliticoșilor poate fi, bineînțeles, pe cît de eludată, pe atît de diversă în manifestări — iar în contextul vieții sociale, liste ca e categoriile anarhice, Societatea noastră, cu multiplele ei fațete, de la condonanțele economice pînă la cele suprastructurale, facilitează dezvoltarea unei morale noi, tulburătoare prin frumusețe și elevație, și obligă condamnații lipsei de politeja.

C. N. CONSTANTINIU

Cum rămîne?

„Lucașfăru” nr. 9 (128) din 27 aprilie 1963, la „Posta redacției” din...
MAI TRIMITEȚI: Măzilu Mariana București. Cu trei rînduri mai jos chim?...
DECAMDATA NU: Măzilu Mariana București. Ce să facă totuși Măzilu Mariana? Să mai trimită?...
DECAMDATA „nu e clar. (Vina pentru această apariție în întregime redacției).

M.I.R.

Ghinionul cronicarului

În urmă cu cîva timp apărea în „Magazin” o cronică foarte critică la spectacolul de piesa Adam și Eva de Aurel Baranga, prezentat în premieră la Teatrul Național „I. L. Caragiale”. Semnată cronică: Radu Popescu. Iată că tovarășul Radu Popescu are prilejul apoi să se deplaseze la Cluj. Intenția nobilă a d-sale este de a oglindi fenomenul teatral clujean, „major și com-

idem? Vreți să înșnuati că, dacă ar fi vrut, cronicarul ar fi găsit la Cluj și alte teatre și spectacole despre care să scrie? Rine, dar cum ar fi rămas atunci cu „Imaginea de ansamblu”, cu „concentrarea asupra Naționalului”? În sfîrșit, cum ar fi rămas atunci cu Adam și Eva? E posibil care ca Adam și Eva să se bucare de o singură cronică din partea „Magazinului” și din partea tovarășului Radu Popescu personal? Așa că ghinionul a avut, după cum se vede și parțea lui bună...

AUREL POPESCU

Îngres cîntă frumos la vioară?

Vasăzică de acum înainte vom avea la „Casa scriitorilor” încă un canacu. Apariția lui vine din ideea unei străluciri și creatoare enaharării între autorii textelor de cîntec și compozitori. Trebuie să mărturisim de la bun început că nu știm cum să aplaudăm mai puternic această idee. Subscriem la ea din toată inima, cu speranța că, în sfîrșit, melodiile de muzică ușoară, în marea lor majoritate frumoase, vor avea de aci înainte numai textele pline de poezie, antonante, memorabile.

Dacă în ce privește filmul, nici se mai pot duce discuții contradictorii despre cine îl scrie? — recităm sau scenarizăm? — al chestiunea e limpede că un strop de rouă: nu totdeauna melodiile au texte valoroase. Vina este a vocilor, a autorilor de texte, a secolii dintre ei care „fac versuri medicare”.

FRITZA DE PE DIMBOVIȚA

Uite-o mă ce frumusețe! Nu zău, uite-o mă cu ochi ca murele.

O chema-o Victoria, Luminița. E fetița, fetița de pe Dimbovița. Uite-o mă ce-ți fură inima.

O fi mă inginerita, teșitoarea, strângătoare.

E fetița, fetița de pe Dimbovița. Zice că să iubești o singură fată și să uit de celelalte toate.

Nici cu-n gând nu cumva să greșești vreo dată. E foarte frumoasă, dar e foarte puțică. Nu zău, uite-o mă cu ochi ca murele.

O chema-o Victoria, Smărăndița. E fetița mince-las ochii și curțile.

E fetița mince-las ochii și curțile. Nici cu-n gând nu cumva să greșești vreo dată. E foarte frumos și chiar se poate.

Textul este rodul unei colaborări între Nicusor Constantin și ce George Voinescu.

Ce putem avea nouii canacu? În urmă cu pe muzica înfrădăvăr frumoză și inspirată și în cîntă textelor valoroase. În urmă cu descoperi și să afirmă autorii cu talent și sensibilitate. Am mai îndrăzni o mică observație: compozitorii să scrie numai muzica, nu și textele. „Violon d'Ingres”, chiar pentru un com-

pozor, este un instrument care elină cu dificultate și scoate în deosebit numai note false. Ingres nu cîntă numai la vioară, dar marile muzee ale lumii nu încețuază a lăuda culorile genialei sale paleta.

CONSTANTIN VIȘAN

O comedie... cu haz

Peisaje de mălase

Un atelier de pictură în care în loc de sevăte te întâmpină un gherghet. În gherghet un artist original, care a schimbat genul și culorile cu acul și cu firul de mătase. Pictură cadri de aramă, dîmbrăv minunate, involuntare prin stăpîni sau prin lumini. Peste text urechea noastră moștă și fără educație muzicală și fr trecut ur. Totuși, curios! am fost să i cîm și cu ochiul, nu numai cu urechea.

Iată-l, așa cum ni s-a întâmpinat dactilografiat:

Uite-o mă ce frumusețe! Nu zău, uite-o mă cu ochi ca murele.

O chema-o Victoria, Luminița. E fetița, fetița de pe Dimbovița. Uite-o mă ce-ți fură inima.

O fi mă inginerita, teșitoarea, strângătoare.

E fetița, fetița de pe Dimbovița. Zice că să iubești o singură fată și să uit de celelalte toate.

Nici cu-n gând nu cumva să greșești vreo dată. E foarte frumoasă, dar e foarte puțică. Nu zău, uite-o mă cu ochi ca murele.

O chema-o Victoria, Smărăndița. E fetița mince-las ochii și curțile.

E fetița mince-las ochii și curțile. Nici cu-n gând nu cumva să greșești vreo dată. E foarte frumos și chiar se poate.

Textul este rodul unei colaborări între Nicusor Constantin și ce George Voinescu.

Ce putem avea nouii canacu? În urmă cu pe muzica înfrădăvăr frumoză și inspirată și în cîntă textelor valoroase. În urmă cu descoperi și să afirmă autorii cu talent și sensibilitate. Am mai îndrăzni o mică observație: compozitorii să scrie numai muzica, nu și textele. „Violon d'Ingres”, chiar pentru un com-

basin african), botanică („Găina moată” — povestire engleză) și povestire de economie politică („Taina cretului” de Percekov).

Există, de asemenea, povestiri în care tema muncii e reflectată potrivit înțelegerii micilor ascultători („Trei căsuțe, trei drumuri” de Titel Constantinescu).

Creдем că redacția emisiunii „Noapte bună, copii” ar putea valorifica mai des și inepuizabila bogăție a folclorului nostru (cele mai frumoase basme sint puse la dispoziția amatorilor în două impresionante volume de „Antologie de literatură populară”).

Ne întrebăm totuși: de ce numărul povestirilor originale a scăzut deodată?

RODICA DOCEA

Varianta Picasso?

Nu mai vrem să ne lăcăm trași pe sfior. Am mai văzut vîgnete, schițe, avînd motive plastice ce intenți de simbol care aminteau de cîte un unicat celebru al cîtei unui maestru al secolului al XIX-lea de altce, însă, „tesenul din pagina 3-3 a „Gazetei literare” din 9 mai, însoțind poezile lui Leyla Lajos și semnat de Radu Georgescu, a întrecut măsura. S-ar putea ca desenatorul să se considere un nou Picasso, hai să zicem un discipol fidel al lui, dar să recunoaștem, urea fidel, iar de insuficiență atât în privința construcției dramatice cît și în exprimarea artistică a conținutului.

Distribuită este, în parte, reușită. Cristina Deleanu a creat-o pe Anca Ea aminteghe intructiva pe Corina din „Jocul de-a vacanța” a lui M. Sebastian. De o bună interpretare s-a bucurat personajul lui Magda, lucrat cu o grație și decorație de Cornelia Gheorghiu. Nicolae Madra (Mihai) alternază gesturile puerile și poză bărbătească, dînd viață unui adolescent autentic. Ionul lui Valentin Ionescu (Serghiu) ar fi cerat mai mult sfat din partea actului în exteriorizarea zbuciumului personalului.

De altfel, desene utilizînd un

procedeu suprarealist — elemente eterogene aglutinate — care relează o idee născută sau înstrăzărată literară, am întîlnit de multe ori însoțind diferite texte: dar aceste desene erau realizate artistic, le consumam precum zice esticienții.

Desenul lui Radu Georgescu, ce să nu mai lungim vorba, stăie pentru lipsa etichetelor de originalitate, imprimatului inexact și pierrea pe care copiii și-au format-o pe baza contactului direct cu lumea înconjurătoare.

„Nu de alta, dar memorie eadem că avem — în mod sigur cîntitorii au — iar poezile lui Leyla Lajos, în traducerea lui Victor Tulpure, ne-ar fi plăcut și fără douăta cu o ochi floral și coafura columbina.”

M. N. RUSU

Emisiunea „Noapte bună, copii”

Aici, mai mult ca oriunde, literatura pentru copii este în forma ei mai simplă: povestiri și povești — e de stringentă acuitate, emisiunea adresîndu-se tocmai celor mai mici dinții micilor ascultători.

Impresia pe care le generează povestirile și poveștile transmise scăr de seară trebuie să întreprindă să clădirea dintr-o temă formată pe baza contactului direct cu lumea înconjurătoare.

Impresia pe care le generează povestirile și poveștile transmise scăr de seară trebuie să întreprindă să clădirea dintr-o temă formată pe baza contactului direct cu lumea înconjurătoare.

— Pardon, n-ri trecut în plan așa ceva.

— Lam seos de urechi pe amicul meu din servieta criticului literar și l-am spus:

— Nu vreți să trecem la sectorul poezie?

— Cu plăcere.

— Ei, ce părere ai?

— Mă bucur să-ți văd trecuți în plan pe adolescenții abia ieri și alălitării debutanți la cenculul Lăbiș și în paginile revistelor literare. Mă refer la: Ana Blăndiana, Adrian Păunescu, Constantin Bucea, Abduja Constantin, Dimitrie Rachici, Neogăiță Irimie, Ion Alexandru...

— Ai și vreo propunere nouă?

— Da, să se editeze sub titlul sau cu ideea „poetii anului 1963”.

— Să acceasta să devină o tradiție repetată anual.

— Sint de acord. Să vedem ce spune editura...

— Să mai vedem. Poate în 65...

— Dar de un premiu anual al tinerilor scriitori, ce zici?

— Desigur, ar fi bun...

— Între Electrecord și E.P.L. s-ar putea realiza o apropiere pînă la limită unei colaborări...

— Nu înțeleg. Vreți să schimb placa?

— Nu de altă-și vorba, ci de o serie de plachete de poezii între copiii cărora să găsești și un disc microfilm cu vocea autograful și poetului respectiv.

— S-a întregit un disc cu Argești...

— Dar nu un disc cu o carte.

— Întrebă editura dacă este de acord.

— Ce s-o mai întreb? Are să-mi spună că n-și va răspundea, lîndcă dăscul e o nărbă, ușor perisabilă, iar poezia grea andabilă. Și pe urmă ar mai fi ceva...

— Ce?

— Aparatul critic de investigație exhaustivă s-ar mări cu un pik-up și cu un ac?

— Și ce e rău în asta?

— Au criticii ace desule. Să le mai dăm tîm în plus? Dar dacă am ajuns aici hai să vedem ce ne rezervă tinerii critici literari.

— G. Dimisianu promite un studiu intitulat „Arta și problemele reportajului actual”. T. Virgolie d carte intitulată „Incepurile romanului românesc”. Eugen Simion eseu „Tradițiile realismului socialist în literatura română”.

— Am totuși o mică mîhnire.

— Sint gata s-o întregesc.

— Aș dori ca locma tinerii critici și ei în primul rînd să consemneze și să dezbate problemele literaturii tinerilor, problemele vitale ale vieții literare contemporane.

— Cînd vom avea — de exemplu — un studiu scris de un critic lînr despre arta tinerilor noștri prozatori și un altul despre arta tinerilor noștri poezii?

— Aici așa adăuga și un studiu despre arta tinerilor critici literari.

— Bravo! Dar ar fi un studiu autocritic?

— Pie și așa, măcar cînd s-ar vorbi despre „limba înțelighibil și izvoare”, „aragție și limpiditate”, „exhaustiv și ingust”, „nod în papură și lămie” etc.

— Ești coercitiv, dragul meu...

— U! de cînd cînt un cuvînt pe care să nu-l înțelegă recenzenții!

— Te-nsell! De la ei îl știu și eu.

— De unde căpăși ai tăa curaj?

— Păi dacă n-am nici o carte în plan...

Rep.

De peste un an de zile găzduim în această tinerească pagină con-vorbiri de cîteva coloane, cu poezii, prozatori, critici și esești din vîrste vechi însă de neobosite energii creatoare. În fiecare cînd să învățăm din raturile lor de cărți, ca și din bogata lor experiență profesională, arta cuvîntului și a versului, cizelura metalorei și strălucirea prozei. Mulți dintre cei solicitați de întrebările noastre au amintit, nu fără pasiune și emoție, despre acei necunoscuți dar săvîșiti poezii care, feră condei și lîrție, au sfleuit cuvîntul și versul, dărîindu-ne „Miorita”.

Desigur că interviul cel mai senzational ar fi fost acela dat chiar de către acest neîntrecut poet anonim, dar, ar fi trebuit să mergem în Franca și în Mar-marureș pe valea Bistriței și a Nerei, la izvoarele Oltului și Mureșului și să stăm de vorbă cu milioane de rapsozi. În lipsa unei identități precise de toponim și onomastică, am bătut la usa Institutului de etnografie și folclor știind că acolo să-

interview eu MIHAI POP

director adjunct al Institutului de Folclor

— Cum? Nu e chiar așa? Vreți să spunem că ambele cronici ale tov. Radu Popescu nu sint foarte critice, (ba dimpotrivă), că nu sînt prea severe, că dezastrul era cronicarului n-a fost chiar atât de mare, că necazu lui —

cură, în literatura și în cercurile de specialitate, de o faimă binemerită, de o faimă care ne umple inimile de bucurie.

— Am vrea să punem o întrebare: în măsura ce evoluția civilizația va stimula, sau va restrînge creația folclorică?

— Întrebarea este dificilă și răspunsul comportă o analiză profundă și multilaterală, deoarece intră în joc o serie întreagă de factori nu numai de ordin spiritual, ci și de natură economică, tehnică, factori materiali. Iată de pildă, costumul popular: opincă, briul, ceapsă, catrină-brodată, iia și oregul, chimirul de piele și cîntecul, au dispărut din uzul cotidian sau sint pe cale de dispariție pentru că produsele industriale de plămînie și textile, ca și nivelul nostru de viață, exercită în condițiile moderne o presiune extrem de vie și de puternică. Dacă n-ar fi existat uriașul și unicul album etnografic săpat în marmura columnei traiane, n-am fi știut astăzi decît foarte vag cum se îmbrăcau geții și dacii. Colectiile noastre și muzeele de etnografie au, între altele, și această menire de cnoaze și de mare răspundere în fața viitorilor: de a păstra ca pe niște monumente artistice de mare preț variatele și frumoasele costume populare.

— Va evoluia, își va găsi forme noi de expresie, va ajunge probabil la o sinteză, dar e foarte greu să afirmi cu precizie de pe acum ce se va întîmpla. Mai intervine aici și perspectiva importantă a stergării deosebirilor dintre sat și oraș, evidentă de pe acum. Cartea, teatrul, cinematograful, radioul, televiziunea și tehnica muncii agricole, vor aduce și aduc de pe acum condiții noi. E greu de evaluat înrîurirea lor asupra creației folclorice. De altminteri de pe acum nu se mai poate vorbi despre caracterul exclusiv oral al creației folclorice, pentru că poezii populare cîntînd o cultură tot mai bogată, nu se multumesc numai să cînte, ci să și scrie. Gazetele de perete în gospodăriile agricole colective, textele brigizilor artistice de agitație, culegerile caselor regionale și raionale de crea-

— Dar folclorul propriu-zis, literar? Care este viața lui?

— Sint specii al căror ciclu evolutiv s-a des-săvîrșit și s-a încheiat. Sint altele în care s-au produs inovații neașteptate. De pildă, sicul evolutiv al baladei s-a încheiat ca la începutul secolului nostru. De vreo cincizeci de ani încoace, poezii populare nu mai compune la balade eroice în genul Mioriței, Mergului, Mănoale și Babei Novac. El compune reportaj veridic, inspirat din întâmplări tragice văzute și trăite, cum ar fi cîntecul privitor la incendiul satului Dioghe petrecut între cele două mari războaie, sau al bisericii din Costești, din aceeași perioadă.

Poetul popular a încetat să mai compundă și basme fantastice în genul stîni din culegerile lui Petre Ispirescu. El creează și azi povești, dar tot mai mult și mai puțin pregătite ale căror caracterul nuvelelor și poveștilor realiste veridice. În basmul recent al lui Greuceanu, Smeul a devenit un personaj negativ veridic, un chiabur. Avem basme recente în care — uici n-a-și crede — împărații vorbesc la telefon!

— S-ar putea vorbi abt de o influență a literaturii culte asupra folclorului?

— Da, și e asta, dar nu numai atât. Civilizația culturalizată, adevărul evident proclamat de descoperirile și experimentele științelor exacte, aluzia, în epoca noastră, tot ceea ce ținea de categoria mistică a fantastului. Cine ar mai crede azi în vrăjile descrise în basmele vechi, în diavoli și îngeri, în spirite? Covorul zburtor a devenit avion cu reacție. Puculele potcovi cu nu știu cite ocale de fier a devenit navă cosmică. Nu mai e loc aci pentru misticism și creatorul popular compune veridic, nu basme, ci nuvelele. Dar să dau un exemplu concludent: astăzi destă Olenia și am stat de vorbă cu un bănuș de 85 de ani. Stău și povestise multe basme, dar acum citea din răspurii la citit pe Tolstoi, Camil Petrescu, Sadoveanu și cînd l-am vizitat eu locma citea romanul „Cova”. L-am întregit: „Smeul a existat vredată”. Mi-a răspuns întocmai ca un critic literar: „Nu se poate să fi existat! Sint făcuți de inchipuirea omului ca să fie dati pildă”.

— Aș mai vrea să adaug un lucru: avem în zilele noastre un basm eliberat de mistic și fantastic, dar nu un basm fără eric. Fantasticul este o modalitate de expresie artistică, ține de metodele de creație, pe cînd ericul este o atitudine umană.

— Să revenim în întrebarea noastră: o dată cu dezvoltarea civilizației, care va fi destinul creației folclorice?

— Va evoluia, își va găsi forme noi de expresie, va ajunge probabil la o sinteză, dar e foarte greu să afirmi cu precizie de pe acum ce se va întîmpla. Mai intervine aici și perspectiva importantă a stergării deosebirilor dintre sat și oraș, evidentă de pe acum. Cartea, teatrul, cinematograful, radioul, televiziunea și tehnica muncii agricole, vor aduce și aduc de pe acum condiții noi. E greu de evaluat înrîurirea lor asupra creației folclorice. De altminteri de pe acum nu se mai poate vorbi despre caracterul exclusiv oral al creației folclorice, pentru că poezii populare cîntînd o cultură tot mai bogată, nu se multumesc numai să cînte, ci să și scrie. Gazetele de perete în gospodăriile agricole colective, textele brigizilor artistice de agitație, culegerile caselor regionale și raionale de crea-

tie, ba chiar și presa, scot din anonim și din literatura orală tot mai numeroase personalități artistice.

— Atunci cînd se vorbește despre inovație, se neagă de obicei influența folclorului. Cum vă explicați totuși, că în literatura noastră, momentele de culme (Eminescu, Alecsandri, Creangă, Caragiale, Slavici, Sadoveanu, Argeșez, Benicuz) sint caracterizate printr-o încreștătură hotărîtoare a folclorului, tocmai folclorul lînd acela care a provocat mișcarea noavoare?

— Aici, evident, trebuie vorbit de la bun început despre corelația dintre tradiție și inovație. Nici o inovație în artă nu se face printr-o explozie din nimic, ci reprezintă un moment de maximă sinteză a tradiției. Izvoarele artei lui Brîncuși își au obirgia în portile de lemn oltenesc și în stîlpii de piatră de la Horezu. Născut numai cu douăzeci de ani mai tîrziu, Creangă n-ar mai fi fost un scriitor cult, dar fără îndoaș că ar fi fost excepțional povestitor oral și literatura lui ar fi fost semnată de un culegător de folclor, așa cum „Miorița” este legată de numele lui Alecsandri.

Marii scriitori ai umanității de la Homer pînă în zilele noastre, sint mari mai presus de orice prin legătura lor organică și profundă cu pămîntul natal, cu sufletul poporului lor. Tolstoi, Gogol, Puskin, Villon, Shakespeare au realizat sinteză geniale ale creației și tradiției populare. Tocmai acesta este izvorul măreției și originalității lor.

Îndemnul partidului, în atîtea rînduri repetat, adresat scriitorilor de a se îndrepta spre izvoarele artei populare, meriță să rețină în permanență atenția oamenilor noștri de litere. Este indicată singurul drum care duce la făurirea unei literaturi de o mare valoare estetică și etică, a unei literaturi originale, în țara să adevărată în tezură umanității: trăsăturile specifice ale poporului nostru. Nu este o elogiu mai mare pentru scriitor, nu este o sarcină mai nobilă decît aceasta.

La sfîrșitul convorbirii noastre, profesorul Mihai Pop ne spune: — Ne-am gîndit să-ți invităm pe poezi să vină și să participe alături de echipele noastre de cercetători la culegerea folclorului.

Și, în primul rînd la scriitorii ne-am gîndit aceluși cînd, în cadrul Institutului nostru, am proiectat alcătuirea și apariția unor studii privitoare la arta și estetica populară (metrică, versificație, metaforă, imagine, semantică etc.). Am avut o experiență destul de tristă cu Editura Tineretului. Soteam acolo colecția „Miorita”. Dar cele mai multe culegeri erau neîngrijit selectate, incomplete, redactate fără prea mari pretenții științifice. Am fost nevoiți să solicităm colaborarea Editurii de Stat pentru literatură. Aci avem un plan vast de apariții — vom publica folclorul în „Biblioteca pentru toi”, în „Antologii pe genuri și pe regiuni”. De asemenea, tot în colaborare cu Editura de Stat pentru literatură pregătind editii critice, adevărate corpusuri, cuprînzînd colecțiile lui Alecsandri, G. Dem. Teodorescu, Tocișescu, Iarnic-Birșeanu, S. F. Marian, Pop Tereganul etc. De asemenea, vom cerceta bogata și pînă acum necunoscută colecție de manuscrise cu folclor ale Bibliotecii Academiei R.P.R. și le vom publica, făcîndu-le astfel cunoscute.

Avem conștiința că redăm poporului una din cele mai valoroase comori ale sale, avem conștiința că învelim o sarcină de mare preț și de o însemnătate deosebită.

Rep.

Pop. Vintilă

UN GEST EMOTIONANT

La clinica chirurgicală nr. 1 din Cluj a fost adus tov. Ioan L. sofer la întreprinderea „9 Mai” din Turda, în stare gravă. Se găsea între viață și moarte. În urma unui accident, suferise întinse arsuri ale membrilor superioare și inferioare, ale regiunii toracice și ale spatului. Toate încercările medicilor — reanimare și tratament general — erau numai în parte eficiente. Înlocuirea prin plastie a suprafețelor arse rămânea singura soluție salvatoare. Dar de unde să tei tegumentele necesare, când mai mult de 40 la sută din suprafața corpului bolnavului era arsă? În această situație critică s-a adresat un apel muncitorilor de la întreprinderea „9 Mai”, solicitând din rîndurile lor donatori voluntari de tegumente.

Fiecare știm cât de dureroase sînt leziunile, fie chiar și pe suprafețe mici. Și totuși mulți au răspuns la apel, pentru a salva viața tovarășului lor de muncă. Printre ei: lăcătușul Adrian Ilea, strungarul Ioana Martin, tehnicianul Ioan Dobre, mecanicul Gheorghe Ciorea, soferul Gheorghe Mercu. În momentul de față se află în clinica alți 6 donatori — presatorii Alexandru Anca și Dumitru Mărgineanu, lăcătușii Iuliu Belea, frizerul Ioan Cantor, grăcinarul Horvath Nicolae și zugravul Emanoil Hiriș. După intervenția chirurgicală (luarea tegumentelor), ei au fost internați în același salon cu bolnavul.

Sînt medic chirurg în această clinică. Atît pe mine cît și pe colegii mei, gestul acestor oameni ne-a emoționat. Ioan L. va învinge boala. Alături de el se află nu numai medicii, ci și tovarășii săi de muncă.

dr. Crișan Mircioiu
Clinica chirurgicală nr. 1 Cluj

DIALECTICA FORMĂRII EROULUI

— După mine, lucrul esențial în descrierea unui act eroic este dezvăluirea mobilului interior care motivează psihologic și justifică din punct de vedere moral săvîrșirea unei acțiuni deosebite, atunci cînd împotriva unei cer. chiar cu sacrificiul

Continuăm să publicăm în numărul de față noi opinii și mărturii cu privire la eroism, în cadrul dezbaterii inițiate de „Lucașfăruș” și deschisă nu numai reporterilor, ci tuturor cititorilor noștri. În clipa cînd pregăteam pentru tipar răspunsurile primite, am întîlnit în ziarul „Știința” sub titlul „Un gest emoționant”, un text telegrafic relatînd despre un fapt de eroism petrecut nu cu multe zile în urmă la Cluj. Ne îngăduim să-l reproducem și noi ca pe un document neașteptat, ca pe un argument simplu și elocvent a ceea ce dezbatarea noastră și-a propus să afirme și să elogieze ca pe o caracteristică definitivă a noii tipologii umane. Tocmai de a ceea deschidem pagina cu textul apărut în ziarul „Știința” din ziua de 14 mai 1963.

DISCUTII

DESPRE EROISM

vieții. Fiindcă eroii nu se nasc ca atare dintr-un privilegiu al naturii, ci se formează prin educație. Ideea că continutul actului eroic este de ordin etic o găsim exprimată încă la învîtații foarte vechi, cum ar fi Aristotel. Mă refer la acesta din două motive, — mai întîi pentru a arăta că o serie de aspecte ale problemei, dezbătute aici (de ex. că nu orice act în aparență curajos capătă girul eroismului etc.) au căpătat răspunsuri adecvate, care nu mai necesită a fi redescoperite, — al doilea, pentru a sublinia laturile noi ale problemei, specifică vremurilor noastre. Încă Aristotel arăta, cum spunem, că actul de vitejie se fîpăuște cu scop etic — „de dragul binelui moral”. Că viteazul nu e un supra-om, care nu se sporie nici de cutremur nici de boală așa cum sint proștii sau nebunii. Nici acela lipsit de prevedere, fiindcă „unde epărarea e posibilă moartea nu aduce glorie”. Nu e viteaz nici îndrăznețului care e pripit, lăudăros, se aruncă orbește în primejdii, iar cînd dă de greutăți slăbește. Nici acela care săvîrșește fapte de curaj din minie nu este viteaz, fiindcă acționează împins de pasiune și nu dintr-un imbold moral. Iată deci niște răspunsuri foarte vechi la întrebarea de ce actele de curaj neasbit, făcute din alt imbold decît cel moral, nu pot fi considerate ca eroice. Scriitorul, reporterul de astăzi cred că trebuie să scoată în lumină acest adevăr elementar verificat de umanitate în milenii de istorie, subliniind însă că în zilele noastre numai faptele săvîrșite în lumina moralei celei mai înalte, a păcii, a progresului social, a socialismului, — pot căpăta girul eroismului. Și dacă scopul moral al acțiunii are o importanță primordială, atunci pe reporter îl va interesa în primul rînd dialectica interioară a mobilurilor care duc la realizarea acestui scop, sub influența mediului social înconjurător, a idealurilor înaintate.

S-ar părea că fac prea multă teorie, fiindcă în realitate pentru un reporter lucrurile se prezintă mult mai simple. Merge pe teren, întîlnește un caz deosebit, — cum ar fi salvarea unei instalații industriale printr-un act de curaj — și-l consemnează imediat în scris. Dar în felul acesta rolul său s-ar reduce la simpla înregistrare a unor fapte și nu la interpretarea lor. Literatura faptului eroic ar fi foarte lesne de realizat. Dar din moment ce considerăm că nu orice faptă curajoasă e implicit și un act de eroism, și încercăm să o explicăm și să o justificăm, din moment ce încep să te întrebăm: de ce? cum? în ce scop? — lucrurile sînt mai complicate ca tot ce ține de altfel de subtilitatea sufletului omensc.

Din propria-mi experiență, am constatat că nu întotdeauna cazurile „limită”, numite „eroism spectaculos sînt și cele mai semnificative pentru ilustrarea calităților morale ale unui erou. Nu e un paradox. Iată un exemplu. Am stat de vorbă într-o școlă din Gorj cu un petrolist care salvase niște rezervoare de benzină aprinse. Omul se urcase deasupra rezervoarelor, făcuse tot ce se putea face, fiind amenințat în fiecare clipă să sară în aer (lucrul acesta l-a aflat ulterior, dar aceasta nu scade de loc importanța gestului său).

Cum să zugrăvești portretul moral al unui om angajat într-o asemenea acțiune? Retrospectivele sînt artificiale. Să spun că într-o irraciune de

secundă l-a fulgerat prin mîntre nu știu ce principiu moral? Spun toate acestea fiindcă am ajuns la concluzia, în urma propriei mele experiențe, că trebuie să fim foarte circumspecți în tratarea unor asemenea „cazuri limită”. Trebuie să le consemnăm, ca unul din cazurile posibile, dar nu ca fiind singurele și nici măcar cele mai expresive în abordarea literară a temei eroismului care este, cum am văzut, cu mult mai complicată. Personal cred că am reușit s-o abordez mai bine, atunci cînd n-am alergat după fapte spectaculoase.

Problema cazului „limită” are pe lîngă aspectul literar și un alt aspect, de ordin educativ, de mare importanță. Să nu facem pe tinerii noștri cititori să creadă că existența eroică e accesibilă numai celor expuși la primejdii, sau că poți deveni erou „pentru cineva mîntre”, sau că eroismul ar consta din niște acțiuni fabuloase și n-ar putea fi rezultatul unei activități modeste, perseverente, extraordinară tocmai prin tenacitatea cu care e urmărit un scop etic. Să nu facem nici pe tinerii noștri reporteri și gazetari să creadă că tuga după niște fapte ieșite din comun poate înlocui munca atentă, îndelungată pentru cunoașterea vieții și a oamenilor, a gândurilor, sentimentelor, a mobilurilor morale care îi îndeamnă la acțiune.

V. Nicorovici

EROI, FOARTE MULȚI EROI...

Din scrisoarea cititorului S. G. Cuceanu trimisă redacției noastre pentru pagina „Despre eroism”, cităm aceste rînduri: „Pentru a răspunde la întrebarea pusă de „Lucașfăruș” — „Ce înseamnă eroism, care sînt trăsăturile lui caracteristice?”, ne îngăduim să relatăm și alte exemple în completarea celor înfățișate de tovarășii: Pop Simion, Petru Vintilă, Corneliu Leu, Victor Vintu și Romulus Zaharia. Nu știu cît as păcăliu afirmînd că majoritatea eroilor sînt și răzini anonimi. Am văzut, fără a le afla numele, un grup de „zburători” (așa sînt numiți muncitorii care, urcați la înălțimi foarte mari pe stîlpii de metal sau de beton, la temperaturi chiar de minus douăzeci de grade, înfruntă chiar moartea) lucrînd la înălțurarea unei avarii la linia electrică de înaltă tensiune de la Popești-Leordeni și Jilava. Ei au reușit să repună linia în funcțiune după o muncă neîntreruptă de o zi și o noapte.

Pe Ion Munteanu din Sibiu, dacă despre el e vorba în micul reportaj al tovarășului Romulus Zaharia, îl cunosc și eu de vreo 9-10 ani. Și eu l-am admirat tenacitatea, încrederea, voința lui arzătoare de a învinge în lupta lui cu legile aspre

și îngă: un om necalificat în mecanică, umblind pe cablu, în văzul oamenilor de meserie — care de ce nu interviu? — tîne, nu știu cum, mai mult, de operată decît de eroism. E, dacă vrei, o demonstrație gratuită, necesară și periculoasă.

La șchele petrelilor? Băbeni: un tînar, G.P., se așază într-un bazin de țitei pentru a închide o garnitură defectă. Iese de acolo „negru și în albul ochilor”, după cum imi povestesc oamenii. Dar ce spune acest tînar cînd iese din pericol? „Măcar așa să mai conțez și eu în șchelă, că altfel...”. Nu, el n-a spus asta din modestie, așa cum eram tentat să consemn în carnet, fascinat de fapt. Tînarul era un om certat cu disciplina producției, arogant, de capul lui G.P. nu voia să se îndrepte și a făcut acest gest, eroic în aparență, pentru „a spăla pîcătoarele” — fie și într-un bazin de țitei. Totul era foarte dramatic și, pe undeva, destul de jalnic, apelînd la un soi de compasiune ciudată a oamenilor: „Săracul, este el cum este, dar e erou; să-l păstrăm”. Faptele nu s-au petrecut așa: comunistii, oamenii de bază ai șchelei, au continuat să-l critice, să-i ceară cu hotărîre nestrămutată să se îndrepte, neacceptînd în caracterul tînarului înclinata spre tonuri violente, dualitatea de „om certat cu disciplina, și erou”, incompatibilă cu morala socialistă.

La un alt șantier am luat cunoștință, de un fapt cu totul eroic, nu singurul desigur, dar, pentru mine, foarte edificator. Se defectase mecanismul de rotire a unei conducte de beton. În radier betonul turnat amenința să facă priză dacă se întrerupea activitatea. Pe urmă trebuia spart, scos din radier, din nou trebuia pregătită suprafața de turnare etc. Toate acestea se petreceau pe vremea uneia din cele mai disputate întreceri între două capete de tunel. Orice întîrziere putea să coste colectivul de la „întrare” pierdere avansului față de „ieșire”. Steagu era la cei de la „ieșire”, abia luat din mîinile celor de la „întrare” și aceștia din urmă promisese să recîștige steagul de frunțași — fără discuție. Din toate soluțiile găsite cu o repeziune uimitoare a fost aleasă transportarea unei pompe de beton de la suprafață, fierăstrăuului unui cofraj metalic prin sudură și turnarea betonului cu conducta sprijinită pe umerii oamenilor. Vechile animozități dintre mecanicii și betonisti au dispărut ca prin farmec, s-a făcut un front unit în efort, s-a betonat întregul dinel cu precizie și realitate tehnică. Eroii aici era și ofițerul, dar și gîndirea pentru că avea perspectivă și unirea în muncă și rezultatul.

În momentul în care s-a încheiat betonarea inelului, sudorul a fost scos din tunel pentru că oamenii, prinși de temperatura momentului ar fi vrut să betoneze așa tot timpul schimbului făcînd mereu ferestre în cofrajul metalic. Dintr-un impuls nobil, necesar producției, gestul s-ar fi transformat în sacrificiu nejustificat al oamenilor și mașinilor și nu trebuia încurajat.

Am dat cîteva fapte. Vreau să explic că trăind într-un timp istoric excepțional putem

mului nostru — un eroism plin de convingere și optimism, lucid, care își trage seva din claritatea telurilor clasei muncitoare în frunte cu partidul, din identificarea lor cu interesele maselor largi ale poporului.

Acest eroism este rodul epocii noastre, epoca transformărilor și construcției socialiste care cere îndrăzneală, mișcare și iar mișcare, în care totul este început și desăvîrșit din mers, în care tendința spre tihnă nu se pare nu numai străină, dar și dușmănoasă.

Profundele transformări economice și de conștiință în socialism cer mereu noi forțe în luptă — sînt izvorul eroismului de masă, de cele mai multe ori ascuns în îndeplinirea modestă, disciplinată a datoriei — care nu exclude deloc îndrăzneala și dăruirea generoasă, spectaculoasă.

Vasile Felea

membru în biroul Organizației de bază a Întreprinderii de Reparații Auto nr. 3 București, — președintele sindicatului

ADEVĂRATUL EROISM

„Aș vrea să spun cîte ceva despre ostașii noștri, fie din timpul războiului antihitlerist, fie de acum, din perioada pașnică, perioada cînd ei se instruesc să apere cuceririle revoluționare ale poporului muncitor. Fapte deosebite de curaj, spirit de sacrificiu, abnegație, dragoste față de patrie, de țară pentru victoria asupra dușmanului sar putea da neenumărate. Amintiți-vă din timpul războiului antihitlerist de frații Racoteanu, amîndoi căzuți la datorie, de cpt. Petre Romulus, de soldații Ion Purcaru, Eftimie Croitoru, Ion Grămadă și de mulți alții, eroi de-acum înțaiți în legenda actelor supreme săvîrșite de cei mai buni fii ai poporului nostru. Vreau însă să relatez fapta deosebită a sublocotenentului Turturea, pandur, care, cu prețul vieții, a săvîrșit un contractat inamic. Era imediat după 23 August 1944 pe linia Ilieni — Sf. Gheorghe. Sapte tancuri hitleriste veneau într-un iures înspăimîntător către pozițiile noastre. Compania anti-tanc comandată de sublocotenentul Turturea era în pericol. Două tancuri au fost scoase din luptă cu tunurile anti-tanc, alte două tancuri s-au întors, dar restul de trei continuau înaintarea. Sublocotenentul Turturea, cel care fusese un simplu soldat și purta trese de ofițer de puțină vreme în divizia de panduri, al nouălea fecior al lui Toader Turturea din Motoceni, s-a aruncat pe unul din tancuri în plin mers, s-a deschis capacul turelei și a

Darie Novăceanu

CU VOCEA SCĂZUTĂ

Tot mai rar imi clatină crengile poștea copilăriei cu zborul oprit, căldorînd prin mine ca printr-un climp singuratic.

Revine uneori, noaptea, la geam și mă strîgă cu voce scăzută, ca mama.

Deschid lerastra să-i răspund și nu-i în loată noaptea din grădini decît leagănul copilului meu, legănat, sub pîrî de-o vîrstă cu mine, luceleri și stele.

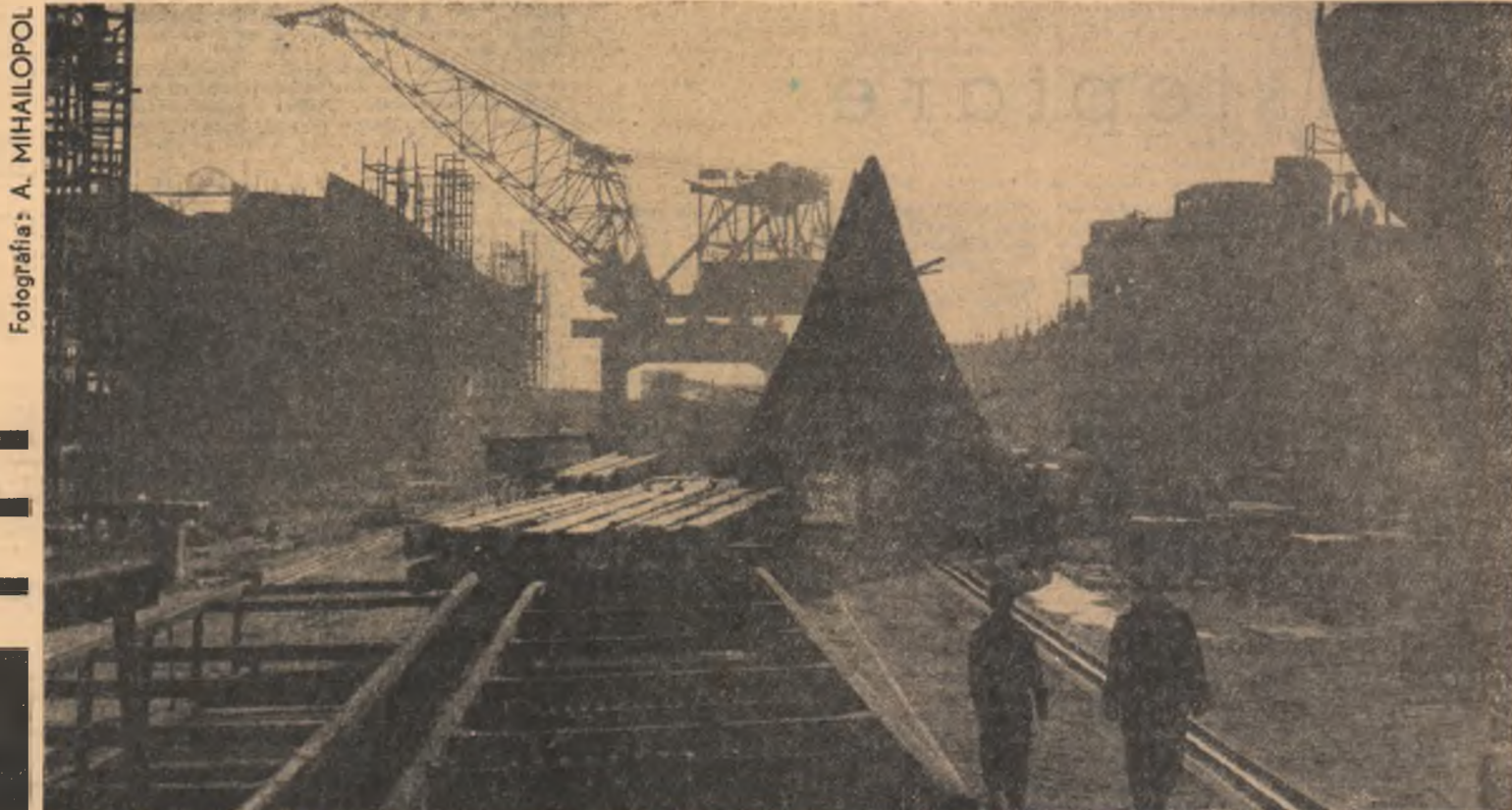
Feresce lumina lămpii să nu cadă peste privirile-i, înfloare-n vis și urmîndu-i somnul, îl aud crescînd ca un copac.

Cîntecul păsărilor îi leagănă crengile mirate de soare și liniște.

George Suru

CINTEC DE MINER

Uneori, mi se face sete de soare, Aici, în sute de metri sub țărî, O sete de lumină îmi umple ochii, Nemărginită sete de cer mi se face...

Fotografia: A. MIHAILOPOL

întîlni multe fapte interesante, eroice chiar, dar unele din ele pot fi de un eroism de suprafață, ale unui gest de eroism. Să vedem în ce măsură ele întregesc și explică un caracter temporan capabil să-și pună toate forțele în desăvîrșirea societății socialiste.

Tita Chiper

DĂRUIRE CONȘTIENȚĂ

Psihologia omului socialist este o sinteză a experienței psihologice a popoarelor și a veacurilor — iar eroismul constituțional socialismului este urmare firească a celor mai frumoase tradiții eroice a claselor care s-au situate în avangarda luptei pentru progres în istorie. Deși altul, eroismul nostru are ceva din puterea de sacrificiu a comunistilor care au înfrunțat plutoanele de execuție, ceva din vitejia lui Ștefan cel Mare, din modestia fărînturilor huzurilor, materiale — a muncitorilor și țărănilor — dar și ceva din mindria Lucașfărușului de la Ipoștii...

Parcă ceva se urcă peste timpuri în mișcarea noțiunii de eroism, iar discuțiile pe care le-a inițiat redacția „Lucașfărușului” sînt bine venite, ele tînzînd să pună în lumină ce am preluat și ce am adus, noi, în tezaurul faptelor de eroism, să concretizăm această discuție pentru ca ea să fie utilă, armă și argument eroilor și celor porniți pe fapte eroice — și desigur să fie folositoare și celor care au memoria să zugrăvească chipul eroului zilelor noastre, mărturie a vremii și dar prețios pentru generațiile care vor veni. Fiindcă, la urma urmei, care alta să fie misiunea supremă a fiecăruia dintre noi, decît aceea de a ne însuși tot ce a creat omenirea în veacuri, de a adăuga ceva la această creație și a o transmite ca pe-o ștafetă mai departe — a ne dăru?...

În primul rînd se păstrează în eroismul nostru aceeași încredere de înăsuire, pe cît posibil a întregii visterii de înțelepciune a omenirii pentru a o reda omenirii înnulțită.

Rămîne prețioasă puterea de sacrificiu care merge pînă la trecerea peste instinctul egoist de conservare. Se amplifică generozitatea și dăruirea modestă, disciplinată.

Dar ceea ce se impune în primul rînd ca o trăsătură esențială a eroismului nostru, care-i dă acel farmec deosebit, este caracterul conștient al erois-

zviruit înăuntru mînunchiului de grenade. Un act eroic fără seamă. Bineînțeles că tancul a sărit în aer o dată cu echipajul fascist și cu bravul ofițer român.

De ce am ținut să subliniez acest act de eroism? Pentru că la baza calităților deosebite ce caracterizează astăzi ostașii noștri, stau pildele vii, emoționante, grăitoare, înălțătoare săvîrșite de înaintașii lor pe front. Ați auzit de grăniceri ca Radu A. Ion, Călin I. Nicolae, Rusa Avram Vasile sau de alți militari ca sergentul Belate Alexandru.

Faptele lor de eroism, de sacrificiu în lupta cu dușmanii vieții noastre noi, fapte ce au dus la pierderea propriei lor vieți, sînt nemurtoare și ele vor constitui pilde grăitoare pentru toate generațiile de militari sau de tineri ce se pregătesc să vină sub armă.

Un alt exemplu petrecut cu vreo cîteva săptămîni în urmă. În această primăvară, apele Dunării, involburate, au scos deodată la iveală peste valuri o mină hitleristă desprinsă din adînc. Era de pe vremea cînd hitleristiștii disperați, în retragere, minaseră Dunărea. Cine a zărit-o? Un țaran. I s-a părut curioasă mînea cea metalică, enormă, lucioasă, cu cornițe și încă ce cornițe! Numai o mică atîngere să fi lovit mina și sîrea în aer. Pe Dunăre veneau remorcheze cu slepuri, vase, barci. Mina plutea nestîngeră, amenințătoare, înfricoșătoare. Atunci căpitanul Petrechei Pehor, de la un pîchet de grăniceri, dînd dovadă de mult singe rece și curaj, s-a urcat repede într-o barcă și s-a dus în întîmpinarea acelei sfere a morții. Pe ambele maluri, și țărăni și romîni și cei vecini priveau cu sufletul la gură cum ofițerul conducea încet barca apropiindu-se mai mult de mina marînă. În sfîrșit, a reușit să-i arunce unuia din cornițe un lat făcut dintr-o frînghie și să remorcheze mina încet către mal unde mai tîrziu specialiștii au făcut-o inofensivă.

Se vorbea aici de actul spectaculos al eroismului, de o anume premeditare a actului. Da, este un act premeditat, atunci cînd eroul stie cum va acționa, ce primejdii îl așteaptă și totuși conștiința lui înaltă, deosebită, îl îndeamnă să săvîrșească acel act. Exemplul căpitanului de grăniceri arătat mai sus este concludent. Însă sînt și acte de eroism nepremeditate, spontane, care se declanșează instantaneu și tocmai aici trebuie întărită sublinierea noastră și anume că de asemenea acte cotidiene, fie chiar spectaculoase, tînerii dau dovadă în fiecare zi, în patosul muncii lor.

Nu sînt de acord că orice act în sine poate fi eroic. De asemenea, nu cred că e bine să facem afirmații din acestea: „a săvîrșit un act eroic extraordinar, fiind cu totul inconștient de urmări...” sau alteleva. Nu. Actul eroic este totdeauna conștient și tocmai de aceea e dens și sîl considerăm ca atare, un act voit, gîndit, în care intervine raționalul.

Ion Grecea

Atunci mă gîndesc la sîrutul tău și doar peste cîteva clipe Galeria se umple cu cetină de vară și praiul de cărbune trozuit între dinți. Mi se pare fir de țărî amețit de rouă.

Jancsik Pal

PRIMĂVARĂ

Era o timpurie primăvară... cu maldărul de rufe plin la brîu, slo mama mea spălînd atara în curtea cil o abie de rîu, și spuma apei adunată în abia vechi-a mamei aducea cu o fișe de pămînt ulit în sculele de nea. Tîm mînt: m-a pîrît atunci că primăvara străbătea pămîntul cu trenă de arome iuți și soare proaspăt. Cine-o stîrșine, mina mamei, vîntul?

În romînește de ION ACSAN

Mariana Costescu

ERAM DOI SFINCȘI...

„Și illutru în mine un suris, Ca o scrisoare netrimisă niciodată.

„Și murmurul salcîmii a ispitit, cu noaptea printre ramuri risipit. Doi sîinești de bronz:

lăcera și lumină în depărtat de lume, intru sticle, rupea în taină palide talele.

„Dacă și asta mai e poveste?...”

Acuma, dacă s-a întâmplat — s-a întâmplat. Cum-necum, cind și de ce — toate acestea nu mai au nici un rost. Un singur lucru e limpede: băiatul a spart o farfurie. A spart-o — și gata! S-o lăsam încercată...

Dar, ți-ai găsit! Parcă te poți înțelege cu cioburile farfuriei! Oricine în locul lor, cioburile unei vase de flori sau cihar ale unui castron oarecare ar fi pus punct și ar fi încetat orice discuție. Dar, de nu: s-au grăbit să-l întrebe pe băiat: — Ei, să te vad: ce-o să-ți spunii mamei? — Nu-mi puteați voi de grijă, le-a răspuns băiatul. Știu eu ce trebuie să-ți spun!

Auzindu-l, bătrînul căpitan de corabie oftă: — Ah, vai și omul de bătrînțele mele... Credeam c-o să apuc o sută de ani cîntînd la cîrmă și pîcînd din pipă. Dar se vede că mi-am greșit socotilele. Tîn a bălăntă contra unui habotîș ca băiatul o să-ți spunii mamei! S-a deschis ușa. S-a făcut curent și corabia de pe polițioară a căzut pe masă. Pe masă era farfuria... și uite așa s-a spart! Lar mama o să spună ce-a mai spus: „Corabia asta nu mi-a plăcut nici-o dată. O s-o amine în pod!” Da, da, ascultăți-mă pe mine, așa o să se întîmple. O să-mi sfîrșesc zilele într-o ladă, vecin cu un ștefnic ruginit și cu o rîșniță de cafea care nu mai face doi bani. Păianjenii o să mi se cuibărească pe punte și șoarecii o să-mi roadă barba, bineînțeles, fără ca măcar să-mi reazără voce. Vom ajunge, corabia și cu mine, ceea ce se cheamă două epave. Privindu-ne, cine o să mai creadă, că odăii, corabia mea a fost o navă vestită iar eu un căpitan gospodăr și viteaz? Și cui o să-mi mai povestească amintirile? Ce înțelege un ștefnic dintr-o bălăntă cu piraiți? Ca să nu mai vorbesc de rîșniță! Pentru moara asta hodorogită, e totuna o luptă cu un rechin sau cu un galos...

Te vîlcărești de pomana, îi zise căpitanului, motanul. Ce ușa, ce curent, ce corabie căzută? Ce rost are să inventezi povestea asta de necrezut? Băiatul o să spună, simplu ca hîna și gîna: „Motanul s-a urcat pe masă și a spart farfuria”. Și crede-mă, nu doresc nimănui, nici măcar pîrlitului ăla de cine care stă tolmăit în mijlocul curții și lată la lună, ce-o să mi se întîmple mie. O să fiu luat de gît, dat cu nasul în cioburi și pe urmă azvîrlit afară...

Și recunoaște, n-am stat degeaba în casa asta. Tu, căpitan, vorbeai de nu știu ce șoareci pripășiți prin pod. Dă-mi voi să-ți spun că de multă

vreme n-a mai vămas unul. Nu-ți spun asta ca să te liniștească pe tine. O să rămîi pe poliță și o să mai tragi din pipă încă mult și bine. În schimb, eu cred că a venit vremea să-mi fac bagajele și să-mi iau rămas bun...

— Mai ușor, mai ușor cu bagajele, îi ziseră motanului, cioburile farfuriei. Băiatul n-are de ce să te amestec pe tine în povestea asta! Parcă-i vîd rădîcinile din umeri și spunînd: „Nu știu, n-am văzut cînd a spart farfuria”. Și cum, în afară de el, nu era nimeni acolo, asta ce înseamnă? Nimic altceva decît că farfuria s-a spart singură. Și dacă farfuria a spart singură, ce înseamnă? Nimic altceva decît că a fost lucrată de mintuală și a crăpat, fie pentru că era prea cald, fie pentru că era prea frig, naiba mai știe de ce... Dar aici e aici: cine a făcut-o de mintuală? Meșterul, bineînțeles. Și cine a spus: „Luăți-o, e un lucru foarte bun?” Vinzătorul, bineînțeles. Ei bine, cu îl cunosc pe oamenii ăștia. Primul e un meșter cum nu sînt mulți, iar celălalt e un vinzător cum n-ar fi rău să fie toți. Pacoștea o să cadă pe ei. O să vină o vecină și o să întrebe: „Parcă aveți o farfurie cu flori albe? Vreau să cumpăr și eu una. De unde ați luat-o?” „Lasă, nu mai cumpăra”, o să-i răspundă mama. „Nu merită, e proastă, se sparge repede. O fi făcut-o un nepriceput, și pe mine m-a dus cu vorba ca s-o cumpăr un om fără obraz”. Și uite cum doi oameni harnici și cinștii vor fi ocăriți pe nedrept. Nimeni nu-i mai duceas...

— Adevărat, zise motanul. De cît să se întîmple una ca asta, mai bine să cadă vina pe mine... — Ba, te rog, te rog... îl oprî bătrînul căpitan de corabie. Mai bine să cadă vina pe mine. Dacă e să stăm strîm și să judecăm drept, eu prea mult zile nice așa nu mai am. Pe-o poliță sau într-o ladă, undeva, trebuie s-o sfîrșesc...

Atunci, întîrî mama și văzu cioburile. Băiatul o ajută să le strîngă și îi spuse: — Eu am spart-o. Altfel nu o să fiu mai atent. Bătrînul căpitan de corabie stătea la cîrmă, pîcînda din pipă și privea la vecina lui, o zărnă de soacii. Soacile mai miroseau încă a mare, și pentru un bătrîn căpitan de corabie nici un miros nu-i mai mielior.

Motanul torcea. Cu ochii pe jumătate fînchiși, visa ceva mic și cenușiu gîdindu-i mustățile cu codița.

Meșterul de la fabrica de ceramică se afla acasă, în papuci și în halat, citea ziarul și bea ceai într-o ceașcă de porțelan.

Vinzătorul ce la magazinul de farfurii vedea un film vesel și ridea cu gura pînă la urechi.

Pe urmă, veni noaptea și toți adormiră...

În așteptare

Băiețușul își băgă minile în apa tulbură. Apa nu trecea mai mult cît o picătură de lacrimă. Sub tălpi nisipul se destrăma, curgea la vale.

Băiețușul nu se grăbea. Apa îi lăsa palmelor, apoi pe brațe o simți altfel și luneca, luneca pînă cînd cuprinsese subsuoriile lui tinere și atunci el își culcă un obraz pe undă și începu să caute pește. Drumul peștilor pe fundul apei. Știa cum se face asta: aici era vorba de niște și de ce lăcău ele sub apă, printre pietrele adormite în nisip.

Între malurile lui înguste riul își vedea de drum. Soarele își hîntea joc de lung, soare lacuna. Lozile era galbenă, densă, lucioasă. Într-o băiețuș verde înconștele așteptau în mil. O pasăre de apă vorbea dintr-un limbă păsărilor de apă. Copilul își culca obrazul, cînd unul cînd altul, pe undă. Pești pe care îi prindea erau porcani și boieșteni de apă mică, nici unul mai de doamne-ajută, îi zvîrlie pe mal, într-un loc unde nisipul era umed; ei încercau să zboare, fiecare o singură dată, dar nu puteau: aveau aripile scurte. Cămașa băiețușului atîna într-un ciot de salcie, o cămașă cu nasturi albaștri.

Pești păreau morți, solzii lor uscați stăteau parca gata să cadă. Îngîș pe mal, copilul îi stropi cu apă adusă în pumni. Ei încercau dar nu să zboare, guile se deschideau, cereau apă. Dar băiețușul se așeză lângă ei, pe vine, și se apucă să-și înșire unul după altul, pe o lozie jupuită; ei treceau vîrlul unei prii ca capacele urechilor și îi scotea pînă gurile rotunde. Ultimul era un boieștean îngust, cenușiu. Băiețușul privi soarele, care acum nu-i mai stătea în spate, începuse să coboare. Măscă pripit coada peștelui și o scuișă jos; rețeză la fel capul apoi îngîhîi restul, fără să-l mesteco aproape cu ochii în iarba malului. Oasele erau moi, nu-i întepau limba. Abia acum foamea năvăli din toate părțile. Carne crudă intră în cerul gurii, era amară, caldă. Al doilea pește scos de pe lozie, i se pare că-l tăcuse; pe acesta copilul îl mestecă rar, în timp ce, lășind într-o parte apă îngustă străbătută o porumbiște dată în copt, și o miștie arsă.

DESENE DE M. JORJOAIA

după care sări gardul în grădina Nichiților. Acolo era o teavă spartă pe unde ținea apa, el se aplecă și bău. Ieși din grădina aceasta plină de buruieni și de aici se vedea bine garajul lui Duță și strada cu multe ocoluri, ultima stradă care era și marginea orașului unde trăia copilul.

Prful gros păstra urme de roți și tălpi omenești. Băiețușul se oprî. Pești înșirați pe nua îl scăpăra din mîna. Varsă în timp ce vietăți mici și agere îi lătară pe dinăuntru burta cu mai multe cuțite deodată.

Pe o parte a străzii era un fel de trotuar, mai mult o bordură din lespezi de piatră. Copilul numără spațiile goale dintre lespezi, își petreva pasul silindului să nu la calcă și era un joc vesel.

Duță strigă, de pe scaunul său așezat în umbra plină de praf, umbra murdară a garajului: — Scîrăvîie, eu ai furat pește. Băiețușul continua să numere pietrele. Duță strigă: — Scîrăvîie, hoțule!

Băiețușul se aplecă, găsi o piatră grea și nu prea grea — se pricepea la astfel de pietre — și o zvîrlî în geamul pătat, chiar deasupra scaunului pe care ședea Duță. Sticla strigă, bucăți mici căzură pe creștetul gol al paznicului, Garajul, încăperea întunecoasă din spatele geamului, fiind gol de ce păzeste Duță? se întrebau femeile cartierului, seara, printre altele băiețușul se întrebă și el, hoboti prelung, cu toți pereții. După înjură, tuși, zberă, după ajutor. Zua era fierbinte, topită în praf. Băiețușul alergă cițiva pași. Căută altă piatră. Duță se ridică. Avea numai un picior. Piatra aruncată cum trebuie sparse și celălalt geam. Duță nu putea alerga. Stătea furt-un picior, și era foarte caraghios, putea muri de ris, vîzîndu-l cum încearcă să se apere cu cirja de pietrele ce acum îl căutau pe el.

spatele lung și se întîneau cu alte dungi, în dreptul cozii. — În stradă așeză pisica vîrgată, povăia ei, în praf. Animalul urcu cu greu ce avea de dus. Din spate băiețușul începu să fluiera, bătea praful cu tălpile goale, chiua. — Pe urmă plecă. Nu merse mult. Se întoarse. Pisica se opinea peste puteri. El scose de pe undă un pește uscat, strîmb de căldură, îl dădu și oprîndu-se din hîstemat el pisica începu să roadă peștele. Stătea în praf, o pisică sătulă, și rodea cu poită peștele.

Mama ședea în prag și îl văzu venind. Băiețușul ascundea la spate pești aduși. Mama avea minile negrițoase și multe vine albastre se adunau la încheieturi, iar auzibile cum stătea cu palmele încrucișate peste șoldul ei, sîmănu cu niște mici bucați de piatră găsite în albia riului. Sprijinită de ușor ea nu întoarse capul spre băiețuș ci numai ochii îi răsuci și gîndurile. El se apropia: mai ținea pești ascunși la spate. Se apucă să meargă într-un fel anume, știa că asta place mamei și ea ridea înainte, ori de cîte ori el mergea așa cum încerca acum. Era un copil care își căuta jocul cu mama lui. Dar ochii femeii, privindu-l, trecură de el, minile una peste alta tăceau...

Într-o bună zi, în urmă cu trei ani, îndată după întoarcerea mamei în oraș, tatăl se întoarse de la lucru și îi băiețușul îl auzise spunînd: „E-o adevărată pîcîrie, nu se putea o porcărie mai mare”. Tatăl stătea într-un capăt al mesei, mama lângă el. Mama nu vorbea. Copilului i se păruse atunci că obrazul ei se răcește, devine din ce în ce mai rece, se întărește, îngheață, îl cuprinsese spaima și strigase gîitit „mamă, mi-e frig”, altceva nu ștuse să spună, asta îl trecuse prin cap. Dar mama nu-l auzise fiindcă se gîndea la hîrbat, nimic nu mai făcea și nici nu putea face; tot ce avea dăduse în clipa aceea băiețușului. Tatăl era puternic, toată ziua căra la antrepriuș, mesteca în tăcere și nu spunea decît: „nu se putea o porcărie mai mare, n-o să iașă bine asta, îți spun eu”. În dimineața următoare l-au luat pe fiont. Mama rămăsese în prag și privea în urma lui. De la el nu veniră vești.

Băiețușul continuă să meargă în felul acela care plăcuse mamei, dar deodată se oprî. Îl văzu parca pe tatăl său întorcîndu-se de la lucru și își aminti felul cum așeză el pe masă sacoașă plină cu cartofii, sau pachetul cu carne din care elolenele țeauu albe. Iușoara, tatăl își freca după aceea palmele una de alta. Băiețușul așeză peștele jos, la picioarele mamei, pe pragul unde era hîlătuă o potcoavă tocită.

— Am adus asta, spuse și își frecă palmele una de alta. Pentru a nu da drumul lacrimilor venite fără rost, el își încreți fruntea, tuși, căută ceva în buzunare. Se rezemă în cealaltă parte a ușii și privi încotro erau duși ochii mamei. Dar nu văzu decît coamele dealurilor de dincolo de oraș și mai departe munții viueți, unde se sfîrșete tot ce se poate vedea. De acolo se auzeau, de cîțva timp, tunuri bîndînd, zua, dar mai ales noaptea pe liniște, cînd nu erau alarme și nu se bombarda.

— Crezi că poate fi acolo? întrebă copilul. — Nu știu, cine știe, spuse mama fără să se întoarcă.

Băiețușul privea marginea ștearsă a dealurilor și marginea și mai ștearsă a munților, el nu avea încă șapte ani, știa să aleagă cea mai potrivită lozie pentru vîrluri de undiță și cunoștea bine valoarea unui nasture de sidet. Din dreptul mijlocului mamei sale, atînd tot lîngă ușorul celălalt, copilul întrebă, tot el: — După dealurile acestea și după munții care se vad ar putea fi alte dealuri?

— Joacă-te, zise mama, du-te și te joacă. — Ea se aplecă și ridică nișana de lozie. Porni spre fundul curții, unde se afla soba lungă, de tuct, adăpostită sub un fel de acoperiș de tablă. Pe hîlă se vedea o oală roșcată, aburită. Tunurile bateau parca mai rar. Mergînd, mama întorcea mereu capul spre munți.

— Mamă, strigă el. Femeia se oprî. Copilul o ajunse și stătu în spatele ei. Amîndoi priveau din nou același loc. — Spune mamă, crezi că ar putea fi în partea asta?

— Nu știu. Poate. Cînd vine o să ne spună el. Joacă-te, îi fierbîndă. Ea încercă să ridă: astăzi sînt cam mici, n-ai prea avut noroc. Se repezi la sobă și acum nu mai era ea: minănu, să vezi ce repede mîncăm, adăgă, în timp ce clipca des parca cineva rău i-ar fi ținut un soare în ochi.

Băiețușul intră în casă. Miroșul cunoscut al odăii îi aminti de casa mătușii Mara. Odaia ei păstra alt miroș; alte odăi străine prin care fusese băiețușul miroșeau și ele într-un fel anume, iar asta se ținea cel mai bine minte.

Lumina intrînd pe fereastră aducea și căldura soarelui și o așeza în mijlocul podelei. Băiețușul căută ceva în dulapul din fundul încăperii, se aplecă sub pat, găsi o gumă de praștie lîngă piciorul mesei și tot ce făcea îl întorcea, cine știe cum, cu spatele la fereastră. El nu se uita acolo: de cîte ori intră în halta de lumină din mijlocul odăii, căldura uscată se ridica pe picioarele lui subțiri și atunci băiețușul își găsea de lucru în partea cealaltă. Fîmă cînd în tîlni din întîmplare ogînda ovală, ruginită, gata să cadă din picioare peste mînașă ei; în goul minciunos al ogînzii se odîneau dealurile și munții, ne-schimbăți, intrăți pe fereastră.

Cînd ieși din casă îl durea ochii și spuse rugător, nu prea tare: — Mamă... — Acuma Mîncăm îndată. Uite acuma-s fierți, gata spuse mama.

Ea nu se întoarse, ei aplecîndu-se dinaintea plutei băgă în foc crengi uscate, rupte din prundi și răchîpi.

CINTECUL BĂTRÎNULUI ZIDAR

Cu liicări mari, ca-n vremuri, și eu mă mai aprînd

Deși ades cenușa lor mă doare — Tot urmărlind cum zboră copila de argint A celor de pe urmă căprioare.

Dacă-mi rămîne ora și vorba fără nume Și-n marmura solemnă să scapăt voi uita, Stau ceturile toate urcate peste lume, Pe care le-am chidat cu mina mea.

Cu ea, în ziua voastră, spre cari mă cheamă dorul Putea-voi oare să ridic pahatul? E coplesit de zăre și zări arătătorul, Și, greu de curcubeie, se-ndoaie înelatorul.

Un vînt mi-apeacă gîndul către tăceri și-ar vrea Să mă-ntristeze, dar altul iarăși vine — Ce nu te pierzi cu amîntirea te, Și nu se-include poarta după tine.

ECOU DE BALADĂ

Toamna a fost o moarte pentru viață.

Fiunzele și-au zidit dragoste-n arbori Și apoi au căzut, Cu sufletu-n jos, asemenea unor meșteri Manole.

O vară-ntr-oaregă o trecut prin ele singele soarelui, O vară-ntr-oaregă au repetal șaptele vîntului — Clinic de leagăn pentru odihna copacului O vară-ntr-oaregă au ținut minile Copilăriei greierilor, bălăile inimii omului, Pentru ca nimic să nu fie uitat Din frumusețea pămîntului.

Și apoi au căzut Cu sufletu-n jos, asemenea unor meșteri Manole... În urma lor, arborii au rămas Mai înalți cu cîteva sunete, Mai maluri cu o spirăală o timpului.

IUBITA MEA, EȘTI ÎNCĂ VREME

Iubita mea, ești încă vreme, albă vreme, În care toate pot să fie, Și boarea asta ești de vînt, ce lin mi-apeacă fruntea

Spre răsărit, ești poate luna asta Ce nu izbește-n piept înalt mă doare Singele. La ce-og mai întrebă? Mă las în grija Solcîmului. Să scoțiească el pe frunza-i pală Cîți ani vor trece, cîtealți lungi poeme.

Aștept un nor crescut din selen lumii Și din surșul ei și din sudoarea Fierbîntea inimii, din marea De lacrimi care-a fost cîndva durere — Și-a recunoaștere de vorbe simple Căzînd încet, cu ploaia.

ÎN NOPTILE SCURTE...

Au n distincție oamenii, O frăgețime-n cuvînie În nopțile scurte de vară. Cîrîl albastru, Ca un litru prin care pămîntul respiră Parien de cer ce se rotește deasupra Cu planete puține și mari.

Uite, o apă înșiruită mori înnegrite, Paduri de salcie au înfrunzii și trăiesc. Comunele urc atente Spre suple ansamble de stele, Undele cîntă în aer, Auzul împînzit de tremădi. O scând plutește în aer, cu dansuri, Încusupra privirilor noastre, Și înaltă recolta e-n floacăra lunii În nopțile scurte de vară.

DOR DE PLOAIE

Dormi cu fruntea-n pernă albă, Unde pîrlul meu, de mult, A crescut încet și singur Din nesomn și din oltol, Plîngi în visuri, plîngi în crucea Păsărilor călătoare, Plîngi în zborul lor de toamnă Scuturat în mare.

Rale vîntul roșu-a ploaie, Vine vara, nu le-mpacă, Doarme fluerul pe masă — Înălțămii de dor de stea, Plîngi în visuri și se mută Suietel în lemmul dulce, Mină aspră îl usucă, Buză arsă-i bea.

Ci tu plîngi cu fruntea-n pernă, Zborul păsărilor scode Spre pămînt, spre somn te-nduce, Stîna, ultima bălăie, Numai pîrlu-mi plin de zborul Păsărilor depăriate, A ieșit cu mine-afară, Lung de dor de ploaie.

CORBENI

Ca-ntr-o ogîndă a stelelor mă uit, Trei căldări înuomose Ca trei căldări, pe cîte-un deal s-au clădit. Restul — o simplă priveștie-n pană, Sotul sus, înălbit cu pridvoare, Jos, populat de barăci, un pămînt La care ajungi, alergic.

Argesul curge acoperînd sîruiul a două dealuri, De pădul de lemn, ca de-o palmă mingial, Liniște-n parc. Mașinile dorm cu motoarele reci. Bănuiesc drept înainte hidrocentrale. Barajul îl pun între primele două-nălțimi.

În zori, Va răzări soarele, nici nu știu din ce parte, Derulată de stele mă simt, nu recunosc constelații. Oricum, voi fi pe terasă în clipa aceea, De ce nu va fi soare, mă voi gîndi la el Cum mă gîndesc acum la tine. Vrîd să trimit ample culori răsăritului unde te afl.

VARĂ

Străini de amele și aerul de vară, Cu o fereastră vîraște, cu ușile deschise, Geoi dorogînd de roșul uscatelor plantații Să bem. Molipsitoarele și-nălțările zile, Să nu-i mai dăm amurgul acum, ca să nu albă În ce să-și înșirăse mișcările robuste, Să nu se mai termine trecînd pe lîngă noi.

Fotografia: S. MENDREA

Plicul

Sezonul era pe sfârșit și pe plaja, rece încă, nu ieșise nimeni. Doar pescărușii, care tăiau aerul în linii frante atârnând crestele albe ale valurilor cu cicul ori aripa se opriseră ohoști, greoi și ulți, pe nisipul uscat. Cu limba ei verzu-trandafirie marea lungea nisipul ca o piscică somnoasă.

Marina întrezire doar o clipă în fața mării și apoi, tropâind pe turele finale, străbătut holul cu mozaic lustruit, plante ornamentale și fotolii elegante. Primul de la gardeneră cheia și halatul ei de lăfărie, deschise cabina și intră să se schimbe. Acum, când hotelul era fără oameni, Marina avea mult timp liber de care profita pregătindu-și examenul la cursul fără frecvență. Mai răsoasă după obicei și dicționarele pentru uzul turistilor, cu care se înarmase astă-primăvară înainte de angajare. Învațase cu ajutorul lor un număr de cuvinte și de expresii pe care le folosea când era cazul. Seara, când ieșeau împreună pe laaleză, Florin o mângâie spumându-i: „darling, poftiți vă rog biału meu...” ori ceva asemănător. Se gândi la Florin: ce greu era fără el! Se simțea singură și parcă părăsită în hotelul ăsta mare și pustiu ca o școală în vacanță.

Încheie ultimul nasture al halatului și deschise ușa larg, dornică de lumina soarelui. Se întoarse la oglindă și, peț de o clipă, rămase cu brațele ridicate, absentă. Le coborî însă brusc, furioasă pe ea însăși, când observă prin oglindă că e privită. Portarul însoțea un bărbat excentric îmbrăcat, lângă care se odihneau două valize, niște mape legate în curele, un sac de voiaj. Urcară bagajele și lăsară porni traversând în grabă etajele. Bărbatul rememora imaginea fetei așa cum o văzuse din spate, cu brațele ridicate ca două pășări care-și iau zborul și-o asocia la cea pe care o vedea acum. Zimbi satisfăcut. Îi supără numai o vagă asemănare cu Irena, dar se strădui să nu se gândească la asta: doar venise aici s-o vizioneze și decise că ar fi un bun model.

Marina lucra în tură și, cum o jumătate de zi era liberă, când înțelese că obligată avea, primi cu simplitate propunerea sculptorului: pină se întorcea Florin avea ce face.

Dimineața ieșeau împreună pe plajă. Inotau departe, în larg, unul lângă altul. Se lăsară în voia valurilor, plăcerea de-a spinteca apa cu trupul simțind-o puternică și catifelată cum îi mângie pielea, îi gâlea de orice altă senzație, poate doar de frica aceea ascuțită de adine, nu. Marina se storcea în prin apa caldă și calmă de septembrie și înainta fără efort. Când se depărta, îi căuta pe bărbat cu privirea și-i zimeba: pleacă pe el și se închidau atunci lăsină vedea doar o dungă albastră festonată de genele negre adunate în arciuri ude. Acelu, în mijlocul întinului verde, prieten și dușman, ei erau două vietăți coezitate. Inotul le lăsa o obuseală plăcută. Pe

Marina o toropea. Se culca pe nisipul fierbinte și tăcea. Fericită, poate. El se așeza alături și lucra tăcut: de cele mai multe ori făcea studii de-a dreptul în nisip. Plaja, aproape pustie, în locul unde stăteau de obicei, se populase astfel cu imagini ale fetei văzute din unghiuri diferite. Cu fiecare zi, trupurile astea moarte dispăreau: marea rupea cu lăcomie și vântul spulbera carnea lor de nisip lăsină în locul lor mici dune informale.

Vorbeau alit de puțin între ei încit, în clipele acestea mai ales, Marinei i se părea că e moartă și ea ca și trupurile acelea de nisip care o repetau la nesfârșit. Sculptorul însă era într-o permanentă stare de agitație, solicitat de o mie de idel denatată, așa cum nu mai fusese poate decit în primii ani de după studenție. Simțea că asta se datorează în parte și fetei: era un animal superb, armonios și sensibil făptură! O socotea descoperirea lui și, încintat, lucra, avid s-o fructifice. Pe de altă parte, ce noroc! O fată simplă căreia n-ai ce-i spune căci oricum nu te-ar înțelege și atunci taci, ea tăce, și-o folosești cum vrei. Lipsa această totală de obligații față de ea i se părea cea mai mare cucerire. Ce chin era să lucrezi cu Irena!

Uneori, în zilele răcoase, jucau volci să se încălzească. Eliberată de stințeneala „pozelor”, energia ei tinărit i puneia în mișcare toți mușchii. Jocul lor sub pielea bronzată era spectaculos pentru ochii interesați de dinamica al sculptorului. Uita sa arunce mingea și-o privea într-un fel care ei i se părea nerușinat și-o revolta dându-i imboldul să fugă și nu înțelegea ce-o împiedica totuși s-o facă. Poate cea satisfacție mărunțită dar multumitoare că e admirată, că plăc. De fiecare dată își spunea că a doua zi nu va mai veni dar îi era deajuns să-l vadă pe sculptor ca să renunțe la ideea asta.

Toamna se făcea simțită tot mai puternic. Într-o după-amiază, când fata ieși într-o pauză, sculptorul o însoți cu speranța că va putea lucra. Nu reuși însă: vântul îl întorcea pe loc, îi zmulgea hirtilele din mapă și biciuia obrăjii amindurora cu propriul lor păr strâns în șuvițe umede. Mergeau ca de obicei tăcuți. Totuși fata parcă aștepta ceva. Bărbatul, absorbit, se gîndea la un basoreliev pe care-l vedea gata în toate amănuntele. Știa sigur cum trebuie să-l facă și tot alit de sigur era și de succes. Gusta anticipat satisfacția laudelor și asta îi dădea o bună dispoziție care din păcate n-o putea împiedica să se gîndească și să-i schimbe părerea despre cei pe care-i numea el „neprecipați”. Astea erau totuși lucruri cechi, căci acum el devenise pentru comundă „tocară” pictor al naștri.

Tinu se scutură de amintirile acestea puțin îndepărtate fără să se fi putut desprinde total de ele. Chiar și Adina. Ce ușor se lipsise de prezența ei! Ea se plimbăse curind de „robinoșadă” cum numise șederea lor la Borca și era mai mult plecată.

— Ce faci, Adina, o întreba el, căzînd-o că are de lucru cu volca.

— O plimbare în Capitală: mă spăl, mă curăț... Să mai arăt și eu a om!..

Tinu se uită la ceas, grăbi pașii, totuși ajuns în gară după plecarea trenului. Faptul îl îndușurase. N-avea chef de reproșuri. „Poate că nici n-a venit” gândi el fără să ste prea bine dacă își exprima astfel și o dorință și stăru cu talpa mucei de țigară aruncat. Dar când ridică ochii o căzu pe peronul pustiu căzîndu-i cu privirea el distrat. Obrăzii îi erau pe jumătate acunși după draperia de păr decolorat tăiat drept. Purta o jachetă de culoarea frunzei ceștete și un fel de trăsă în două părți, ca cele fărâncate, pe-trecuții pe braț. Lui Tinu i se păru lălie, însă n-ar fi putut spune de ce: era prea înaltă ori totuși venea de la mersul leșnat și simțea că neglijență îi sărătu năna cu degete lungi și apropierea aceasta îl trefi din amorțit dîndu-i un fior de bucurie rece.

— Mi-ai lipit, Adina, îi spuse când se depărtară de gară. O opri în mijlocul drumului acela strășor care sa strecura pe lângă Dunăre, o aduse aproape de el și-o sărută pe buze, pe obrăji, pe păr, cu un fel de persecutare și curiozitate nepotricile gestului. Parcă o cerceta încercînd să descopere și în cazul acela sau pe care-l simțise prădătorul în jurul său. Adina primi sărutările ca de obicei: moale și puțin ironic. Își deschii țigar genunchii de ai lui și-i luă de mînd. Plecără tăcuți.

Tinu cîntărea cu Adina în gînd:

— Nu-i așa, Adina, că ești de acord?

— Bine-nțeles. N-am să mai plec și nu stabilim aici! Tu te ocupi mai departe de muzcu, eu dau ora la școală și organizez un cerc al micilor plasticieni să le meargă faima... Zău așa! Vara înolăm în Dunăre, iarna ne plîmbim cu sania. Va fi grozav!.. Imi instalezi și un dus...

— Adina, tu rîzi de mine, zise Tinu deodată, fără să-și dea seama că vorbea singur.

— Ei, asta-i! Ce-i cen? Poate zimebam, mă gîndeam în ale mele, răspunse ea distrat. Am o mie de proiecte și pe toate vreau să le dau gata. Am adus și niște comenzi pe jumătate plătite...

— Pe care, ca de obicei, le voi executa eu, completă Tinu amar. Revenise lângă Adina așa cum era. Adina însă nu prinse tonul și-i expuse mai departe planul:

— Într-un an, cu bani în buzunar, salutăm Borca și plecăm la mare. Definitiv. Ne schimbăm domiciliul că aici ne-am prea înecut.

— Da, la mare, n-ar fi rău... gîndi Tinu. „N-am văzut-o încă. Dar definitiv?.. Nu, asta nu...”

— Adina, tu nu știi ce vorbești și n-ai fi exclus să te tragă asta de la obasca drumului, glumi el iefin socotind că nu e momentul unei discuții serioase.

Ajunseră pe ulița mare a satului unde se afla clădirea muzeului. Oamenii, puțini cîți se aflau pe la porți, femei mai ales, îi măsurau pînd să ajungă în dreptul lor, atunci dădeau bună ziua pictorului,

Schițe de ANA BARBU

s-o citească în liniște, singură, undeva unde nu mai e nimeni. Apăsă un buton zicîndu-și că cel mai bine ar fi la ultimul etaj și deschise plicul.

De citeva zile Florin se muncă să repare liftul. Îi lipseau niște piese și în general era supărat de întâmplare. Lucra nervos fără să vadă pe nimeni. Nu înțelegea cum de fusese Marina alit de neglijență. Nu se putu opri să nu-i spună și el lucrul acesta — acum că era aici — deși își dădea seama că n-a găsit momentul cel mai potrivit. Se uită la ea dar ce și prima dată îi făcu rău bandajul acela alb care-i înclăcea capul ca un sașpe sfînt. Îl cuprinsu mila și ciuda.

— Cred că am plătit neglijența cu vîrf și îndesat răspunse Marina vorbelor lui scurt și aspru, într-un fel nou de vorbi dar începu numaidecît să plîngă ca atunci la spital și-i ascunse fața în salopeta cu pete de ulei a lui Florin.

PORTRETUL

Prîndărea canisa doadată, cam fierbinte și olnoasă, dai strălucitoare, pulsată potosită în întreaga natură. Pieptul albastru-gălbui al Durdrii, sclipind ca armura unui cavaler în bălta soarelui, respira și el prîndărea cu zăcineri ascute și repezi care-i împingeau apele în jos. În înfîntirea cu marea, Tinu Constantinescu nu mai recunoștea nici locurile, nici oamenii și nu putea înțelege de ce. Se schimbaseră ei ori în el se produsese nesimțit schimbarea de car, uluit, lua cunoștință abia astăzi? Pentru că totul îi apărea alfel: însuflețit, agitat. Și natura și oamenii, înălțîndu-i ca într-un farmec. Acest proces nu era o schimbare, ci un fel de joc de lumină și umbră. Ca roata unei mori de elat care, pornită într-un sens nou, pune în lumină ceea ce fînușe pînd atunci în umbră și tucera. Astfel, Adina înăși devenise pentru el alta. Imaginea aceasta nouă se desprindea clar de pe fața apei strălucitoare, rîzîndu-și parcă de el. Furios, Tinu luă de la piciorarele sale o piatră rotundă și o zcivîri în apă. Imaginea aceea buțocitoare se desfăcu în mici valuri concentrice în centrul cărora rămase o clipă o pilnie de gol. Tinu se ridică de pe dîmbul calcaru unde ezuse. Își scutură palmele una de alta și porni agale spre gară purtînd pe fundul pantalonilor din celur de culoare închisă, o pată albă ca o uccete de cretă a locului.

Astăzi-întră, cînd acceptase propunerea Unirii, so-cotica venirea lor la Borca o simplă acențură: altă la sută treabă, altă la sută plăcere. Munca de organizare a muzeului sătesc de artă plastică — așa cum fusese defîlînd sarcina lui în contractul încheiat cu Șteful Popular — făcă să ridice cine știe ce probleme, îl antrenase iar el se lăsase cu plăcere furat de treabă. Ba ajunses la un moment dat așa de preocupat cu nu mai voia să audă de nimeni și de nimic. Oamenii veneau, își dădeau părerea, el nu răspundea, nici nu-i asculta. Ce-ar fi putut afla de folos de la niște neprecipați? Așa-i taxase atunci și amintindu-și de asta, Tinu retrăi acel sentiment penibil pe care-l cunoșcuse în ziua inaugurării muzeului. Era prima confrîntare a muncii lui cu conștiința colectivă care-l obligase să-simțea forța și adîncimea și să-i schimbe părerea despre cei pe care-i numea el „neprecipați”. Astea erau totuși lucruri cechi, căci acum el devenise pentru comundă „tocară” pictor al naștri.

Tinu se scutură de amintirile acestea puțin îndepărtate fără să se fi putut desprinde total de ele. Chiar și Adina. Ce ușor se lipsise de prezența ei! Ea se plimbăse curind de „robinoșadă” cum numise șederea lor la Borca și era mai mult plecată.

— Ce faci, Adina, o întreba el, căzînd-o că are de lucru cu volca.

— O plimbare în Capitală: mă spăl, mă curăț... Să mai arăt și eu a om!..

Tinu se uită la ceas, grăbi pașii, totuși ajuns în gară după plecarea trenului. Faptul îl îndușurase. N-avea chef de reproșuri. „Poate că nici n-a venit” gândi el fără să ste prea bine dacă își exprima astfel și o dorință și stăru cu talpa mucei de țigară aruncat. Dar când ridică ochii o căzu pe peronul pustiu căzîndu-i cu privirea el distrat. Obrăzii îi erau pe jumătate acunși după draperia de păr decolorat tăiat drept. Purta o jachetă de culoarea frunzei ceștete și un fel de trăsă în două părți, ca cele fărâncate, pe-trecuții pe braț. Lui Tinu i se păru lălie, însă n-ar fi putut spune de ce: era prea înaltă ori totuși venea de la mersul leșnat și simțea că neglijență îi sărătu năna cu degete lungi și apropierea aceasta îl trefi din amorțit dîndu-i un fior de bucurie rece.

— Mi-ai lipit, Adina, îi spuse când se depărtară de gară. O opri în mijlocul drumului acela strășor care sa strecura pe lângă Dunăre, o aduse aproape de el și-o sărută pe buze, pe obrăji, pe păr, cu un fel de persecutare și curiozitate nepotricile gestului. Parcă o cerceta încercînd să descopere și în cazul acela sau pe care-l simțise prădătorul în jurul său. Adina primi sărutările ca de obicei: moale și puțin ironic. Își deschii țigar genunchii de ai lui și-i luă de mînd. Plecără tăcuți.

Tinu cîntărea cu Adina în gînd:

— Nu-i așa, Adina, că ești de acord?

— Bine-nțeles. N-am să mai plec și nu stabilim aici! Tu te ocupi mai departe de muzcu, eu dau ora la școală și organizez un cerc al micilor plasticieni să le meargă faima... Zău așa! Vara înolăm în Dunăre, iarna ne plîmbim cu sania. Va fi grozav!.. Imi instalezi și un dus...

— Adina, tu rîzi de mine, zise Tinu deodată, fără să-și dea seama că vorbea singur.

— Ei, asta-i! Ce-i cen? Poate zimebam, mă gîndeam în ale mele, răspunse ea distrat. Am o mie de proiecte și pe toate vreau să le dau gata. Am adus și niște comenzi pe jumătate plătite...

— Pe care, ca de obicei, le voi executa eu, completă Tinu amar. Revenise lângă Adina așa cum era. Adina însă nu prinse tonul și-i expuse mai departe planul:

— Într-un an, cu bani în buzunar, salutăm Borca și plecăm la mare. Definitiv. Ne schimbăm domiciliul că aici ne-am prea înecut.

— Da, la mare, n-ar fi rău... gîndi Tinu. „N-am văzut-o încă. Dar definitiv?.. Nu, asta nu...”

— Adina, tu nu știi ce vorbești și n-ai fi exclus să te tragă asta de la obasca drumului, glumi el iefin socotind că nu e momentul unei discuții serioase.

Ajunseră pe ulița mare a satului unde se afla clădirea muzeului. Oamenii, puțini cîți se aflau pe la porți, femei mai ales, îi măsurau pînd să ajungă în dreptul lor, atunci dădeau bună ziua pictorului,

alături de tine, îi răspunse al pe aralași ton și cu același scop. Ea însă nu-l luă în seamă. Răscolea mai departe.

— Dar pe școala ce ai? În întoarcere să cad, zise ea, curioasă.

— Asta e o surpriză. Ca s-o vezi, trebuia pregătire. În-ți distanță, încheie ochii și-i deschii numai cînd spun eu, explică Tinu ușor tulburat. „La urma urmelor tot eu o singurul om competent care mă poate aprecia”. Își zise el în timp ce potricea portretul cît mai bine în lumină. Apoi Adina deschise ochii. „Omul ăsta a-nnebunit” își spuse. „Tot un portret. Numai președintele lipsea de la colecția lui de fărâni!”. Deveni obiectivă, rece. Privi scrutător portretul care-i zimeba într-un fel anume de parcă l-ar fi spus: „Zău dacă înțeleg de ce te superi...”. Dar ea nu creu să-lud seama de asta și zimeba oșărită ca și cum ar fi avut o răfuială personală, nu numai cu autorul portretului, ci și cu modelul lui. Adina îl porclăie pe președintele gospodăriei, inginerul Nean, pentru că o distrase la culmea pocăcită lui desigur toată strădania pe care și-o dăduse să introducă la grajduri iluminatul fluorescent, fapt, de altfel, lipsit, pentru ea, de orice semnificație. Îi găsea anost și lădăron, iar prieteniei care-l legase pe Tinu de el, nu-i afla nici o explicație. Dar acum nu despre model era vorba, ci despre lucrare. Era într-adevăr o reușită, însă Adina n-ar fi recunoscut asta pentru nimica în lume. Ea socotea portretul un gen depășit. Tinu îi cunoștea părerea, iar faptul că lucra la portrele la nesfârșit, îi se părea chiar un act de răz-cărită din partea lui. Pe Tinu tăcerea asta prelun-giă îl întriga.

— Ei, ce zici? o întreba.

— Ce să zic? Merge, merge... răspunse Adina ezeciv, continuînd să-i urmeze gîndurile.

— Dar Tinu sări ca furt și se repezi la ea.

— Asta-i tot ce-mi spui? Ce-nseamnă „merge”? De cîndte goale am cu necota sau. Se opri înaintea să termine ca omul care se trezește corbind singur. I se păru că Adina nu mai este lingă ei și că a în-zădat s-o caute, tot n-o va mai găsi. Prin Adina trecu o umbră de regret că-i supărare. Se lăud în genunchi pe covor lingă scaunul pe care se așezase Tinu și își lipi obrăzul de minile lui, care rămînd șterse inerte pe genunchii, zădărnice parcă. El nu făcu nici un gest. N-o privea.

— Timule, iartă-mă, se scuză ea formal. Dar ad-evărtit a alectă. Sigur, dacă tu ai vreme de pierdut, poți exercita în orice gen. Apăsă pe cîntul „exersa” dar asta nu produsea nici un efect asupra lui Tinu. Eu crezusem însă că și-ai găsi drumul, continuă ea.

— Da, să deschid o fabrică de articole de plajă și jodoabo cucuocști. Și tu să trăiești jumătate de an la mare, jumătate la munte și încă o jumătate între cer și pămînt. Și să fim fericiți după rețeta „Adina”.

Se opri un timp. Și apoi spuse dezinteresat, strădin, de parcă asta nu-l privea pe el, ci pe altcineva:

— Pot aprecia și eu ca fac. Portretul ăsta e cea mai bună lucrare a mea de pîndă acun și mă bucur de ea, orice-ai spune... Și după o pauză, el zise: ești mărgînită, Adina.

Și tresări el însuși la auzul acenții cuvînt pe care-l gîndea acum, pentru prima dată, cu certitudine că descoperise un mare adezăr.

După aceea se ridică, începu să facă ordine pe masă cu gesturi de gospodină ceche, scoase dintr-un dulap niște pachetele, lacrimi, și pregăti o gustare. Era doar gustă!

— Trebuia să fii obosită. Să-ți ajut să te speli, se nferi el politicos și nici măcar nu observă căle două lacrimi seci, care i se prelungeau pe obrăji.

D. Gr. MIHĂESCU

MĂRTURISIRE

Gheorghe avea mîntea tulburată de băutură, altfel nu ar fi lîrit lăutării după el și nici nu s-ar fi pus să cînte în locul acela. Șoptea arcașul violilor și cîntecul se înălța ușor ca fumul. Tot ca fumul se destrăma peste liniștea din jur.

Gheorghe se rugă de unul dintre lăutări:

— Zi-i că vorbe, nenică, da' îneci!

Gioală violistul mai bătrîn decît tovarășul lui, avea voce fumoasă și cînta împede cuvintele:

— Sălcimele e la drum,

Doar cu tine sint acum...

Se uita Gheorghe prost în gura lui și-i vedea dinții îmbrăcați cu metal, sclipind în întuneric ca niște ciocniri de oglin-dă. Cîntecul îi răscotea amintiri vechi și din pricina asta ră-sufia adînc, cu disperare, ca un om care se înecă. Nu mai putu răbda, întoarse privirea în altă parte și izbuclu, amenin-tînd cu pumnii:

— Ah, cum de n-am eu o putere să-mi fac inimă vioară.

Gioală tăcu și puse arcașul pe strîm. Îngăunui violle, vor-bele lui Gheorghe.

— Toată zina ț-ăș cînta, Sando, și nu ca acuma, beat.

— Am băut; ia buclut unde a ținut Stere hodegă am băut.

Asta e!..

Securii mina în cămașă, rupîndu-i un nasture. Senose un ghenocot de bani și cu mina întinșă îi arătă în lumina lumii, ca pe ceva rar, nemăpănit.

— Ia uite bani la mine, Sando... E-le, să știi tu co bani sint ăștia!..

Ca și cum Sando l-ar fi privit într-un anume fel, îi sări dintr-o dată tandăru:

— Ce te strîmbi, fă? Ce te strîmbi? Dacă vreau, pot să-ți cumpăr zece perechi de cercei... Pofim, uite ce de bani am aici!

Zimbi Gheorghe, tainic, pregătînd o surpriză pe care însă ar fi vrut s-o mai amine. N-a putut:

— Bani ăștia... Strîmne pumnul tare, apoi îl desfăcu, resfîrînd degetele. Bani ăștia sint cîntîșii, Sando. Așa, ca să știi...

Tăcuseră violle, se risipise cîntecul lor. Gheorghe vorbea repede, temîndu-se parcă să nu vină cineva care să-l împie-dice:

— Zău, sau leaă ca oamenii, nenică. Mă scot dimineața și plec la servici. Eu, Gheorghe Cîrdă, așa, ca să știu...

— Nu-i vrut tu așa, nenică?.. Uite așa fac...

I se înțelegă hătălele inimii, amintindu-și cum în ziua aceea a luat prima leaă din viața lui. Vru să înghită nodul ce i se pusese în gît, simți că se înecă. Se căută de țigări prin bu-zunare, dar pină să le găsească îi întinse Gioală una.

Se miră gîsîndu-i pe lăutari tot acolo. Nu primi țigara, îl lovi pe Gioală peste mină.

— Ce-i cu voi aicila, mă? Ia plecați!.. Gata, duceți-vă...

Plecără lăutarii fără nici o vorbă, și-au băgat violle în cutii din mers. Gheorghe strigă în urma lor, infierbîntat:

— Mă pzițiți, hai?... Ia duceți-vă...

Îi lăză să se depărteze decult, apoi ridică țigara cîuzută pe jos și o aprinse. Se așeză pe pămînt, cu genunchii la gară, și începu să cîntine din cap, parcă pe urma unui cîntec.

Trecu un timp pină cînd vorbi din nou: „o glas schimbă, ca pentru mărturisire:

— Știi, Sando, nu mi-e frică nici de Dumnezeu din cer... Vin acasă pe mijlocul străzii, mă salută vecinii, dau oamenii mina cu mine... Ba mă și întrebă: „Ce faci, Gheorghe?”

— „Bine, cu munca...”. Așa le răspund.

— Ai avut deaplate, nenică, e bine... De ce n-ai apucat să mă vezi și tu, acum?..

Amuți Gheorghe, cu țigara lipită de buze. Se mai limperă din băutură, arăta bătrîn și istovit. Își luă fața în palme. Bani lui se împărtășiseră aiurea, nu-i vedea. Gîndurile îi erau răz-lețe, pasări ce zboară fiecare în altă parte. Fugeau gîndurile și nu știa cum să le oprească. Șopti doar în urma lor:

— Cîte am să-ți spun cu ție, Sando...

Se stîmpe noaptea, tăcerea din jur fîcîndu-se mai reu. Nici un zgomot, nici țipenie pe nicăieri.

Doar după un gard, departe, alit cî Gheorghe să nu-i simta, așteptau înfrigurată lăutării. Pe acolo timpul nu trecea, se oprise.

Trîziu, foarte trîziu, vorbi cel mai tînăr, pătruns de frig cu umerii încovoiați:

— Hai, băi Gioală, lasă-l. Asta-n nebun. Ne puse să cîntăm în cimțiri și vorbea de parcă Sando era vie...

Gioală nu se cîntă și nici nu răspunse.

DIN AGENDA CENACLULUI „NICOLAE LABIS”

PROZA

În ultimele două săptămâni proza citită în cenaclu a obținut o puțină atenție și în bună măsură critică aduce un chemat pe tinerii scriitori la mai multă exigență. Marți 7 mai, Simion Moraru a citit un fragment din noua „Fas Hruzu”. De profesie inginer, tânărul autor a încercat să valorifice experiența sa de viață într-o lucrare mai amplă, propunându-și să dezbate o problemă de etică și conștiință profesională.

S-a spus cuvântul Mircea Angelescu, Gică Iules, Constantin Turturea, Dinu Grigorescu, Ion Dodu Balan și Eugen Barbu. Deși în urma lecturii unor fragmente, nu se poate da o apreciere exactă asupra întregii lucrări, din expunerea subiectului s-a observat o aglomerare de virtuți: excepționale. Dacă unele pasaje înălțează sugestiv ritmul trepidant al nărilor de pe șantier, mult mai slab stau lucrurile când se discută problema în sine a personajelor, analiza psihologică fiind în mod deliberat teșită. Dialogul este adesea plat și lipsit de nerv.

Marți 14 mai, proza s-a fost reprezentată de „Mănoile Auneanu, prin schița „Surșul Adinei”. Deși „surșul Adinei” nu a fost destul de „cuceritor”, a izbutit să împartă vorbitorii în două tabere, negativistii contestând chiar faptul că romanul principal, Surșulea (cel mai lung realizat de el), ar fi un alt interes care ar putea să treacă mentalitatea lui înșuși mic burgeois și mediul inconjurător (studenții la practică, gântierul), ar exista un conflict de ordin moral.

Au luat cuvântul Constantin Turturea, George Sucu, I. Stanimir, Grigore Marian, Violeta Zamfirescu, Milică Stan, Virgil Măneșescu, Adela Păduraru, Stoleriu Calman, Tudor Ursu, Maria Lăzărescu, Rădulescu Rădulescu, Gică Iules, Gheorghe Șerban și Eugen Barbu.

Concluziile au subliniat cărențele schiței, dar și posibilitățile de realizare a ideii artistice prin accentuarea profilului moral al studenților Alei și Adinei, printre altele, și sugestia incursiunii în atmosfera tinerescă de pe șantier.

POEZIA

La 7 mai, în cadrul discuțiilor au stat poeziile lui Adrian Beldeanu, asupra cărora Nicolae Stoian, Hie Constantin, Vasile Sandu și alții au formulat critici aspre. La cea mai extremă s-au situat Ion Gheorghe și Ion Crînguleanu, întemeindu-și între altele aprecierile și pe... ceea ce se aștepta și de la Adrian Beldeanu în vizitor Dincolo de abilitatea unor metafore, „strucje” cum le-a numit un vorbitor, versurile citite la 7 mai arată că autorul are mult de lucrat cu sine însuși. După cum a remarcat și Eugen Barbu în concluzii, Adrian Beldeanu scrie o poezie „elaborată”, „pe o sensibilitate imprudentă”. Au mai luat cuvântul Violeta Zamfirescu, Adrian Păneșescu, Maria Octavian, Vera Lungu, Petre Stăncu, Dan Arde.

Sedința din 14 mai a adus în discuție poezia lui Damian Urechea mult apreciată de cei prezenți, între care serios argumentați au fost cele ale Ninei Cassian. Epitetele „concentrat”, „împact”, „coloz” au fost însoțite de semnalarea unor procedee facile, a unor imagini forțate. Principala merit al lui Damian Urechea constă în aceea că și-a înfruntat o anumită eripitate a imaginii, abstractizantă, „transfigurată” cu multă sensibilitate realitate”. La discuții au mai participat Dimitrie Radchi, Adrian Beldeanu, Carol Princescu, Ion Gheorghe, Adrian Păneșescu, Maria Albou-Călbuz, Teodor Frinca, Drăgăș Vrîncescu, Maximilian Novicov, Stoleriu Calman.

COPIII ȘI POEZIA

Acum câteva zile am primit o vizită mai puțin obișnuită în redacție. O fetiță care ar mai putea să joace totori și să-și îmbrace pălăvia încă doi-trei ani. Dar Rodica Doroftei, care este elevă în clasa a V-a, se pare că și-a dăruit primum timp jocului. Mi-am amintit că o remarcasem acum un an la o întâlnire cu pionierii, unde acesei fetițe a fermecat sala citind în vioră cu atita siguranță și interiorizare cum rar se întâlnesc la un copil de 10 ani. Mica violonistă este înția în clasa, studiază de mai mulți ani, cinci-tase ore pe zi, vioara și scrie versuri pline de sensibilitate și încredere. Dar, so prezentați mai bine printre-mai din poezie ei „Vintul”.

Poziția-nu-sa de glastră / Vintul intră pe fereastră, / Curso, pică-n jur, / Întră trena de așuri / Mișcă-nec / Perduca, care / Dintr-un somn odănc trează, / Cercetă-o păpușică, / Ea-l prindește cam cu frică, / El,

rișind, își spune-n sine: / „Vai, s-a speriat de mine” / Și-i admiră cu sfinț / Rochia nouă cu betelou, / Curile unei ciorii / Le încearcă, și fiori / Il troc: „O, ce frumoasă!” / Le mângie cu blîndețe... / E atita de micuț / Că se războiește de pat, / Înși omul învâdă, / Și le mai încercă-o dată, / Dar acum mai cu putere... / „Ce plăcere / Ce plăcere” / În ochi o dată, și mai tare... / Dar tresare / Din obraz / Și se-nvârtă spre fereastră / Și țipă-n zărea-năbrăță, / Și alergă în grădini... / „Cărele, fud... a pleșnit”

Mihai Bărbulescu este un colaborator mai vechi al revistei „Luceafărul”. E în clasa a VII-a și a mai publicat versuri în revistă. Poeziile lui stău mai reflexive, au o nuanță mai gravă, mai „bărbătească”. Are „voluma întreg”, caiele de versuri îmbrăcate frumos în hirtie albă.

PRIMUL BAL — Fotografia: ION MICLE

bastră. Mai multe din poeziile lui ne-au reținut atenția. Citim una din ele, „Dauri”:

Razele / Se filtrază printre frunze / Din câldura pămintului / În pămintul le dă ceva din răcoarea lui, / Și, așa, pămintul și razele / Și fac daurii ca doi câlțori în cimpie — / Unul însetat de răcoare, / Altul de căldură.

Și Aurel Gogu, elev în clasa a VIII-a, este preocupat de poezie. Are încă mult prea multe influențe literare, dar versurile pe care i le-am citit dovedesc sensibilitate și în orice caz o preocupare frumoasă. Citim drept marturie o strofă din poezia „Jurdinul”:

Pe trunchi de fag, o poezie scriu / Și martor mi-oi doborâc liniștit, / Doar el / Și cerul gândul meu îl știu, / Un gând din frumusețea lor pomit.

Cine știe? Poate peste câțiva ani vom mai întâlni în paginile revistei noastre literare numele Rodică Doroftei, al lui Mihai Bărbulescu sau al lui Aurel Gogu.

Violeta Zamfirescu

Cu cel mai recent „nume nou” publicat de „Luceafărul”, studentul clujan Ion Pop, cititorii noștri au făcut cunoștință printr-un ciclu de poezii. Am socotit nimerit să-l invităm, în continuare „colocviului studentesc” inițiat de revista noastră, să ne înfățișeze câteva din problemele cercurilor literare clujene unde a necenit cu perseverență și modestie.

Am început discuția cu Ion Pop atacând direct tema propusă:

— Este cunoscut că, în ultimii ani, revistele literare clujene (și nu numai clujene), și-au recrutat o seamă de colaboratori din rândurile studenților Universității locale. Bănuim că există și o viață de cercuri inter-studențiale, bogată (deși mai slab organizată în revistele respective). Sînt, desigur, chestiuni care ar merita să fie dezbătute...

— La Cluj s-a impus îndeosebi cenaclul Casei de cultură a studenților, care e și cel mai vechi, reușind să participe din toate instituțiile de învățămînt superior din oraș. Paralel, își desfășoară activitatea și cenaclul de pe lângă filiala Ununii Scriitorilor unde, în majoritate, vin tot membri ai cercului literar amintit mai sus. Cele mai noi cercuri literare au luat ființă după cea de a IV-a Conferință a U.A.S.R., în cadrul măsurilor de îmbunătățire a activității culturale. Printre acestea se numără cenaclul Facultății de filologie și cel al Facultății de istorie de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, precum și un cerc literar al Institutului Politehnic.

Cenaclul Casei de cultură se bucură de cea mai largă popularitate, justificată de participarea la activitatea lui a unor tineri poeți și prozatori ca: Ana Blandiana, Ion Alexandru, Augustin Buzura, Ion Cocora, Teodor Crisan, Matei Gavril, Radu Mares, Nicolae Stoie și alții.

Discuțiile ce se icesc pe marginea poeziilor sau lucrărilor în proză sînt, în genere, la obiect. Se face însă adeseori simțită lipsa unei îndrumări consecutive din partea seclilor de critică ale revistelor clujene, ai căror reprezentanți participă doar sporadic la ședințele cenaclului. De aci, o oarecare dezordine în discuții, se condamnă uneori de superficialitate.

— Care consideri că este sprijinul cel mai prețios pe care cercurile literare din partea filialei și revistele Ununii Scriitorilor, a cadrelor universitare, a organizațiilor U.T.M. și a asociațiilor studențesci?

— E adevărat că mulți dintre membrii cenaclului colaborează la publi-

SCURT INTERVIU CU UN „NUME NOU”

cațiile literare clujene, cum ar fi „Steaua” sau „Tribuna”. Dar acest fapt se datorează mai mult inițiativelor personale decît solicitărilor redacțiilor. Aminte a fost și ajutorul filialei Ununii Scriitorilor cu care nu venim în contact decît participînd la cercul literar afiliat ei. Filiala nu-și trimite în mod organizat reprezentanți în celelalte cercuri literare. Participarea mai consecventă a scriitorilor cu experiență la unele ședințe ale noastre ar constitui ocazii de împărtășire a acestei experiențe, împărtășire necesară oricărui începător (Care am cere prea mult, dacă am dori prezenta printre noi și a unor scriitori din Capitală sau din alte centre culturale ale țării?).

Din partea cadrelor didactice universitare s-a ocupat în acest an de cenaclul Casei de cultură tov. lector Leon Bakonsky. Cercurile literare din cadrul facultăților au de asemenea cite un îndrumător din partea cadrelor universitare. Aceste cercuri au fost înființate din inițiativa asociațiilor studențesci și se află, deși nu pe prim plan, în atenția organizațiilor U.T.M. și a asociațiilor.

— Ar fi interesant de arătat ce acțiuni întreprind cercurile literare studențesci pentru a cunoaște îndeaproape viața și preocupările camerenzilor muncii...

— Sînt destule delicioase în a-

ceastă privință. Un sprijin substanțial așteptăm încă din partea Consiliului U.A.S. pe centrul universitar, care ne-ar putea ajuta în efectuarea unor deplasări și schimburi de experiență de mult planificate. Înființarea unor muncitori, la fabricile și uzinele clujene, efectuate organizat, ar contribui la o mai bună cunoaștere reciprocă. Deplasările în diverse întreprinderi sau centre industriale, precum și în unități agricole socialiste sînt destul de rare.

— Astfel sînd lucrurile, poate n-ai contribui acestor cenacluri la activitatea cultural-artistică din centrul universitar, nu este la îndoială. Ce s-ar putea spune concret despre aceasta?

— Cu concursul cenaclului au fost organizate, în cadrul Casei de cultură, citeva seri literare precum și o înființare cu muncitorii ce activează în cluburi ale uzinelor din oraș. Membri ai cenaclurilor au contribuit la alcătuirea textelor pentru brigăzile artistice de agitație studențescă (la Facultatea de filologie: N. Stoie, I. Călin) sau au făcut prezentări de cărți la biblioteca Casei de cultură.

Dar, în raport cu posibilitățile de care dispun, cenaclurile literare studențesci din Cluj au contribuit puțin la activitatea cultural-artistică din centrul nostru universitar.

Rep.

SCRISOARE DIN TÎRGU-MUREȘ

Cercul literar „Liviu Rebreanu”, de pe lângă Casa regională a creației populare din Tg. Mureș, a fost creat prin 1955. La început se întineau vreo zece tineri, de diferite profesii. Anii au trecut și numărul membrilor cercului literar a crescut mereu. Acum, la cele două secții (română și maghiară), activează circa 35 de începători în ale scrierii. Numărul încă redus de membri, față de posibilitățile existente, nu poate fi o bună carte de vizită pentru Casa regională a creației populare, de care cercul nostru aparține în afară de formă.

De altfel, lucrurile stau așa nu numai la Tg. Mureș. În regiune există o seamă de tineri talenți care nu au fost organizați în colective literare active. Multe din cercurile existente sînt numai „pe hirtie”. Îndrumarea metodică a acestor colective de către Casa regională a creației populare, antrenarea membrilor cercurilor literare în alcătuirea unor texte pentru brigăzile artistice de agitație, ori cuprinderea lor în alte activități cu caracter cultural-educativ, sînt încă defectuoase.

Dar să revenim la cercul nostru. Ședințele au loc de două ori pe lună. Discuțiile dovedesc spirit tovarășesc, respect pentru munca fiecăruia. Această atmosferă a făcut ca și cei mai tineri membri ai cercului să supună discuțiilor mai des și cu încredere lucrările lor.

La ședințe am dori să participe înșă și unii scriitori consacrați, din localitate sau din alte părți. Se pare că filiala Ununii Scriitorilor din Tg. Mureș a uitat una din sarcinile sale importante: aceea de a îndruma sistematic activitatea literară din regiune. Singurele activități cu caracter cultural-educativ la care au fost antrenați membrii cercului literar au fost cele citiva seri literare și recenzii organizate de Consiliul local al sindicatelor. Din rîndul celor mai activi, amintim pe tovarășii Zeno Ghițulescu, V. Nițu, Ioan Carvan, C. Iorgulescu, Viorica Prelpeanu.

Una din problemele ce se ridică în munca noastră este documentarea, deplasarea pe teren. Noi, începătorii în ale literaturii, am dori să vizităm uzine, șantiere, gospodării colective. Am dori să cunoaștem oameni de diferite meserii, să zăgrăvim în lucrările noastre. În această direcție, s-a făcut încă puțin. Sporadic, în cursul anului trecut, citiva dintre noi au vizitat 2-3 uzine, încolo nimic. Cred

că, în viitor, Comitetul regional pentru cultură și artă, Casa de creație regională ar trebui să aibă un cuvînt de spus. Unii dintre noi, prin preocupările zilnice, avem un contact mai larg cu viața, reușind uneori să surprindem în scris tablouri interesante de pe frontul muncii socialiste. Alții însă sînt la începutul activității lor și se întrebă pe bună dreptate: „Pot scrie oricîm? Cum se scrie un reportaj, ori un portret, o schiță?”. Cîndva, fusese vorba să organizăm un ciclu de prelegeri de teoria literaturii, de estetică marxist-leninistă, dar n-am izbutit.

Ne-a încurcat prezența în mijlocul nostru a tinerilor poeți Ion Horea, Alexandru Andreișoia, Nicolae Stoian, Mihai Gavril, care au participat la unele ședințe de lucru ale noastre. Am dori să ne înținem și cu alți scriitori, care să împărtășească din experiența lor.

Pentru fiecare începător, publicarea unei lucrări personale constituie un eveniment deosebit. Membrii cercului literar „Liviu Rebreanu” se bucură de o apreciere deosebită din partea organizației regionale de partid „Steaua roșie”. În multe din paginile literare ale acestui colectiv apar lucrări discutate mai înții în cenaclu. Am primit și sprijinul Studioului regional de radio, care ne-a consacrat citeva emisiuni. Recent, am avut bucuria de a vedea tipărită prima noastră culegere literară, „Pagini mureșene”, în care elegii mei semnează alături de membrii altor cercuri din regiune. Din inițiativa Comitetului regional de partid, tinerelor coedice mureșene sînt mobilizate în continuarea realizării unei plachete dedicate forestierilor, precum și la alte lucrări cu caracter literar.

În momentul de față pregătim materialul pentru a doua culegere. Am dori ca procesul de editare să înceară ceva mai repede decît al primei plachete, care a durat aproape un an de zile. Printre un sprijin mai susținut din partea organelor competente, sperăm să obținem succese sporice, înțiet viața literară din regiune să devină tot mai bogată, și mai interesantă.

Aurel Urzică

Cercul literar „Liviu Rebreanu”
Tg. Mureș

CUNOȘTINȚĂ CU HUNEDOARA

În noaptea aceea,
ca săgară a pășunii serpuștoare, vioară,
dincolo de linștea frunzi,
cucineau și ardeau tîmple,
căci arăpă.

Îmi privesc, încurcîntă, imaginea
în geamul aburii de furturi, în nopți —
în-măa desprinsă deodată din ea,
a multimeii de cucine
e-nu-mi dădeau pace.

clipa aceea.

În lăsat în urma caplăria încercușă,
rădătoarea, degetele s-au vrut
rebușite în lucruri,
în lucruri adăcărut.

SANDA HORIA

să. În concluzie: mai multă concentrare. Nu face risipi de cuvinte. Și, bineînțeles, mai trînte-ne.

Fatcă Ciobanu: „Decamdata, nu sînt deosebi reținuți din muzele sau micul loc comun. A spune „ascultă gîmărea” semîntor sub brazdă” nu mi se pare a scrie versuri, ci a cita, chiar dacă nu știu din ce parte vine. Dar, cu elți vei citi mai mult și mai atînt, cu atît acest pericli se va îndepărta.

Toma Grigore: „Un bujer do țogă pe portativele copilariei”? Este o imagine intr-adevăr insolită! Apoi, „colone de avînt” ca... niște termite! Au și comparații amănunțite. Cînd nu depun asemenea eforturi, versurile au un caracter dinamism, ceea ce dovedește că poți mai mult.

Dionisie Duma: „Pă, prea cumiții, de la imagini și pînă la rime. Încă nu le-am crescut aripile. Și asta depinde numai de d-ta.”

Valeriu Barac: „Formal, sînt corecte. Imaginile sînt însă vetuste, deși vor să vorbească despre viața noastră nouă. „Simbur de lumină”, „liri de cîntări”, „poezie de vise și lumină” etc. au devenit forme fără fond.”

Al Florin Tene: „De cito ori primim o scrisoare de la d-ta ne așteptăm să găsim în ea versurile pe care le-am primit de la bun început. Din păcate, nici de data aceasta nu le-am găsit. Imagistica rămîne bogată (uneori chiar stufoasă) dar poezia rămîne, nu sîm cum, pe jumătate în afară. Alții, coborî la un fel de tîmpeuri apuse: „În lăcărzi te o despărțiri / În care pieză durere, / Înhibarea mea, întodeună-mi se fi...” Nu sîm cînta pe acest drum, deoarece nu vei găsi nimic. Încearcă, în continuare, să-ți împoziteți puțin înțelegere. Așteptăm.”

Florica Voicu: „Cuvintele sînt un fel de altfel, fără ca mică să respecte o apărută poetică: „Zăreă o undă / Săpîndă în cerul celalalt, / Un fel de hirtie / În care, cuvintele fac parte din vocabularul limbii române. Împreună, nu. La fel și

Traian Dîrlea: Nu le-am putut citi decît parțial, din pînă caligrafiei enigmatice. Din ceea ce am descurcit, ei imaginea meriții acelei calificativ. Ce înseamnă, de pildă, „săutul cosmic ce face unghi tîntic cu fericeala”? Sîră multe asemenea neclarități prelungite.

Traian Buză: Tratară este mîncă țară. „Simbur” — „Un om venea din cîmp / Și după el în dans teluric cîmpia. / Omul purta mîrcușă muncii și-al sudorii. / Cîmpia purta mîrcușă hîldelor și-al pînii.” Omul trece hotarul Cîmpiei. / Cu înfruntă plină de sudorose. / Și sudorose se prelungea pînă înții. / Și hîldele deodată izbucneau afară bogate. / Cu bobul asemănător sudorii lui. Ce vrea să spună această poezie? În afara de câteva versuri de talie sînt la necesari înțelegere. De loc reconștină.

Dan Radu Stănescu: Evoluțarea te duce uneori prea departe. „Dar mi se pare că vrei să străzi cîntind, / Și să ridi la prima țară de soare. / S-așez în cămași și cu plete-n vînt / Fără pînă în picior.” Se cere ceva mai puțin ponderat.

Valer Doleacu: Poate că d-ta ai ceva de spus, dar forma eliptică, telegrafică, a versurilor este, în momentul de față, o piedică reală pentru cititor. Desigur, poezia se poate redice și la un singur vers, dar la unul semnificativ.

Mirecea Crăciun: Toate poeziile d-tale rîdau, cu foarte mici modificări, imaginile de destul de inconsistente dintr-o leasă la înțînțelare. / Cînd dimineața se adăta clară / Și strada mîu mîngiea cu o privire. / Cînd umerii și-primă-n val subțire, / Respiră adînc colorii de primăvară.” E corect, dar lipsit de viață poetică.

Ioan Pop: Dacă ai simțit nevoia să te exprimi în versuri, fapt întru totul laudabil, nu încercă să ai și creat o poezie.

George Serbulca: Sînt, în cea mai mare parte, corecte, dar lipsite de emotivitate: „Rămîn în viața tu o amintire, / Iar tu sîm gîndit meu un vis trecut / O clipă de noroc și de iubire. / Pe-un tîm de timp uitat, născocit”, sînd. Tipare prea bine cunoscute.

Traian Lolu Arișteanu: Imagine forțată, și-de aceea neconvîngătoare.

Ioan Pop: Dacă ai simțit nevoia să te exprimi în versuri, fapt întru totul laudabil, nu încercă să ai și creat o poezie.

E mult prea stîngace, se vede că încă nu ai cunoscîntă despre arta versurilor.

Sandu Gogu: Sînt și unele accente mai interesante, dar ești încă prea la început, și stîngăciile se împletesc cu locurile comune.

Stancu Stan: „Întîlnirea de primăvară” este grațioasă: „...crengile au răsuflat prin mugurii și soarba lumina unui curcubeu. / Eu țiam prins în par acest curcubeu, / dar încă nu am cîntat de claritate. (Poate că de vină este graba)”. Exprimiți că „dar cînd am observat adest lucru” sau „comentam cu febra cu-nostertă” nu prea sînt bine într-o poezie lirică de genul celui încercat de d-ta.

Teofil Barbu: Reminiscențe din romanțe, prea puțin serioase: „Și astăzi ca și altădată / Sub hățul cerului bătrîn / Te-aștept să vii, aici rămîn / Cum am rămas și alți dată / Te mamea tu să o convîngi: / Că nu mă poți lăsa s-ajsept. / Că și tu-ai iubit drept / Că focal nimii să-ți stingi / Că nu am ești, cum erai, mică, / Că vrei acum să-mi fi soție. / Să vezi, să vezi, cîntă spune ție / Du-te de la vezi, du-te de la vezi. / Tu-ai cîntat, / Tu-ai cîntat, / Tu-ai cîntat la aceeași înțelegere. De loc reconștină.

Dan Radu Stănescu: Evoluțarea te duce uneori prea departe. „Dar mi se pare că vrei să străzi cîntind, / Și să ridi la prima țară de soare. / S-așez în cămași și cu plete-n vînt / Fără pînă în picior.” Se cere ceva mai puțin ponderat.

Valer Doleacu: Poate că d-ta ai ceva de spus, dar forma eliptică, telegrafică, a versurilor este, în momentul de față, o piedică reală pentru cititor. Desigur, poezia se poate redice și la un singur vers, dar la unul semnificativ.

Mirecea Crăciun: Toate poeziile d-tale rîdau, cu foarte mici modificări, imaginile de destul de inconsistente dintr-o leasă la înțînțelare. / Cînd dimineața se adăta clară / Și strada mîu mîngiea cu o privire. / Cînd umerii și-primă-n val subțire, / Respiră adînc colorii de primăvară.” E corect, dar lipsit de viață poetică.

Ioan Pop: Dacă ai simțit nevoia să te exprimi în versuri, fapt întru totul laudabil, nu încercă să ai și creat o poezie.

lde. Fără să fi niște obiecte de sticlă aproape invizibile. Cum le va distinge cititorul?

MAI TRIMITEȚI:

Marin Negoiță — București; I. Ganes — Arad; Hie Coroi — Mureș; Victor Stegăru — Buzău; Radu Dorol Pleiești; Ștefan Dumitru — Buzău; Gellu Cotim — Brașov; D. Tănase — Bucuș; T. Anghel Popescu — Turda; Victor Haide — București; Mihai Ecovoiu — Timișoara; M. Pătrușoiu — Bihor; Virgil Popescu — Fundata; Virgil Tanase — Galați; Dumitru Tortă — Suceava; Teofil Rădulescu — Huedin; Cornel Ionescu — București; Eugen Hategan — Alba Iulia; Constantin Șirbu — Brașov; Cezar Dinu — Săceni; Iulian Preda — București; G. Ostrovanu — Iași; Anton Achiței — Ploienari; Sidonia Negut — Ploiești; Natalia Pîlulescu — București; Cornel Rădulescu — București; Al. Cernescu — Brașov; Doru Buhoci — București; Nicolae Stăvăr — Botoș; Hario Sipet — București; Dan R. Ion — Ploiești; F. Cătănescu — Toplița; Nicolae Constantin — București; Ștefan Galția — Timișoara; Mihai Goiceanu, C. I. Ivanca — Bacău; Orest; Elisabeta Lăzărescu — Cîmpina; Ion Bogdan — Brașov; D. Dinu Vîlbișanu — Cluj; Maxim Ceza — București; Petre Rebo — București; Ion Căbea — Rădăuți; Mihai Munteanu — Mogoștești; Matilda Hornea; Stela Costan — Cluj; Aurel Niculescu — București; Istrate Anabău — București; B. Cioclu — Deva; Dorin Pătrulescu — Brașov; George Damian — Rădăuți; Mirecea Rîșu — Reșița; Ștefan Cerna — Piatra Neamț; Ion Neguș Morescu — P. Măneșescu; Vasiliu, N. Petreche — Birlad; Ion Dumăncă — Tîrgoviște; N. Boghiar — Cîmpulung Moldoveneș; Ileana Mălăncioiu — Pitești; Paul Nicolăide — Pitești; V. Ciobanu — Tg. Ocna; Aurel Sasu — Focșani; Dan Tăbăcari — Craiova; Ion Crăciuna — Pitești; Nicolae Rogobete — București; I. Cecilia Iordache — Birlad; M. Gîlcă — București; Nicu Păpăne — Teșliu; Matei Gheorghe — Golești; Virgiliu Dăcelu — București; Emmanoil Fîrinoanu — Galați; Alina Adeu — Bucu-

ștești; Mircea Fodoraru — București; Iulian Preda — București; Ion Frinca — Medias; Const. Sava — Ploiești; Romelu Velocanu — Mangaliu; Mircea Damian — Sosești.

DEOCAMDATA NU

Marius Teretici — Galați; Walter Andrei Kichner — Perian; Florin Vlădușcu — București; P. Martinescu — Sibiu; Hacu Codreanu — Sucele; Stică Vasile Bucărescu — Filiași; Gheorghe Ștefan — Craiova; Florica Cristea — Tîrgoviște; Nutu Crișu — Buzău; Titu Gheorghiu — Vaslui; Ionel Cornat — Bogdănești; D. Tănase — București; Gh. Dumitru Batoș — Colofeni din Dos; Antonie Sandu — București; T. Zamfir — Garambaș; Ion I. Georgescu — București; Nicolae Gorun — Dobroțesti; S. Eremia Ilieșcu — Hîmedoara; Gh. Simbintiu — București; Nicolae Marcesan — Reșița; Nitu Ștefan — Zlata; Nicolae Păbuș — București; Florentina Berindei — Giurgiu; Horia Calistru — Timișoara; Lizeta Coarță — Brașov; Marian Taran — Buzău; Mariana Mazilu — București; C. Marian Moldoveanu — Darabani; Gheorghe Moisic — Azuga; N. Costea — Ploiești; Dumitru Nău — Pitești; Ion Feneșcu — București; Teodor Pătrulescu; Hie Crăciun — Sînt; Constantin Lăzărescu — Timișoara; Remus Vălcăreanu — Ploiești; Petru Neclău — Murgeni; Ioan N. Păpăria — Pătrășelge; Sămăuță Achim — Toplița; St. Ion Marcu — Poiana Mare; G. Belea — Strehaia; Loozin Tecar — Bistrița Bîrgăului; Ion Dragomir — București; Ioan Dumbrăva — Rădăuți; Bogdan Constantin — Sovata; Sandu Brătescu — Căllărași; Ion Rotaru — Pitești; B. Gheorghiu — Iași; Simion Andreone — Sibiu; Ion Iulia Braicu — București; Mișu Lega — Craiova; Mircea Constantin — Tîrgoviște; Gheorghe Montesanu — Oarda de Jos; Felician Drăgăș — Iași; Dora Oprca — București; D. Dumărescu — Iași; G. Drăgănescu — Buftea; Nicolae Coatu — București; Vasile Dumitru — Roma.

Mihu Dragomir

CONTRIBUȚII LA O CARACTERIZARE A LUI B. P. HASDEU

Aniversarea celor 125 de ani de la nașterea celui „Cantemir al sec. al XIX-lea”, adevărată „columnă a Parthenonului științei românești” cum l-a caracterizat cu atâtă proprietate acad. Perpessicius ca și pregătirea Tratatului de istorie a literaturii române vor atrage din nou atenția cercetării asupra operei și personalității lui B. P. Hașdeu. Noua istorie literară are de lămurit — și cu privire la acest impresionant capitol al ei — numeroase probleme care solicită, fără îndoială, perspicacitate ascuțită și putere de pătrundere profundă. Flindcă B. P. Hașdeu e deopotrivă de complex și dificil, atât în ansamblu operei și personalității sale cât și pe fiecare față a acesteia, în particular.

Să ne referim, în cele ce urmează, numai la câteva aspecte mai de seamă ale scrisului său literar în cadrul general al personalității sale.

Reconsiderarea științifică a operei lui Hașdeu a început cu un articol mai vechi (din 1946) al acad. Tudor Vianu despre poezia scriitorului. Noutatea consta aici în valorificarea unui domeniu, în genere, ignorat de vechea istorie literară sau tratat cu excesivă severitate, căci — după cum, cu drept cuvânt, afirma cercetătorul — „locul lui Hașdeu (în lirica noastră) merită să fie mai bine precizat”. Într-un studiu de mai târziu (din 1954), semnatarul acestor rânduri atrăgea atenția asupra unui alt sector puțin sau de loc cunoscut cuprinzând preocupările de critică și teorie literară ale scriitorului. Se anexau dar vechilor și prețioșilor domenii ale operei scriitorului nostru încă două teritorii ce-i întregeau contribuția eminentă.

Munca de reconsiderare științifică s-a îndreptat însă nu numai în direcția extensivă, ci și în cea intensivă, spre caracterizarea activității lui în ansamblu și în părțile componente. Acad. Perpessicius ne-a dăruit astfel (în 1957) un amplu și colorat portret literar al lui Hașdeu, prezentat pregnant ca „imaginea unei personalități vrăzătoare, protece, pitorească și incantătoare, ca un Faust adânc în meditații fecunde, dublat de un ingeniu și neas-timpărat Mephisto”. Nu de mult, pe lângă unele prețioase și populare scrieri literare sau articole și studii, prețioase semnate de George Munteanu și Const. Măciuca, cel dintâi a încercat — cu îndrăzneală și cu unele rezultate remarcabile — o privire sintetică arcută asupra operei și personalității lui Hașdeu.

Cu toate aceste vădite contribuții, cum observăm mai sus, mai sînt încă multe de făcut și nu ne propunem aici decât a ne opri asupra unor probleme dificile pe care le ridică personalitatea și opera sa, sugerind și unele soluții după părerea noastră, mai apropiate de adevăr.

Întă mai întâi câteva observări cu privire la caracterizarea personalității lui Hașdeu în ansamblu, căreia i se încadrează și via lui activitate literară.

Prodigioasa lui creație cuprinde, după cum se știe, deopotrivă tărîmurile literaturii ca și pe cele ale științelor istorico-filologice, literatura cu mai toate genurile și speciile ei, lirica, poezia epică și dramaturgia, critica și teoria literară, știința literară, filologia și a folclorului, apoi publicistica generală și politica, în sfîrșit — pe un plan mai umbrat — metafizica, filozofia istoriei, preocupări de economie și științe juridice. Scriitorul se caracteriza de altfel singur, în 1902, „am fost totdeauna, sint și voi fi un heliadist”, ca un spirit enciclopedic și universalist ce era. O astfel de autoperzentare se cere însă precizată, fiindcă e — cu totul evident — că Hașdeu nu ni se infățișează ca un „heliadist” în scrierile primei jumătăți a secolului trecut, numai ca un enunțator de probleme, de programe de lucru, un creator de atmosferă culturală și științifică, un factor de sensibilizare a unor cîmpuri de activitate ce urmau a fi răscolite în viitor. Autorul „Duduca Mamuca”, al lui „Răzvan și Vidra”, al „Istoriei critice”, al renumitului „Etymologium magnum Romaniae”, al „Cuventelor din bătrîni”, al studiilor de folclor, — nu poate fi caracterizat ca un simplu heliadist. El a depășit, de fapt, istoric și structural, prima etapă a istoriei, culturii și literaturii noastre, și a pătruns în epoca avîntului științelor, punînd în fond bazele acestora în istorie, filologie și folcloristică, după cum — în literatură — avea să creeze drama romantică cu implicații realistice. Hașdeu nu e, prin urmare, un crainic al unui viitor incert pentru literatură și știință, ci un cîtor efectiv în mai multe domenii deodată, ziditor de construcții ce au depășit stadiul temelilor. Prin urmare, caracterizarea ca heliadist pe care și-o însușește și George Munteanu în recentul său studiu trebuie completată în lumina noilor condiții ale celei de a doua jumătăți a secolului trecut. Hașdeu a fost, cu toate exagerările spiritului său romantic, un autentic om de știință, preocupat pînă și de principii de metodă ale gândirii istorice, filologice și folclorice: rigurozitatea, valoarea fundamentală a izvoarelor, „făcia critică în mină”, după cum singur scria.

Caracterul enciclopedic al operei lui Hașdeu, remarcabil și subliniat de toți cercetătorii, ridică — mai departe — problema unității activității sale în ansamblu sau cel puțin pe cea a stilului său de muncă dominant. George Munteanu a consemnat incidental pătrunderea spiritului științific în opera

tipologii specifice literare, ci nu a unei exclusiv enciclopedice sau științifice.

După schițarea portretului general al scriitorului prin sublinierea valențelor lui artistice dominante în toate cîmpurile activității lui, se impune situarea între metodele și curentele literare ale timpului, între romantism și realism, între romantismul progresist și realismul critic în speță. Citatul studiu de sinteză al lui George Munteanu nu se orientează însă destul de clar în această direcție și cititorul lui rămîne nedumerit între cele două curente și metode. Este evident că, istoric, Hașdeu se așeza la confluența dintre romantismul progresist și realismul nostru critic, între deceniul al VI-lea și al IX-lea al secolului trecut, în pragul celui de al doilea, dar cu structura vădită a celui dintîi, cu cea a romantismului. Ambiguitatea situației se cere însă depășită și, în ce ne privește, socotim că încadrarea lui Hașdeu în cuprinsul romantismului progresist și suficient să se lămurească și tendințele realistice care-i sînt implicate. Nuvela și drama romantică (la Hașdeu, în mod exemplar „Duduca

AL. DIMA

Mamuca” și „Răzvan și Vidra”) au folosit totdeauna procedeele lor tipice spre a ajunge, în cele din urmă, la o aprigă critică a orînduirii feudale sau burghize, așa cum procedaseră evident și Victor Hugo și Stendhal. Hașdeu e, și aici, după obiceiul romantic, universalist și sintetic, cuprinzînd ambele metode cu dominanța celei romantice, spre a-și realiza telurile artistice și sociale.

O însemnată problemă generală de metodă e ridicată de optica judecării unor opere și scriitori în lumina creației literare ulterioare care le-a depășit. Se susține astfel, de pildă, că marii poeți, punctele culminante ale unei literaturi, umbresc și coboară pe precursorii lor diminuîndu-le contribuția. Shakespeare, susține, de pildă, George Munteanu, „a fost anticipat și înconjurat de o pădure de culmi ale teatrului englez: Marlow, Greene, Peele, Ben Jonson etc., dar de la distanță se vede bine doar picul cel mai înalt”. Acesta ar fi și cazul comediei „Trei crai de la răsărit” a cărei valoare apare redusă, „la proporții modeste” în raport cu „O noapte furtunoasă”, „net superioară” prin caracterizarea personajelor și prin alte numeroase motive de ordin artistic; se recunoaște totuși: „cu toate că i-a urmat cronologic și în fapt vădit influențată de ea”.

O astfel de metodă părăsește însă drumul istoric și se situează în „empireul” valorilor estetice absolute și unice. Ea e atentă doar cu virfurile supreme și tînde a neglija lunga pregătire anterioară, șirul precursorilor fără de care totuși marile creații nu pot fi explicate. Eclipsînd lirica anterioară lui și o bună parte a celei ce i-a urmat, Eminescu ar anula sau diminuea istoria literaturii naționale care l-a anunțat, pe Bolintineanu sau Alecsandri, de pildă. Shakespeare, la rîndu-i, l-ar cobiți cu totul pe Marlow sau Ben Jonson. „Cei trei crai de la răsărit” ar cădea astfel în desuetudine din pricina „Noptii furtunoase” ce a apărut ulterior. Desigur comedia lui Hașdeu e inferioară celei a lui Caragiale, dar faptul că ea „vestește — după cum observă autorul studiului citat — de aproape nervul satiric caragelian, cu aproape un deceniu înainte de ivirea „Noptii furtunoase” nu constituie un merit indiscutabil al comediei lui Hașdeu? Nu o valorificare estetică absolutistă se cere aici, ci dimpotrivă, una istorică, relativă, legată de momentul social și artistic respectiv.

În cercetarea activității lui Hașdeu, a atitudinilor lui politice oscilante, indecise, i s-a reproșat scriitorului care a încheiat uneori compromisuri cu stăpînirea epocii că „n-a fost în stare să opereze totdeauna disocierile necesare între dreapta luptă de emancipare națională a asupriților și naționalismul asupritorilor, deși un efort remarcabil în acest sens vom observa că există în publicistica lui” (studiul citat, pag. 30). Nu i se cere oare prea mult lui Hașdeu reproșîndu-i-se că n-a privit marxist-leninist „problema națională”, cînd de fapt el n-a fost apropiat concepției noastre fundamentale despre istorie?

Sînt de adăugat apoi numeroase observări cu privire la fiecare domeniu al operei lui Hașdeu, în parte.

În ce privește lirica, mai întîi, i s-a accentuat — cu deplină justificare — originalitatea în cadrul poeziei contemporane lui, în raport cu tipul sumbru, macabru, cu tendințe spre descompunere al romantismului european ce va duce la Baudelaire și posteritatea lui. Cercetătorii au vorbit, cu drept cuvînt, și de tradiția românească a acestei poezii, dar asupra acestei laturi trebuie insistat mai mult. Nu e suficient să-l citez aici pe Bolintineanu, Mihail Zamfirescu sau N. Nicolescu, ci e cazul să fie amintiți și scriitorii mai vechi ca G. Asachi, Iancu Văcărescu și chiar Alecsandri și, o dată cu ei, izvorul permanent al acestei tendințe, folclorul sub aspectul credințelor și sugestiilor lui magice.

Caracterizarea de ansamblu a poeziei lui Hașdeu repune apoi, mai departe, și încadrarea ei între cele două metode, dar în condiția specială a îngroșării și mai sensibile a liniei realiste a „poeziei negre, a poeziei dure, a poeziei de granit”, întărind astfel asprele mijloace ale criticii lui sociale.

În ce privește proza lui Hașdeu, cercetătorii nu-i subliniază îndeajuns, după părerea noastră, caracterul original în raport cu Negruzzi și Filimon. Este necesar, socotim, să se releve accentuat tonul persiflant, modalitatea ascuțită a ironiei romantice, tăgășul critic îndreptat împotriva societății feudale și burghize și împotriva procedeele artistice ale metodei romantice înseși. Nici Negruzzi, nici Filimon n-au umblat pe acest făgăș.

Dacă asupra dramaturgiei lui Hașdeu istoria literară a însemnat observări esențiale, sectorul critic — cel mai descoperit pînă în ultima vreme — solicită încă numeroase completări. Hașdeu nu poate fi socotit, cum crede Savin Bratu (Cronice”, 1958, v. II, pag. 346) doar ca un practicant „tangențial, cu prilejul polemicilor” al criticii literare. Aplicația critică și tendința sa teoretică au fost, în realitate, mult mai vii și nu corespunde adevărului coborîrea valorii semnificative a acestui sector. Merituoasă studiul al lui George Munteanu dezvoltă, cu mai multă perspicacitate acest capitol al operei lui Hașdeu, dar rămîn și aici, în afară, câteva contribuții remarcabile. Observația, de pildă, după care

scriitorul nostru ar fi înjghebat doar „o poetică sumară” din elemente mai vechi și mai noi, culesse eclectic și întimplător, nu reflectă situația reală. „Sumară” poate apărea doar teoria literară schițată în „Mișcarea literelor în Egi”, dar din numeroasele lui articole și studii, cercetătorul are obligația de a reconstitui — în întregime — ideile literare care nu se vedovesec de loc dispartate și incidentale.

Așa de susținere a ideologiei literare a lui Hașdeu rămîne evident cea realistă, cu toate devierile pe care le pesimîm ca erori ce nu se încadrează felului său organic de a gândi. Regretabilele lui rapoarte academice din 1891, prin care a ceru și a obținut respingerea premiei lui Gherea și Caragiale, se situează dincolo de linia lui de apreciere obișnuită, din moment ce tendențiosismul și ideile sociologice ale celui dintîi, ca și „amoralitatea” și „naturalismul” celui de al doilea, nu puteau fi străine spiritului istoric și critic al lui Hașdeu. Rapoartele se datoresc fără îndoială, unor concesiuni ideologice de moment, vădit discordante față de concepția lui generală.

Asupra unor anumite idei particulare ale poeziei lui Hașdeu, e absolut necesar să se insiste. Ne vom referi, dintre acestea, la conținutul național al literaturii care — după el — nu trebuie să fie redus numai la reflectarea artistică a țărînimii. Căci Hașdeu se întreba: „Au dușii băiețași și gîngășele leilte formează tot poporul român? Eventualii poeți filozofi care ar zugrăvi idei și patimi într-o atmosferă mai presus de cea a cătunelor nu aparțin culturii naționale?”. Hașdeu depășește aici concepția pur țărănească despre caracterul național al culturii, dovînd-o o privire sociologică mai largă prin luarea în considerare și a altor pături și categorii sociale în plină dezvoltare de altfel, în perioada de după 1848.

Vom atrage apoi atenția asupra unor interesante observații cu privire la formă, de pildă accentuata însemnatate pe care el o acorda subiectului operei literare, pe care-l detalia larg cu prilejul analizei literare, subiectul reflectînd, cu fidelitate, conflictul ce exprima procesele sociale ale timpului. De aceeași atenție se bucura și compoziția „poezia întregului”, a „unității poetice” din cuprinsul căreia el sublinia mai ales — sub influența retoricii antice — finalul. Firește poetica lui Hașdeu nu e lipsită de erori idealiste. Sub irînririle scoțianului Dugald Stewart care-i publicase lucrările pe la jumătatea veacului trecut, Hașdeu socotea — de pildă — că „graful poetic” e profund diferențiat față de limbajul obișnuit. Astfel de vederi se încadrează polului idealist al concepției sale despre artă, dar — în fond — ele sînt zvîrlite în umbră de linia puternic realistă a gândirii sale generale. Cu patru ani înaintea lui Titu Maiorescu, Hașdeu ne-a dăruit prin „Mișcarea literelor în Egi”, schița unei teorii literare pe care articolele și studiile lui ulterioare le-au completat, asigurîndu-i un loc precis în evoluția ideilor noastre literare din a doua jumătate a veacului trecut.

Întă numai cîteva din problemele și perspectivele pe care varietatea și profunzimea operei literare a lui Hașdeu le oferă cercetării noastre literare.

Victoria Ana Tăușan

PE FLUIERE

Fluierul de os, mult zice duos dragostea și dorul, patima și hora, încercîndu-l munții, coborîră jos zările, în ochii tuturor.

Fluierul de lag mult zice cu drag l-a sunat din creangă lînăra pădure închinîndu-l ierbii ca pe-un viri de steag, cîltîndu-i ciucurii de nure.

Fluierul de soc mult zice ca loc apele-l făcîră să tresară și închinîndu-l malul într-un loc ard mai viu luminile de sară.

Vîntul cînd a bate, prin ele-a răzbate bucuria fărîi, anii mei dintii... Și mi-i drag să le încerc pe toate și le-aștern cîntării, căpătii.

CREIOANE COLORATE...

Alb (am așteptat o iarnă dor din dor să mi se cearnă să te uit, într-un sfîrșit, sau să vii... Dar n-ai venit)

Verde (Primăvara loată am ales floare bogată din luminile diuze tremurînd zăru pe buze)

Galben (otrăvita floare a-nodolii, iată-o, moare, Mă zis vara, și eu știu să te-aștept, că nu-i ierzu).

Roșu (Ară pădurele de toamnă nici un pas nu se înseamnă. Se întorc cărări din stele fără pași lăi pe ele...)

Anotimpul mă înclinge, poate plină mline, ninge... Alb va fi, și-o nouă iarnă dor din dor să mi se cearnă.

Ovidiu Genaru

ÎNȚILNIRILE NOASTRE...

În fiecare seară se continuă-n mine înțilnirile noastre de dragoste, numai că-n mine, parcul e pustitor de frumos; de cite ori treci se face lună, e o risipă de oglinzi ce îmi arată mereu tot altfel chipul tău și lucrurile toate se supun cînd tu le spu pe nume; și mai am un fărîm de unde să vezi marea cînd ești îngîndurată.

Aruncă-ți trupul veșnic și înoată spre larg, trecînd de geamandura iubirilor în unde pin la glezne, înoată-n ape adînci... Deasupra eu îți trimt un stol de pescăruși pe-arlpa lor să fi-odihnească trupul. Numai așa prin parcul meu nu va fi toamnă niciodată.

În fiecare seară se continuă-n mine înțilnirile noastre de dragoste.

Corneliu Șorban

ÎNȚIMPINAREA FIULUI

„Și iață că în timp și în tăcere se va-mpîni minunea: veți îi doi! Ce i-aș putea iubirii mele cere mai mult decît să se-mplinească-n voi?”

El încă nu-i. Dar îi se-nalță-n trup. Eu pași de pe-acuma îi ascult. Și gînduri noi și vise noi irup. Și te iubesc de două ori mai mult.

Octavian Peler

RÎNDURI PE NISIP

Poale că nisipul din palmele mele o fost singurătate strigată pe culmi sau lacrimă făcîră de piatră căzută pe un drum lărd rost.

Dar nisipul a uitat. Nu mai știe ce-a fost.

Poale că nisipul din palmele mele a dormit lîngă o poveste de dragoste sau l-a loviț vîntul cu celina palidă căzută din stele undeva-n Făgăraș.

Dar nisipul a uitat. Nu mai știe ce-a venit l-a cernut. Și ce pași...

Acum e chemat de zidari. Și îl vom rechemă din amintiri ca și oamenii din noui oraș.

STRIGĂT LA HIROSHIMA

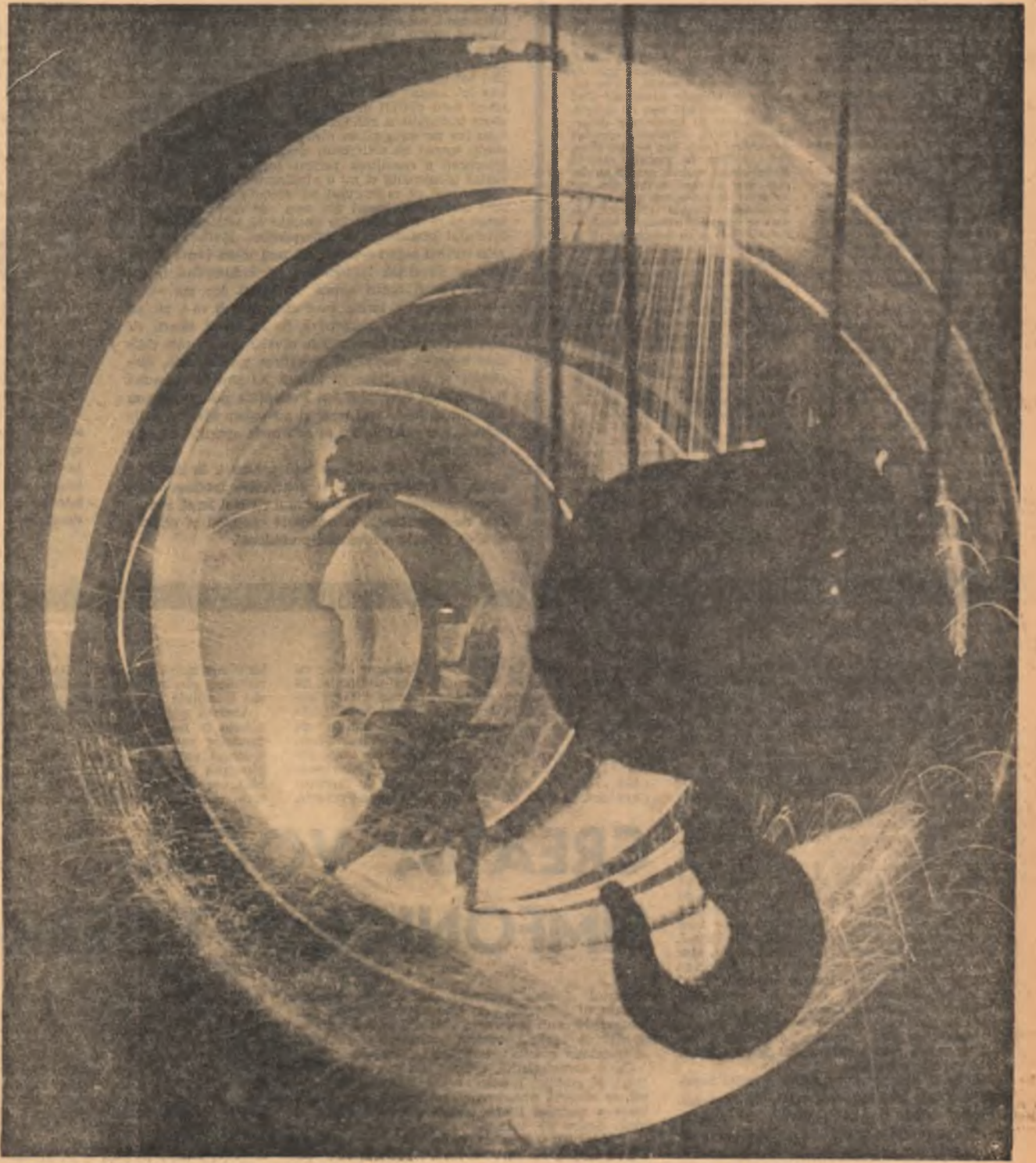
Copacul amurgului cade arzînd și-o cheie de umbră se-nloarce în umbra ce a fost scindura ușii. Închideți ferestra să nu mai aud tăcerea, tăcerea cenușii!

literară a lui Hașdeu ca și a spiritului literar în opera lui științifică, dar faptul e cu totul esențial și el trebuie explicat și adîncit. E astfel necesar să se arate că spiritul științific apare în opera literară a scriitorului prin amplu lui documentare istorică, vizibilă, de pildă, și în fragmentele din „Ursita” și în „Răzvan și Vidra”, apoi prin intercalarea — în diferite scrieri epice — a unor teorii și informații științifice, cum se obișnuia în literatura secolului trecut, pretutindeni, în sfîrșit prin autocomentarea pieselor sale dramatice, adăugîndu-le critica și teoria sa literară. Referindu-ne apoi la reversul medaliei, la infiltrarea spiritului literar și artistic în opera științifică a lui Hașdeu, ne întîmpină aci pasiunea cu care scriitorul își impregna textele istorice, lingvistice sau folclorice, adevărate sa afectivă la temele tratate, apoi valurile de spumă imaginativă ce înundau cu surprinzătoare, dar uneori caduce asociații, scrierile lui științifice, la care trebuie adăugate directivele lui metodologice în spirit artistic: însuflețirea materialului adunat, elaborarea lui „în perspectivă și colorit”, tendința de a fi nu numai „uvrier”, ci și „artist”, factura lui neontenit subiectiv-polemică, în sfîrșit. Acad. G. Călinescu a putut, de aceea, cu drept cuvînt, să identifice în opera științifică a lui Hașdeu „un roman al senzației investigatoare”, un creator de emoții literare.

Constă din această interpenetrație dintre cele două metode de creație, cercetarea trebuie să meargă însă mai departe. Ea e obligată să observe, ceea ce nu s-a subliniat îndeajuns, dominanța spiritului literar asupra celui științific și să ajungă, după părerea noastră, la o caracterizare de ansamblu a personalității lui Hașdeu în cadrul unei

Fotografia: A. MIHAILOPOL

COLEGII NOSTRI:

VAL MUNTEANU, ilustrator de carte

În urmă cu vreo treizeci de ani, un critic de artă propunea sta-bilirea a două criterii pentru aprecierea valorii unei ilustrații de carte, pe care o socotea că reprezintă „un gen hibrid, produs mai mult al literaturii decât al artei grafice”. Se considera că una este măsura care trebuie aplicată de desenul când se află într-o pagină de carte, și alta măsura ce se aplică aceluiași desen în momentul în care părăsește volumul și devine o operă de artă plastică autonomă. E adevărat că ilustrația de carte nu poate fi judecată în afara textului literar pe care-l susține, că realizarea ei trebuie

să fie apreciată în funcție de modul în care aprofundează metafora, în care punctează momentele acțiunii, cu alte cuvinte de forța cu care continuă imaginea literară în imagine plastică. Dar mi se pare că de aici rezultă tocmai că ilustrația bună nu e aceea care pur și simplu rezumă o acțiune, chiar dacă o surprinde în etapele ei principale. Opera unui grafician nu trebuie să se limiteze la o reproducere în desene a cărții, ci să sugereze atmosfera, lumea a cărei mesaje el exprimă versurile unui poem, personajele unui roman, „înțeleptele jivine” ale unui basm.

E ceea ce a urmărit în primul rând Val Munteanu de-a lungul unei intense activități de grafician și ilustrator al unor cărți dintre cele mai diferite. De la Ispirescu și Frații Grimm, până la Filimon, de la Chaucer la Galsworthy, artistul a urmărit să-și adapteze desenele stilului propriu fiecărui scriitor, transformând ilustrația într-un comentariu unei spiritalități, alături dramatic.

Val Munteanu nu este un omorist în înțelesul îngust al cuvântului. El caută implicațiile etice ale fiecărui personaj, relevă legăturile sale cu lumea inconjurătoare. Calitatea aceasta, cred eu, s-a vădit mai cu seamă în ilustrațiile la opera lui Creangă și Chaucer.

Cele dintii, lucrate într-un stil mai temperat, cu o grijă mai mare pentru precizia liniei, urmăresc sublinierea unor momente-cheie din fabulația marelui povestitor și mai puțin schilarea unor caractere. Aici, desenatorul e, în primul rând, epic, portretele fiind realizate la dimensiunile exacte pe care le-a dat Creangă. Stan Păișul e surprins de pildă, într-o conversație cu ciudatul și năzdrăvanul său servitor asupra identității căruia artistul nu lasă nici un moment să plutească vreo îndoielă; Păsări-Lăți-Lungilă e conceput cu multă fantezie, dar în același timp cu o mare fidelitate față de text; Harap-Alb e înfățișat într-un moment precis al povestirii, acela în care e închis de Spin în fîntină ș.a.m.d. Val Munteanu a rămas aici foarte aproape de litera textului lui Creangă. Și cred că modalitatea sa de a trata e bine aleasă, personajele și situațiile putând fi recunoscute fără efort. Linia însăși sugerează nu numai umorul, ci și gravitatea titlurilor lui Creangă.

La ilustrațiile pentru „Poveștile din Canterbury” ale lui Chaucer, graficianul a valorificat într-o măsură mai largă simbolul. Povestirea gravă a cavalerului împletește, în interpretarea artistului, o sugestie a vechilor desene grecești cu o alta, a gravurii medievale și cu o a treia, de esență modernă. În această sinteză imaginile se compun cu subtilitate, prezentând într-un singur desen, de pildă în pagina de titlu a povestirii, esența dramatică a întregii acțiuni. Alături în *Povestirea morarului*, în care Chaucer a folosit resursele generoase ale umorului hoccaccesc, Val Munteanu a realizat un desen mai ingenuu. Imaginea e construită din alăturarea aparent naivă a unor desene disparate, nesocotind, cu aceeași dezvoltare cu care o făcuse și gravorii Evului Mediu, perspectiva. Efectul e vrednic de a fi semnalat.

Această gamă largă de sentimente, de la tragic până la comic, pe care o comunică desenul lui Val Mun-

teanu în ilustrațiile pentru „Poveștile din Canterbury” este cu adevărat proprie versului lui Chaucer; de aceea, mi se pare că aici artistul a făcut dovada că mai deplină a puterii sale de a înțelege textul literar, de a dota și a localiza acțiunea. Poate că totuși inspirația din stilul gravurii medievale germane nu e totdeauna capabilă să sugereze arta marului clasic englez pe care istoriografia literară marxistă îl asemăna cu Dante sub raportul prevestirii Renașterii pe care o cuprinde opera sa. Poate că, din această pricină s-ar fi ruvenit că artistul să folosească și sursele desenului renascentist, mai liber, mai puțin hieratic, așa cum se găsește în numeroase opere ale vechiului XIV englez, contemporane cu Chaucer.

În general, mi se pare că ilustrațiile pentru „Poveștile” lui Chaucer recomandă în mod hotărât calitățile lui Val Munteanu, artist interesat să realizeze sinteza între stilul de epocă și cel al graficii contemporane, într-o viziune personală.

Desenele fine în tuș pentru „Ciocoi vechi și noi” (cu excepția unor portrete compuse prea mișcătoare, ceea ce le depersonalizează), ne introduc într-o altă epocă, într-un alt mediu. Bucureștii de la începutul secolului al XIX-lea, boierimea orientalizată, decropiți, chefurile îmbrășugate ale slujnicarilor sînt înfățișate cu un simț deosebit al grotescului.

Urmărind evoluția lui Dinu Păturică, artistul nu a reconstituit numai un portret, unul dintre cele mai puternice ale literaturii noastre, ci și un univers moral și social.

Originalitate în concepție, ilustrațiile la „Vorbec din mormînt” de Mark Twain folosesc o tehnică mai puțin cunoscută la noi: colajul, decupajul unor fotografii și așezarea lor într-o compoziție. Val Munteanu dovedește aici o fantezie îndreptată spre susținerea sarcasmului lui Twain. Din păcate, imaginea e uneori greu de descifrat, aluziile la textul scriitorului fiind absoante. (De aceea artistul a simțit nevoia unor texte suplimentare.)

Dar Val Munteanu e și poetul plin de spirit al povestilor pentru copii. Culoarea se asociază aici cu linia sprînzărită într-o ilustrație plină de haz. Așa încheia, însă, povestirea cromatici întunecate din ilustrațiile la „Papucarul vrăjitor” de V. Chiriac, după părerea mea insuficient de atractivă pentru micii cititori.

Ilustrațiile lui Val Munteanu dovedesc, în ciuda unor ezitări, explicabile și prin vîrstă, că strădania de a înfrumuseța cartea, de a înfăptui unitatea dintre text și desen, pot să atingă rezultate de înaltă calitate artistică. Tînărul grafician, a cărui primă expoziție, a avut loc de curînd, se afirmă de pe acum ca un artist interesant.

Dan Grigorescu

GH. PETRAȘCU — NATURĂ STATICĂ

Promovarea tînărului actor

Responsabilitatea regizorului

Problema promovării tinerilor actori poate fi tratată statistic sau sentimental, în principiu sau cu exemple concrete, în scris sau verbal și în multe alte feluri menite să semnalizeze chestiunea ca atare sau să-l semnalizeze pe cel care o semnalizează. Soluția nu poate fi găsită, însă, decît într-un singur fel: printr-o muncă inspirată și perseverentă, în care orizontul larg, limpezimea ideilor și fantezia regizorului, ajutate de principialitatea și curajul conducerii teatrului, oferă tinerilor interpretului tineri posibilități de dezvoltare pe măsura dotării și profilului artistic al fiecărui.

Știu că în unele teatre promovarea tineretului prezintă încă implicații administrative și etice care trebuie rezolvate înaintea discuțiilor artistice și pedagogice, și mă gîndesc înainte de toate la actorii ații de înzestrați ca Gh. Popovici-Poenaru, Cosma Brăsoveanu ș. a. care n-au avut încă prilejul să-și dea măsura posibilităților pe scena Teatrului Național. La Teatrul de Comedie, unde lucrez, asemenea melancoliei sînt de prisos pentru că, într-un timp relativ scurt, majoritatea tinerilor au jucat roluri importante. Pentru noi promovarea tineretului capătă aspecte foarte concrete și aș numi în primul rînd preocuparea permanentă de a lărgi gama interpretativă a actorilor care, fiind puțini la număr, trebuie să acopere, cu succes și fără să se repete, roluri și genuri foarte diferite. Chiar acum pun în scenă piesa „Umbră”, în care marea majoritate a rolurilor principale revine actorilor tineri (G. Dinică, Sanda Toma, Iurie Darie, Eliza Plopanu, Amza Pellea, D. Rucăreanu), fiecare din ei avînd de rezolvat probleme cu totul noi.

Firește, telurile pe care ni le propunem presupun o foarte bună cunoaștere a colectivului, îndrăzneală în distribuirea lui, dar, mai cu seamă, o muncă minuțioasă cu fiecare dintre actorii tineri, începînd cu cele mai generale probleme ale piesei și rolului pînă la detaliile, aparent lipsite de semnificație ale meșteșugului.

Dacă noi, tinerii regizori, dorim într-adevăr să avem colective suple, cu un stil de interpretare consecvent, în care să ne putem realiza temeinic ca artiști contemporani, nu trebuie să ne ferim de o muncă îndelungată, chiar mai modestă la început, chiar fără rezultate imediat glorioase, dar care să lărgescă orizontul artistic al colectivului, pregătindu-l pentru sarcini tot mai complexe. Urmăresc cu interes spectacolele lui Lucian Pintilie, în care mulți dintre actorii tineri s-au definit artistic, și-au găsit personalitatea, și-au îmbogățit și rafinat mijloacele de expresie. Evoluția lor nu mi-a părut nicodată întîmplătoare și am simțit mereu că activitatea desfășurată de regizori și interpreți a constituit pentru toți o experiență artistică interesantă și nu o vinătoare facilită de succese.

Spreună cu regizorul nu trebuie să-și fie indiferent nici un amănunt din ceea ce face actorul pe scenă și că este imperios necesar să acționăm asupra nivelului profesional al interpretului. Multe din trupele străine care ne-au vizitat țara m-au făcut să mă gîndesc cu ciudă la îndolența și indisciplina unora dintre tinerii noștri actori talentați. Nu am văzut niciun spectacol străin care să mă facă să-și uit pe actorii noștri, ba dimpotrivă, așa spune că tinerii cu care lucrăm sînt înzestrați la nivelul celor mai ridicate exigente, numai că pregătirea profesională, disciplina și tenacitatea în muncă nu sînt întotdeauna la înălțimea talentului lor. Pretențiile publicului nostru sînt din ce în ce mai mari și nu putem rămîne indiferenți, așteptînd de nu se știe unde apariția marilor interpreți.

Trebue să acționăm cu toții pentru a le deschide drum și asta înseamnă o distribuție interesantă, o muncă elevată, care să acopere o cit mai largă suprafață de semnificații, o activitate continuă și organizată de ridicare a nivelului profesional.

Înainte de a încheia, aș dori să precizez că i-am simțit tineri și apropiați, dispuși la experiențe creatoare, pe mulți dintre actorii virșinți, tot așa cum m-a speriat bătrînețea citorva, e drept nu mulți, dintre cei considerați tineri. O dată această nuanță precizată, promovarea tineretului devine, de fapt, promovarea tineretului și a entuziasmului, a valorii și a fanteziei în slujba celor mai avansate idei contemporane.

D. Esrig

Schimburii directe

Am pus în stagiunea aceasta trei piese la un teatru altul undeva, într-o regișdina de raion, cu importante teatre muncitorești în apropiere.

Am lucrat, vreme de cîteva luni, cu tinerii de acolo am avut prilejul să stau cu ei de vorbă, să le răvășesc micile lor biblioteci personale, teancurile de ziare și reviste pe care le ridicau, zilnic, de la poartă: „abonamentele”. I-am văzut jucînd, în alte spectacole, roluri importante, neajmîndu cu costumul de epocă, cu dicțiunea, cu versurile, cu mințile, cu tot ceea ce Institutul n-a putut desăvîrși și duce la capăt, cu tot ceea ce, cu vremea, va fi totuși și jefuit, și va ajunge, prin meșteșug, să aibă simplitatea și netezimea lucrului spontan.

Oricît de mici ar fi aceste teatre, ele au întotdeauna măcar unul sau doi actori cu isăimă, care poartă adesea pe umeri greața răspunderii și consecarea unui titlu și cărora, fie că sînt sau nu emeriți, tinerii le spun și li se adresează ca unor maștri. Ei urmăresc din sală și din culise cu ochi avizi pe „maestrul” care „și face scena”, dornici să învețe de la el, să-l fure „secretele” acestei meserii care atîd de greu pot fi transmise prin vorbă.

La un astfel de teatru se pun șase-opt piese pe stagiune. Ar fi șase sau opt prilejuri de a invita din centrul universitar cel mai apropiat, sau din București, profesori de specialitate ai institutului, critici, cercetători de la Academie, să conferențieze și să consilieze colectivul în toate chestiunile privind montarea spectacolului. Am făcut eu însumi încercarea la una din piesele montate acolo și rezultatele au fost convingătoare.

A vedea, din stîl, un actor jucînd este cu totul altceva decît a juca cot la cot, cu el, a-l urmări, de la prima lectură la ultimul spectacol cînd, după 50 de înfrînturi cu publicul, se luptă să scuture cenușa rutinei. Oare nu s-ar putea invita de la marile teatre bucureștene, actori, mai liberi într-o anumită perioadă, să joace la aceste teatre? Am făcut acest lucru cu fiecare din piesele puse acolo. Spune mirarea mea, am găsit destui actori, mai tineri și mai virșinici, gata să răspundă unei astfel de invitații. Doi dintre ei: Nicolae Sireteanu și Mircea Anghelescu au jucat acolo, alții, destui, s-au arătat dornici să facă acest experiment.

S-au întîlnit și s-ar întîlni, în felul acesta, stilurile de joc, s-ar face un schimb direct de experiență, pe toate etapele. Firește, nu este ușor să convingi pe toată lumea că o astfel de acțiune este folositoare. Dar nu tineretului și nu actorii cei hîni se vor opune, ei vor fi întotdeauna pentru astfel de schimburi profesionale.

Adesea, în aceste teatre se montează piese care se joacă ori s-au jucat și în București dînd unor actori de aci prilejul unor mari creații actoricești. De ce n-ar fi invitat actorul respectiv să dea cîteva spectacole la Petroșeni, de pildă? George Vrăca a jucat într-un spectacol constănțean pe Valcu. Și alți doi-trei actori au făcut la fel. Dar cit de folositor ar fi pentru actori și pentru public să vadă, în mijlocul lor, pe acești mari actori din Capitală veniți să le comunice experiența lor! Ce minunat exemplu de modestie pentru tînărul nostru actor, cite n-ar avea de învățat dacă la fiecare piesă ar veni să dea două-trei spectacole actorul care a izbutit cea mai înaltă și mai autentică interpretare a personajului! Ar fi un schimb viu, metodic, stimulator.

Petre Sava Băleanu

E ca o floare de cîmp, sponzînd și trezătoare, cînta unei melodii de muzică usoră. Deodată te trezești cu un refren nou pe buzele tuturor. Incepe să te abordeze un *whisk-voort* și surzii au început să cânte, care trece pe lângă tine fredonînd. Timpul cîntecului îți ritmează zilele sau săptămînile respective, cuvintele lui (în cazul că sînt... gramate) le folosești ca făcînd de aیل, ca o frînă dintr-o frază lui muzicală îți fluturî amînci. Pînă cînd, la un moment dat, părăscî toamă datorită inării solicitării, melodia obosește, pierde din consistență și semnificație și nu-ți mai spune mare lucru. Ea adormea în consistența opiniei publice și se trezește doar ca rezonanță a unor amînci.

E trecătoare oga unei melodii de muzică usoră. E poate unul dintre lucrurile cele mai grafice trezătoare. Dar, părăscî toamă din pricina asta acouăre ei sînt perene. Pentru că putine lucruri îți pot aduce aminte mai bine un moment din viață, o impresiune, atmosfera unei perioade. Cînd îți o amînci, melodia e trecută, e demodată, dar părăscî toamă pentru că ea îți creează un sentiment că e depășită, are încheierea de aci amînci, culcată cu gustul unor momente, și ele depășite, în care te-a înscit. Prima întîlnire, prima strîngere de

era „Ambasador”. Desigur că la meșle de-acolo puteai să-și dai amînci alături la începuturile dragostei, vreo pereche care dădea pentru prima oară într-un dans. Ei bine, din pricina lor m-am întors. Orchestra îi frusta de amînciile pe care aveau dreptul să le aibă snai țirzi. Căminii acia nu vor putea trezări niciodată auzind o frînă de melodie care să le amîncie de prînă lor dans pentru că ceea ce se cînta acolo era lipsit de melodie.

N-az da toată cîna numai pe executanții. Poate că trebuie să se gîndesc la asta și tinerii noștri colegi, compozitori de muzică usoră. De la îndreptății de bine primite „Lalele”, care a avut o perioadă fructuoasă imprimată cu „Macarale” și „Gala Victoriei”, dirijabili muzicii usoră usoră a intrat în prezent într-un gol de aer. Muzica usoră e un gen cu pricina care, prin largă ei răspîndire, reclamă zilnic urgia cîntărilor de e-fare artistice din partea compozitorilor și a executanților. În cazurile ferice, interpreți, oameni care vin în direct contact cu publicul și cu cîntele lui, devin ei singurii compozitori, făcîndu-și melodiile. Atenă în cîntarea usoră două exemple cu desăvîrșire merituri: Cezar Grigoriu și Temistocle Popa care-nu devesit compozitori apreciați. Dar Margareta

FILA DE CARNET

„PRIMUL NOSTRU TANGO”

Am, primii cînti în care ai simțit că te abîndiești altfel, nu sînt numai motivele banale a suie de țesute, ci și acouăre unor ani trecuți pe care li le aduce o melodie. O piesă simfonică o poți asculta exact ca acouăre simfonice la diferite cîntări, un tango prîfuit îți trezește întotdeauna nostalgii, îți redimensionează arderile tineretii.

Măcar pentru aceste două calități, a succesiunii ei nerisabil și a nostalgiiilor pe care li le trezește peripetia, și tot ar trebui să-și scoți pîlăria în fața acestei duzii capricioase care este muzica usoră de muzică usoră. Nu se notam, deci, pîlăria, și-o luăm în serios. Numai s-acem pe cine. Pentru că unorii, li lipsește toamă esențului, adică melodia. Si-am simțit acouăre sustinută de ritmul ca atunci cînd, intrînd într-un magazin, am de laună zău, manechinului de lîngă usă. Halina de ritm și sunete mai mult sgu mai puțin arzonante nu poate, oricît s-ar strădui arzonanții, să în-suflețască un cîntec.

Cîntăci, și nu pe picioroale lor proprii, o seamă întregă de —... să le zicem — cîntăci care nu fac decît să simpli timpul în care trebuie să ne distreze o orlătoare de muzică usoră. Tot ce poți reține din ele este ritmul tobei adică toamă ce nu ține de compoziție, ci de orchestrație. Pe lîngă rîfătorii biatului jazz-bandist, cîntăci instrumentistii fac un fel de cîntăci pe o temă foarte asemănătoare, care, unorii, o și uită într-o seară, acouăre o asemenea obsesie de moment cîntăci nu reușeam să-și descopere fraza muzicală de la care pornise, am simțit cum punea stăpînire pe mine un mare sentiment de în-trărire. Orchestra se chema „a lui Sila Vigan”, restaurantul la care cînta

Filară, (la ale cărei calități densă lăte culegînd ei compozitorii nu se gîndesc prea mult), trebuie să cînte și unele lucruri care par mai degărbăți improvizanți. Do pe scena operetei, fără să-și știrbească de loc prestigiul. Constanta Drăghici cînta în mijlocul publicului amator de muzică usoră. În schimb, Nicolae Nîtescu, arti de apreciat de acest public devine su-pădor în ultimele interpretări din cîntăci sale modulate pe de opereta. Acem sim de interpreți și de-chestra. Tinerii, entuziasmi, apreciați de publicul foarte larg pe care li au. Dar acouăre le trezește melodiile Melodii bune, melodi care să nu devină doar o scuză pentru ritm sau un prilej de neinspirate variații instrumentale. Dovadă elocventă de ceea ce înseamnă o melodie bună, originală, este noua înregistrare de la radio, în ritm de tango, a cîntecului „Ole, ole”. Este cu totul altceva decît lăina largă de tango romanșes, cu care ne-a obișnuit prima interpretare dată acouăre cîntăci. Si, toamă, melodia lui Elî Roman este acouăre, la fel te impresionează. Poți s-o saluți din toată înimă: e vie, e melodie, dă suflet cîntecului.

Dacă cum acă cîntăci mai multe asemănarea cîntăci nu-i vom frusta pe tinerii de acouăre enoși pe care le trădăse și pînă în lor cîntăci își spun „primul nostru tango”. Si nu ca snai acă nu s-a impusura care-i obligă să-și aducă amînci de primului dăna numai atunci cînd pornește într-o cursă de 100 metri plat, pe o pistă formată din țigui, clacouăre de autotombil, mașini de scris și apărări din claciorura unui pian.

Corneliu Leu

CREAȚIA VOCAL-SIMFONICĂ A TINERILOR

oratorului „Stefan Furtună” de Wilhelm Berger, „Oratoriu Eliberării” de Radu Paladi, Suita pentru cor de copii și cîntata „Tinerii solista care au murit” de Liviu Glodeanu, cîntatele și oratoriul „Constelația omului” de Tiberiu Olah etc.

Ca o caracteristică proprie tuturor acestor lucrări și creații noastre vocal-simfonice în general se observă preocuparea pentru punerea în valoare a textului literar — ca purtător direct al ideii. Scrise pe versuri de Malakovski, Bacovia, N. Labis, Nina Cassian, Mihai Dragomir, Nichita Stănescu ș.a., ele servesc textul, sublinindu-i po-

tențele expresive, trecînd dincolo de limitele cuvîntului, cîntînd și pătrînd în înțelesul lui adînc, să-și dezvăluie mesajul uman. Această grijă pentru claritatea expunerii se manifestă în manevrarea de către compozitor a elementelor complexului sonor. Toate sînt supuse scopului unei cit mai explicite comunicări — arhitectura lucrării, raportul dintre soliști și ansamblul, voce și orchestră, folosirea masei corale, scriitura, utilizarea formelor vocale sau instrumentale

zical, sau bazat pe dezvoltarea creatoare a intonațiilor cîntecului de masă și ale celor popular. Utilizarea derivat din cel popular, ca și ritmarea foarte diferențiată de o mare suplețe, este o condiție a forței expresive a limbajului. De altfel, alcătuirea lui din elemente constitutive (ritm, melodie, mod etc.) în spiritul tradiției populare, este o caracteristică a creației acestor tineri compozitori. Ca elemente noi putem semnala prezența cuvîntului rostit: recitatorul care — anticipînd sau evoluînd paralel cu comentariul orchestral — dă laturii instrumentale posibilitatea să se desfășoare fără a dăuna cursivității narativului, el, dimpotrivă, să fie urmărită îndeaproape de corul vorbit, la care s-a recurs în unele lucrări ca „Tinerii solista care au murit” de G. Glodeanu sau „Constelația omului” de T. Olah. Acesta din urmă întreprinde discursul muzical, ajuns la o mare tensiune în urma unui lung proces de dinamizare, și vine cu o dimensiune din afara muzicii, aducînd într-întregul edificiu sonor o culminare greu de atins prin mijloace obișnuite. Această preocupare pentru plasticitate și claritate se observă și în tratarea partițiilor vocale, care, diferențiată cu abilitate, poate atinge la complexe sonore deosebit de sugestive. Atît în compoziție variată (cor bărbătesc, de femei, mixt, de copii, folosind împreună sau separate), cît și în tratare (preponderent omofonă ca în *Cîntata festivelă* de St. Niculescu sau cu precădere polifonică, de pildă la Vieru, sau Olah) se vedește grija pentru transparență și expresivitate. Orchestra, de asemenea, are o misiune expresivă

sivă de mare însemnătate. Ea detine o funcție dramatică bine stabilită, descriind comentînd, îmbogățind și completînd discursul muzical al soliștilor și corului. În ultima vreme se întrevăde o nouă tendință de a încerca o apropiere între trăsăturile specifice formelor vocal-simfonice și cele ale muzicii de cameră — în scopul aceluiași maxime clarități și simplități. Si aceasta se obține prin restrîngerea aparatului sonor, redus la formații mici, grupate cu fantezie și simt coloristic (în cîntata „Lupta cu infernul” de Vieru formația este compusă din voce, pian, un clarinet și o vioară, iar Glodeanu, în Suita pentru cor de copii alătură cîteva suflători, o harpă, două pian și percuție), folosirea unor coruri restrînte (voce de femei sau de copii, cor bărbătesc), concentrarea formei, pe scurt, prin concizie și economie de mijloace. Putem spune că s-a născut în literatura noastră muzicală un gen nou — rezultat al îmbinării unor elemente ale formelor vocal-simfonice cu cele ale muzicii de cameră — inaugurat prin lucrări reușite ca: Monumentum de A. Stroie, Cîntata de cameră de Porfete, lucrările citate mai sus de Vieru și Glodeanu etc. Iată, deci cum, pe cîi diferite, cu mijloace variate, tinerii noștri compozitori abordează teme de mare răspundere, dovedind în lucrările lor o sensibilitate proaspătă, o pulsație vie în strădăniile lor de a reda viața veridic și cuprinzător, tinerii noștri compozitori dovedesc maturitate, spirit inovator, talent și măiestrie — atribute esențiale personalității artistice.

Elena Zottoviceanu

Perpetuată de un volum la altul, „legenda” unui Fănuș Neagu romantic stăruie cu oarecare îndărătnicie, prilejuind criticilor reacții felurite care merg de la rezervă până la entuziasm. În realitate însă, cu excepția volumului de debut, trăbăturii unei serii de influențe (Pana Istrati și Sădoveanu sint usor de recunoscuți), romanticismul îl vizitează din ce în ce mai rar pe tânărul prozator. Ultimul său volum, „Lincolo de nisipuri”, înregistrează o singură povestire, „Fintina”, care prin factură (episodul Iana) aduce aminte de vizuina romantică, după cum în volumul „Somnul de la amiază” din personalul Lisa (din povestirea cu același nume) pare a coborî dintr-o stirpe de eroi romantici. Să fie care o întâmplare că în ambele cazuri se recunoșc usurintă reminiscențe livrești?

Dar simptomat și paradoxal ni se pare îndobâzibă faptul că chiar „romantismul” primului volum, „Ninge în Bărăgan” (identificat mai ales în factura subiectelor), de parte de a se înfrîng — cum ne-am așteptat — cu investigația zonelor lirice ale existenței personajilor, se însoțește mai bucurios cu fabulă galopantă vehiculând numeroase elemente de senzațional și că, dimpotrivă, nuvelele și schițele mai nou — mult mai puțin narative, organizate de preferință în jurul unui nucleu liric, generator de atmosferă — năzuiesc mai degrabă spre o proză de notă exactă, care păstrează tot mai puține puncte comune cu romanticismul.

În fond, avem de-a face cu un

mului) ni se pare o operație tot atât de vrednică de efectuat ca și analiza — obținută dintr-un alt unghi — a cutărei opere (personaj, conflict, semnificații, calitatea epică, periclitul de viață etc.) sau prozatorului unei scrieri, în întregul ei.

Talentul acesta, cu tot ce are valoros și caduc, se dezvăluie nemijlocit în stil, în modul în care scriitorul folosește și modelează materia specifică a artei sale — cuvintul, limba. O atenție și pricepută detectare a semnelor — pe care materia aceasta, dinamizată de arta scriitorului, le lasăază — contribuie într-o măsură apreciabilă la cunoașterea nu numai a procesului de creație, dar și a personalității artistului. Personalitate cu laturi încă nedefinite, impresiile sau provizoriu tratate — în cazul scriitorului tânăr, fapt care imprimă aproape de la sine semnalările criticii și un accent preventiv.

★

Tainele și taințele de tot felul, pe care unii au crezut că le pot identifica în scrisul său, nu sînt nici pe departe „specialitatea” lui Fănuș Neagu. Haloul epigramatic al celor citorva aparitii cizdate din volumele sale e de împrumut și, de altfel, e repede zădărnicit de mincărirea la limbă a eroilor Iana — personajul amintit din „Fintina” — din care un Sădoveanu, Fanăi Istrati sau N. D. Cocea ar fi făcut o personificare misterioasă a patimei eroice, apare, în lumina tare, necrută-

mai încet, o sfătui bătrînul, căl faci de băfă pe gineri-tu. De-acum să-ți pui călău la limbă, că de nu, te ia galea... (Ar putea să supere cel mult insistența și excesul de folcloristic în titlul „Lincolo”, sau înmădit la dulcea se gîndi, a l'Ce-am să-ți mai întind eu Pină-n pinzele albe am să-ți întind...”; sau: „cînd l-a luat la refec, n-a pus-o de mămăligă și-a spălat putina?”). Destul de des asemenea formule apar chiar în comentariul sau descrierea autorului-povestitor, care capătă astfel o notă de familiaritate și umor: „Ge-rii, care arse în draci o săptămîină, se subțiasă”; „Paznicul, un clo-can de om, se apropie de sanie, amin-amin”; „Cît despre Toma Hanu, cu toate că duce la băutura sa un bivoli, era cuc și altă pasăre, cum se spune, dar nu se cunoștea asta pe fața lui...”

Reprezentările vieții, indelectnicilor și experienței țărănești, fcarțe vii, sint folosite la tot pasul ca material de referință și notație, constituind o altă sursă de alimentare a specificului bărăgănean cultivat de autor: „câii nădușiseră, adunai spuma de pe șoldurile lor cu palma”; „vremea se învîrăbise ca o cățea șonăiului amintit din „Fintina” — din care un Sădoveanu, Fanăi Istrati sau N. D. Cocea ar fi făcut o personificare misterioasă a patimei eroice, apare, în lumina tare, necrută-

„Al fi zis că toamna pornise de pe acum la drum, dornică să rețeze călciele verii și se infăsurase în vîsmînte fumuri, ca să abîră mai multă putere”.

Am arătat că interesul pe care începe să-l manifeste tînărul scriitor pentru viața lăuntrică a personajelor reprezintă un pas înainte în creația sa. Dar tentativele de a încorpora organice acest sector al observației în universul său familiar nu se soldează nici pe departe cu tot atîtea succese. Cauzele sînt desigur mai multe. În latura expresiei am vrea să semnalăm o anumită contradicție între intenție și realizare el în materia limbii, un soi de inadecvare a mijloacelor la scopul propus. Mijloacele pe care le folosește — în speță, stilul — au evoluat de asemenea, tînărul scriitor percepe astăzi mai exact, notația lui e mai concentrată, mai expresivă. Schițe ca „Lincolo de nisipuri”, „Păpușă, Drum întîns și alte o dovedesc. „Înainte, către sat, cerul deschidea un ochi mic și inexpressiv, ca de peste fier” — e și sugestiv și precis, ca o piesă de mașină în lăcașul ei.

Dar exact nu înseamnă și nud. Exactă e, spre pildă, în cel mai înalt grad, mai fiecare imagine din reportajele-poem ale lui Geo Bogza, dar sub atîta argintărie fragilă țesătură a narațiunii s-ar năru. Mate-

„Cîntecul pînă de bălăla țopărelor, li da un sentiment straniu de umilită și prăbușire. Era ca și cînd s-ar fi aflat însetat dinlăuntru și fînții seacă. Un val fierbinte i se zăbea în trup, înlocuind ca-n ziua cînd i se făcuse o injecție de calciu gluconic.” Dar nici comparația cu fînțina, nici cea cu injecția nu explicitează plastic-satisfăcător ceea ce se cuvenea să fie descris: „sentimentul straniu de umilită și prăbușire” al eroiului.

Observația, cu unele amendamente, e valabilă și în cazul narațiunii lor mai noi cîși iau subiectul din mediul răgănesc: „S-a mutat o stea și O sută de nopți. Excesul de culoare, raportarea invariabilă la universul de deprinderi și datini ale satului, devin aici direct stînjitoroare. Excursionistului George, „după noaptea petrecută la cabana din zona zăpezilor, ochii — duși în fundul capului îi luceau straniu, parc-ar fi mîncat bozie”. Acelasi declară fetei care-l însoțise că o iubește „ca pe sarpele casei”, urmînd să-i explice în detaliu cum să treaba cu această credință. Procurorul Radu Șterian (O sută de nopți) nu găsește altceva mai bun de făcut decît să și cerceteze „atenț unghiile de la mîini, bombate, căuțînd urme de noțe — pețele acelea albe, minuscule, despre care se spune că sînt semne ale norocului”. Tot el, citeva pagini mai încolo, „sorbea băutura printră dinți, ca un cal adus la adăpat de la ieslea goală”.

Mai îngrijorătoare sînt manifestările de slăbire a gustului și a controlului asupra limbii care pot fi observate tot în acest lot de narațiuni. Scriitorul vorbește despre „detaliile umoriste” ale unor statueti, eroul lui se instalează „într-un fotoliu de piele dintr-o garnitură de șase buci”, niște vecini vin în casa murtului „să deplîngă împreună scorta bătrînului”, iar doi îndrăgostiți — ca în romanele sentimentale de odnicară — „se lansară în dans îmbrățisati și înveseliți, căci erau amîndoi la vîrsta cînd tristetea e o umbră trecătoare și bucuria era numai început”.

Neconvîngător deocamdată în tentativele de a ieși din lumea satului, Fănuș Neagu rămîne remarcabil ori de cîte ori se prestează în cadrele acesteia. Totuși pecețea satului contemporan, cu complexitatea lui de probleme, e încă stearsă în scrisul tînărului prozator. Ca unul care a făcut și pînă acum dovada aptitudinilor sale de descoperitor într-ale scrisului, el are toate șansele să izbutească. Pentru aceasta însă — pe lîngă altele — mai trebuie să deprîndă de la meșterii satului, pe care și i-a luat ca povătuitori, meșteșugul stingerii culorilor, iar de la vechii călători ai Bărăgănului, printre care a crescut, secretul gradării tonurilor, necesare celui ce se așterne la „drum întîns”.

Calitatea și mesajul textului dramatic

Cum se știe, printre piesele apărute în revista Teatru (în 1962 și 1963) au fost câteva interesante, cu evidente calități artistice. O bună parte din ele au și văzut lumina scenei, într-unul simpatia publicului larg. Mă refer la lucrări ca Fiebre de Horia Lomescu, Steaua Pelară de Sergiu Fărășan, Să-mi faci prăvălie cu scări de Eugen Barbu, Indrăzneala de Gheorghe Vlad. Au fost însă și unele lucrări deficiente, în ansamblu sau parțial, care necesită revizuirii substanțiale, spre a putea deveni texte dramatice valoroase. Mă gîndesc mai ales la Proștii sub clar de lună de Teodor Mazilu, Costache și viața interioară de Paul Everac etc., în care schematicismul caracterelor și conventionalismul situațiilor dramatice erau împinse, uneori, pînă la absurd, în dauna reflectării veridice a realității și a rolului lor artistic-educativ.

Piese respective au fost dezbătute pe larg și autorii lor nor fine, desigur, seama de observațiile și sugestiile pe care le-au prilejuit aceste discuții. S-a întimplat, însă, ca o piesă mai recentă cum este Adam și Eva de Aurel Baranga (Teatru, nr. 1/1963), să fie pusă pe scenă (în București și Cluj), de curînd, într-o variantă diferită față de textul apărut. Faptul acesta merită să fie urmărit mai îndeaproape, tocmai spre a vedea în ce măsură autorul apreciat al Miului turbat a tras învățămînt din greșelile confracțiilor săi. Și nu este vorba numai de operele confracțiilor, ci și de propria sa experiență cu Sicillana.

Confruntînd textul publicat cu cel din spectacol, trebuie, totuși, să constatăm că Aurel Baranga n-a făcut modificări substanțiale, care să-i asigure lucrării sale un spor de calitate din punct de vedere ideologic-artistice. Dimpotrivă, o serie de carențe serioase ale comediei sînt asemănătoare, de pildă, cu cele semnalate în Proștii sub clar de lună.

Mai întii, în centrul comediei a rămas o problemă năruț și neesențială pentru lupta împotriva reminiscențelor vechiului din conștiința oamenilor. Întreaga țesătură dramatică se încheagă din pădurăgălele unor excoeci meschini, care nici nu știu exact în ce constau ticăloșiile lor: au luat bani spre a grăbi formalitățile de repartiție a locuințelor sau au repartizat ei înșiși locuințe — pentru că ambele versiuni sînt prezente în replicile lor. Ce să mai spunem de faptul că toți acești Manolache, Victor, Tacu, Nacu, Meicu se autodeschid atât de puternic și de usor, încît te miri că au putut să înșele încrederea oamenilor muncii cînd e clipă.

Din păcate, piesa nu are nici un conflict autentic (competiția în jurul Evei fiind legată doar tangențial de demascarea personajelor negative). Și, ceea ce mi se pare mai grav, nu are nici un pivot etico-artistice, pentru că personajul însărcinat de autor să fie rezonerul și protagonistul rezolvării echitabile a conflictului este, în fond, tot un erou negativ. Să fiu mai explicit.

În piesa Adam și Eva, autorul sugerează că ar exista, de fapt, două personaje reprezentînd o umanitate integră, valoroasă: Adam Vintilă, corector de manuscrise, și Eva, soția unui funcționar necinstit de la spațiul locativ. În realitate, nici unul din ei nu are consistența etico-psihologică necesară menirii încredințate de autor și nici semnificația simbolică sugerată. Adam este un boem nativ, dublat de un excoec sentimental, iar Eva — o mondenă „ingenuă” și proastă. Reanunțarea perechii biblice („bărbatul” și „femeia” în sens generic) care în romanul lui Liviu Rebreanu (cu același titlu), nu reușeau să-și găsească nicodată fericirea (în pofida vieților multiplicat prin metempsihoză), nu constituie nici pentru Aurel Baranga o problemă artistică vrednică de luat în seamă. Nu i-au folosit prea mult nici reminiscențele evidente (uneori cu paralelisme supărătoare) din Sebastian și Caragiale. Adam Vintilă este un om cenușiu, care spune vorbe mari și juste, dar face lucruri mici și urte. Mai întii, personajul debutează în acțiunea piesei cu o șmecherie ieftină, de roman bulevardier.

După ce a tras cu urechea la o masă necină, se folosește de datele aflate spre a putea „acosta” o femeie frumoasă și se scapă de soțul acesteia printr-un truc facil și puțin conștient. În al doilea rând, deși demascarea soțului necinstit nu o face el, Adam Vintilă se revoltază de acest fapt prin intermediul unui actor cabotin. Drumul său este destul de clar: de la „acostare” la santaj. Eva coboară parca din lună, cu nauțițăile ei, în problemele soțului. Deși căsătorită cu Victor de trei ani, a auzit numai discuții între acesta și Manolache (Adam nu i-a ascultat decît o singură dată), a beneficiat de consecințele faptelor necinstite ale soțului, ea n-a reușit totuși să-și dea seama de cele ce se întîmplă cu acesta înainte de a-l cunoaște pe Adam. Mai mult, ea n-a întîlnit nici alți oameni care să-i deschidă ochii pînă la discursul miraculos al micului corector. Se pare că așa vrea autorul. Pentru că, altfel, sau eroina era cretină și, în acest caz, nu merită nici un interes, sau a fost de perfect acord cu soțul ei, și atunci nu o mai impresionează discursurile eterne sfîrșitoare ale unui inoportun obraznic, cum se dovedește Adam.

Cum spuneam, Victor, Manolache, Nacu, Tacu, Meicu se comportă la un nivel pueril. Reușesc să facă excocherii dar se autodeschidă lamentabil. Și totul din cauză că nu pot fi destul de solidari în ticăloșia lor. Fără să vrei, te întrebi ce urmăriște să demonstreze dramaturgul din moment ce spectatorul poate a junge la această concluzie regretabilă?

E adevărat, autorul precizează că excoeciile respective iau mită spre a grăbi „eliberarea” bonurilor, sugerînd faptul confirmat de practica de toate zilele, că repartiția locuințelor nu se face de spațiul locativ, ci de sfatul popular, dar, pe parcurs (mai ales la Vintilă acasă), lucrurile se complică: Manolache și Victor încearcă să-l corupă pe Adam, promițîndu-i o locuință excepțională, de care ar dispune ei înșiși cu depline puteri.

Nu mai vorbim de faptul că demascarea prinului e de delicat și se petrece în afara acțiunii piesei. Vucea și Dumitrache, care întreprind ancheta, nu apar pe scenă și, ca atare, conflictul propriu-zis al comediei este eludat. Se știe, doar, că funcționarii necinstiți intră în conflict, fie cu oamenii muncii care solicită locuințe fie cu organele de conducere și de control. Aurel Baranga a preferat un element oarecum neutru față de problema în cauză. Și, spre a-l învesti cu virtuți excepționale, l-a supranumit „corector de erori umane”, cînd, de fapt, este un simplu corector de greșeli tipografice.

Să fim înțeleși: nu avem nimic împotriva faptului că Adam Vintilă este corector tipografic. Esențialul ni se pare altceva: Adam Vintilă nu îndrăzește, ci comite erori umane, răspunzînd excocheriei prin excocherii, amestecîndu-se decisiv unde, în pofida declarațiilor sale verbale, nu-l împing decît interese cu totul străine de fondul problemei dezbătute. Există, firește, multe femei neînțelese de către soții lor (chiar dacă nu fac excocherii la „spațiul locativ”), există și „binezioitori” de genul lui Adam Vintilă, dornici să profite de aceste greșeli materiale, dar problema se cere dezbătută la nivelul și în spiritul cerințelor artei realist-socialiste. Altfel, totul se transformă într-un pretext de a plasa cîteva replici spirituale, de care spectatorul ride, eventual, dar care nu introduce într-o problemă artistică adevărată. Și, după cîte reiese din cele spuse pînă acum, piesa Adam și Eva ca și Proștii sub clar de lună, se situează undeva în afara problemelor majore ale vieții noastre noi.

Nu punem la îndoială pricepera și experiența artistică a lui Aurel Baranga, ci modul cum a înțeles să trateze problemele creației dramatice în ultima piesă. Cîteva replici cu haz, anumite referințe la contemporaneitatea socialistă, absolut necesare într-o comedie actuală, nu înseamnă însă nici artă adevărată și nici o operă cu mesaj ideologic limpede și înaintat. Opera dramatică realist-socialistă pretinde mai mult: tratarea veridică, la o înaltă finută artistică, a unor probleme de viață adevărate, așa cum așteaptă și spectatorii din partea unor dramaturgi talentați și cu experiență de creație,

Observații stilistice pe marginea prozei lui FĂNUȘ NEAGU

PARTICULARITĂȚILE UNUI „DRUM ÎNTINS”

efort de contemporaneizare a artei tînărului scriitor, care, începînd să se cunoască mai bine pe sine și să totodată să perceapă mai viu unele cuceriri de netăgăduite ale prozei noastre (impletirea de lirism și stări de conștiință cu creația de tipuri este un bun definitiv cizgînt în epica românească), a ajuns de pe acum la o relativă siguranță stăpînire a mijloacelor. Departe însă de a socoti încheiată această etapă din evoluția sa, credem că el mai are de parcurs o bună bucată de drum pînă cînd darurile sale, tot mai evidente, tot mai conștient cizelate, de narator expresiv vor ieși nestînjinite și fără să simțim că în întîmpinarea personalității umane complexe — eroul și idealul oricărui artist contemporan gelos de renumele său. Deocamdată schițele ultimului său volum nu sînt decît erochiori — foarte promițătoare, e adevărat — în această direcție. Totuși, faptul că proza lui „cîntă” — și cîntă din ce în ce mai bine — ne face să așteptăm cu deplină încredere realizările viitoare. E atît de rar darul acesta încît a-l sublinia ni se pare o datorie. O spunem aceasta nu fără a regreta că uneori critica trece cu tîvălugul peste acest teren care are nevoie mai puțin decît orice altceva de nivelare. Atenți mai mult la realitatea ultimului volum, criticii uită adesea că scriitorii (mai ales cei tineri) sînt o perpetuă potențialitate care pretinde să fie prospectată larg și și largi. De aceea, a descrie și analiza ceea ce numim talentul unui scriitor sub toate fețele pe care a reușit să le dezvăluie, a-i măsura forța, a-i aprecia rezervele și a-i dovedi slăbiciunile (provenind fie dintr-o insuficiență educativă, fie dintr-o greșită folosire a aptitudinilor, fie — în fine — dintr-o fatală împuninare a filonului, manifestată cele mai adesea sub forma manieris-

toare, proiectată de tînărul scriitor asupra ei, drept o excentrică de tip rustic. Oraltitatea și aforistica populară sînt principalii dusmani ai tenebrelor și tocmai de aceea basmele lui Creangă — spre deosebire de ale lui Slavici, bunăoară — desfată fără să înfrigeze. Deocamdată oralitatea este și modalitatea preferată a narațiunilor lui Fănuș Neagu, mai degrabă povestiri decît nuvele. Ultimul său volum încearcă chiar o specializare și o diferențiere pe

această linie. Recunoaștem aici lumea Bărăganului, volubilă și aprigă fără sfîtoșenie, cu o fantezie lexicală inepuizabilă care creează spontan nu numai dublete și variante ale formelor orale în circulație, ci chiar imbinări inedite, de vedină că zicala n-are limite.

Că asemenea expresii și formule apar în dialog sau chiar în monologul personajilor, rostite sau numai gîndite — lucrul e cît se poate de firesc: „s-au împraștiat prin sat ca fîina orbilor”, reflectează un personaj; și tot el: „visele se nasc în stomac și urcă să moară în gură”; sau: „mi-a dat cu piciorul și-i cu gura plină de cîntec ca un popă”; „să nu te prind cu cîștile în bilci ca să stricăm la ceață”; „hei, ia-o

adinc ar fi ieșit cu burțile la lumină zilele ce se stingea”; „Urutul (trenului) nu încetase o clipă, străbătea cîmpia ca șierul de sică toamna”.

Peisajul e și el specific, reconstituit cu o fidelitate la care colaborează toate simțurile: „Luna se clătina într-o copcă de nori. Adia vîntul și împraștia miros de peiun. Înflorită a doua oară, după coasă, cîmpia se desfășura netedă, pînă unde vedea cu ochii”; sau: „Privi ulița în lung în dreptul primăriei, o femeie aduna bălgă într-o roabă ca să lipească prisa casei. Sub saltimul de sub poștea dată cu var, un cîine se scutura de purici. La fierărie potcoveau un cal. Mirosea a copită arsă”; sau: „Ațipte sub viscol, casele vărsau pale de fum pe hornuri, iar vîntul purta în răsculirile-năstrușnice pe uliță miros de spuză. Lumini galbene scoțeau stîncienit în ferestrele îngroșate de ger”.

A păstra moderatia, pentru a nu aluneca într-o poetizare fără rost sau în notații parazitare, se impune cu aît mai mult în cazul prozatorului nostru, cu cît ultimele două volume înregistrează un spor de descriptivism, uneori în dauna mijloacelor sufletești, înăc puțin observate. Utilitatea unor atari descrieri trădînd afectare și o aspirație cam dilatantă de „a face frumosa” e evidentă minimă: „La asfințit se vălăuieau pe cer brazde roșii-aurii, iar luna, ca o tîpsie de cositor peste care se încălzește pale de fum și de abur otrăvit, afirma înțepenită sub pîntecele unui nor”; sau: „Jos, spre apus, luna ieșită din cețuri părea botul unui minz plecat să pască prin cîmpurile cerului”; sau, în fine:

riului prea figurat rupe cursivitatea textului, îl fragmentează în tot atitea pasaje de bravură, încît imaginea finală nu depășește pitorescul de „Drăgălică”. Cu aît mai puțin se poate sugera cu astfel de mijloace universul moral. Aici probează, zicalile, comparațiile de efect, întregul utilaj de credințe și datini, care în dialog, descriere și povestire fac minuni, se opresc neputincioase; în schimb, o exprimare „mai de lucru”, care nu disprețuiește la o adică nici neologismul uzual răs-punde adesea mult mai bine intenției artistului. În special comparațiile — larg folosite de autor — care și iau elementul de plasticizare exclusiv din universul fizic și al senzațiilor brute, riscă să nu adauge nimic cunoașterii lumii spirituale și afective, dimpotrivă o scoboară și o sărăcesc. Fănuș Neagu scrie:

Cornel Regman

COLEGII NOȘTRI

Proza lui Dumitru Popescu și valorile ei plastice

În rîndurile de față nu am intenția de a face enunțuri critice, aprecieri sau compariții, ci aș dori doar să consemnez efectul asupra mea al prozei lui D. R. Popescu și a năme puterea deosebită a scrierilor lui de a trezi imagini plastice.

Interdependența dintre arte a fost subiectul multor analize și cazul de față se încadrează în bună măsură acestui subiect. Deși cred că plastica, dintre toate artele, are cele mai puține contingente cu proza și mai multe cu poezia și muzica, socotesc că printre calitățile prozei de bună calitate este și puterea ei de a trezi imagini plastice.

Desigur, o lucrare de proză, fie ea schiță, nuvelă sau roman, nu pe toată întinderea ei și a putea naște imagini plastice, însă în unele momente culminante ale fabulației sau datorită măiestriei descrierii, lucrarea este marcată de momente pe baza cărora de obicei se naște ilustrația (în cazul cînd este concepută ca reprezentare grafică a unui moment și nu ilustrație de sinteză).

În legătură cu forța lucrării literare de a sugera reprezentare grafică se ridică problema frecvenței imaginii desenabile. Cu cît această frecvență este mai mare, cu cît stilul și forma autonului sînt cupabile de a declanșa imagini plastice în vederea concretizării ei în desen, cu aît proza respectivă va deveni mai proprie să servească drept hiază scenariului de film (desigur, pe lîngă calitățile literare și cinematografice).

Cred că asociațiile dintre calitatea, stilul și forța imaginației transformabile în reprezentare grafică va determina și o serie de unghiuri din care va putea fi prinsă în cadrul imaginii, pentru xpriimarea cît mai adecvată, mai completă și mai fidelă a mesajului respectiv.

Aceste gînduri mi-au fost sugerate de lectura ultimului volum al lui D. R. Popescu, și în special de nuvelele: „Căruța cu mere”, „Merouli”, „Pădurea” și „Plăcia albă”. Mă voi opri mai mult asupra „Căruței cu mere”, deoarece mi s-a părut a prezenta deosebit interes din mai multe puncte

de vedere, socotind prin însumarea lor că ar putea deveni scenariu pentru film.

Pentru mine calitatea acestei nuvele a fost relevantă, pe lîngă însușirile literare, de numeroase imagini plastice pe care mi le-a trezit. Proza lui D. R. Popescu are în general o marcată notă imagistică, lesne de convertit în cadre de film.

Mi se pare a fi o idee deosebit de valoroasă parcurgerea de către un cerc cu patru oameni, într-o căruță cu colvitur, a unor sate, aflate în ajutorul împărțirii pămîntului, tîecare sat fiind ca un butoi de pulbere ce așteaptă scintea. Prezentarea acestor sate, unul cu oameni prudenți sau fricoși, altul cu oameni îndrăzneți și puternici, dar fiecare cu profunde contradicții de clasă, paralel cu formarea caracterelor celor doi tineri „artiști” de circ Petre și Savel, alternează scenelor de încordat dramatism social cu vicioșia comică, cu aspectele satirice și uneori groteschi ale reprezentațiilor circului, cu brisumul primului contact al lui Savel cu dragostea și începuturile înțelegerii luptelor sociale și aspirațiile lor către o artă mare și adevărată ar putea da naștere unui scenariu izbucit.

Cele expuse aici au fost sugerate de felul alert, foarte cinematografic, aș putea spune, în care este scrisă nuvela, cu capitole scurte și dense, cu dialogul caracterizant.

Pe lîngă motivele de ordin plastic despre care am vorbit, aș vrea să adaug și faptul că personajele cu care facem cunoștință în amintirile nuvele sînt foarte bine conturate, fiziști, vii, colorate, complexe. Transformate în personajele unui scenariu de film ar putea deveni obiectul unor remarcabile creații actoricești. Mă refer în mod special la Patre, Savel, Dorina, Mezat din „Căruța cu mere”, la Kurt, Toni și Risteu din „Merouli”, la Păunica și Zorina din „Plăcia albă”.

Victor Cupșa

PEISAJ CU „CASA SCINTEI” — Fotografia ION MICLE

Ion Lungu

CREAȚIE ȘI MESAJ

TREI SCRITORII DIN OCCIDENT DESPRE LITERATURĂ ȘI LUMEA CONTEMPORANĂ

nuț în ultima mea carte — „Paznicul de noaptea”: un îns însingurat, pus în contact cu lumea exterioară cu viața, se regăsește pe sine. În toată plenitudinea existenței. Lumea cea vie îi este absolut necesară oricui.

3. Secolul nostru va însemna, cred, triumful rațiunii, al înțelegerii și colaborării. Numai nebunii pot refuza mîna caldă a prietenului.

4. România e o țară care mă interesează. Mi-ar face plăcere o călătorie în România, pentru a lua contact cu cultura dv., pe care doresc foarte mult s-o cunosc. (La noi, în Franța, avem la îndemînă prea puțină literatură romînă; sper că în viitor situația se va schimba). Vreau să văd București, Dunărea, orașele și monumentele de istorie. Aș vrea să cercetez și monumentele de natură, despre care am auzit că sînt înconjurate de o grijă deosebită. Mă gîndesc la rezervațiile de animale sălbatice, rare, care-mi trezesc interesul de specialist...

Colette Audry

Colette Audry aparține generației de scriitori francezi care s-au afirmat după cel de-al doilea război mondial. Piesa sa „Soledad” obține, în 1956, Marele Premiu al Academiei Franceze. Ultimele două romane, „Derrière la balgoinne”, apărut în 1962, e consacrat experienței de viață a unei femei, aspirației ei spre dragoste și fericire — aspirație care se lovește de orientul strimț, limitat, al femeii din lumea capitalistă. Un asemenea roman a scandalizat, bineînțeles, critica burgheză și mai ales așa-zisa „misericordie feminină” din Occident, care nu poate lăsa scriitoarei atît de liberă să îndrăznească.

1. Cred că noul roman al Franței contemporane (și acest lucru e valabil și pentru teatru, pictură sau sculptură) reprezintă o sumă de experiențe care pot trezi interesul. În încercările și experiențele literaturii franceze de azi, eu văd, pe de o parte, ceea ce „angoisse”, ceea ce disperare proprie unei lumi în descompunere, iar pe de altă parte — curaj și speranță; fenomene caracteristice pentru existența a două culturi.

2. Literatura, arta, trebuie să țină pasul cu dezvoltarea istorică a lumii. Acesta e sensul legăturii cu viața. Ar fi de neconceput ca lumea să rămînă la imagina pe care o avea arta — acum 150 de ani — despre ea. Lumea secolului XX este alta, și cauzele care au dus la răsturnarea totală a vechilor noastre idei despre societate sînt, în primul rînd, răspîndirea ideologiei marxiste, prezența Uniunii Sovietice și a democrațiilor populare. O altă cauză care și-a pus amprenta pe epoca noastră este descoperirea energiei atomice, care poate contribui în mare măsură la progresul umanității. Într-o astfel de epocă, e de dorit ca și artele să fie la înălțimea acestor mari transformări.

3. Naș fi vrut să mă nasc în alt secol. Aș fi dorit doar să fiu ceva mai tînăr, binențeles, să pot urmări evoluția viitoare a omenirii... Deosebit de interesantă, printre altele, mi se pare poziția femeii în secolul nostru. A sosit vremea cînd femeile sînt chemate să dea o contribuție mai intensă la mersul înainte al societății, să facă totul pentru umanizarea acestei lumi. Desigur, aceasta este o sarcină dificilă, și în unele cazuri revoluționară. Omul trebuie ferit de consecințele nefaste ale automatizării capitaliste, trebuie luptat împotriva publicității nocive, trebuie demantat mitul falselor valori, trebuie făcut totul pentru dezarmare. Coexistența pasnică — fiind singura posibilitate pentru omnire de a supraviețui — este o necesitate. Un război atomic n-ar distruge, poate, toată omenirea, dar este greu de precizat ce s-ar alege din ea. Dacă sîntem pentru progres social, să facem în așa fel încît să evităm războiul... Lupta împotriva colonialismului îmi apare, din aceste puncte de vedere, ca un fapt extrem de pozitiv...

4. Adresez cititorilor romîni un salut cordial. Nu cunosc România, dar sper din toată inima că o voi vedea într-o zi.

Henri-François Rey

Apărător al Republicii Spaniolă în 1936 — cînd avea 17 ani — apoi maquisard. Autor al unor romane care au sîrînit, prin problematica lor, și comentarii în presa occidentală. A făcut și jurnalist, și cineaș, și scenarist, fiind colaborator apropiat al lui Abel Gance, Yves Ciampi și Bardem. Ultima sa carte, „Les plans mécaniques”, este un roman al descompunerii burgheziei occidentale, conservatoare, refractară oricărui progres, măcinată de-un spleen fără leac. Din cauza cenzurii franceze, H.-F. Rey, ca mulți alți scriitori spanioli, este nevoit să-și publice operele în străinătate. În prezent, scriitorul locuiește în Spania, într-un mic port de pescărești din preajma Geronei, de unde ne-a trimis răspunsul său.

1. Perspectivele romanului contemporan? Romanul va exista întotdeauna, fie că va fi „modern” sau „clasic”. El este unica oglindă permanentă a omului.

2. Ca scriitor, nu pot zugrăvi în cărțile mele decît ceea ce am trăit și am încercat, deci experiența mea de viață... Scriind, de pildă, „Les plans mécaniques”, am vrut să demonstrez public existența acelei „angoisse” a lumii occidentale de azi, și mai ales existența așa-numitului „vid spaniol”. Acest vid este alfa și omega în lumea noastră hamletiană.

3. Secolul XX? Mi-ar plăce să-l privesc în cronicar, în istoric... De altfel, viitoarea mea carte va fi o carte autobiografică, mărturie a generației celor 40 de ani.

4. Transmitem cititorilor romîni această urare: succes, mult succes în edificarea lumii pe care o făurește.

Anchetă realizată de G. Cuișuș

„Adresîndu-ne unor scriitori reprezentativi din „generația de mijloc” a Occidentului, am avut în vedere interesul opiniilor lor în ceea ce privește problemele a ordinea zilei, privind a literatură și alte aspecte, de ordin mai larg, ale lumii contemporane. Spațiul pe care-l poate acorda o scrisoare și-a impus, desigur, limitele sale asupra răspunsurilor, pe lingă limite linind, poate, de altfel de principii. (Ne gîndim, mai ales, la jora din care ne-a scris H.-François Rey...) Cititorul va desprinde însă, cu siguranță, cîteva date interesante privind modul în care ideile înaintate ale veacului nostru își croiesc, în prezent, un drum tot mai larg, influențînd conștiința scriitorilor lumii.

Numeroși scriitorii occidentali care-și caută un drum propriu în creația lor descoperă adesea, în clasa muncitoare, un minut suport moral, un teren ferit pentru opera lor. Din acest unghi, cădăturile lor ne apar ca extrem de interesante. Aceasta a fost ideea de la care s-a pornit în realizarea acestei anchete.

Chestionarul nostru a cuprins cîteva probleme, între care:

1. Cum apreciați fenomenul literar contemporan al țării dv.? Care sînt perspectivele romanului, de exemplu?

2. Cum vedeți — sub raportul actualei conjuncturi istorice, sau al experiențelor personale — relația între literatură și viață?

3. Ce gîndiți despre secolul nostru, care credeți că sînt trăsăturile sale caracteristice?

4. Doriți să transmiteți vreun mesaj cititorilor noștri?

Publicăm mai jos răspunsurile scriitoarelor Simone Jacquemard, Colette Audry (Franța) și al romancierului Henri-François Rey (Spania).

Simone Jacquemard

La 36 de ani, Simone Jacquemard e autoarea a opt romane (pe lingă tot atîtea cărți de cercetare științifică, scrierile fiind specializate în ontologie). Tema centrală a cărților sale este cea a raportului individului cu lumea înconjurătoare. Simone Jacquemard refuză să admită cenzura, spleen-ul și însingurarea „existențialistă”, ca precepte ale unui „mod de viață”. Vom regăsi aceste idei și în răspunsul pe care ni l-a trimis.

1. După părerea mea, literatura franceză cunoaște, în prezent, o seamă de evoluții... Viitorul acestei literaturi? E știut că totul se transformă fără încetare, potrivit legilor vieții...

2. Răspunsul la această întrebare e conti-

Recenta Consfățuire a tinerilor scriitori sovietici a adus în discuția numele multor autori noi de poezii și nuvele, de poeme și romane, de comedii și drame. Și mulți dintre acești scriitori — deocădată fără „biografie literară”, sau mai bine zis a căror biografie literară se reduce la o singură operă — făgăduiesc o afirmare de lungă durată pe lărmimul literelor.

Critica literară sovietică a găsit cuvinte de căldură pentru operele de debut ale prozatorilor Vasilii Roslakov, Tatiana Esenina, Dora Pavlova, Boris Balter, pe care le-a considerat creații de reală valoare.

Cine sînt acești noi scriitori? Ce trăsături deosebite creează-și în peisajul literaturii sovietice actuale?

Tatiana Esenina a debutat în paginile revistei „Novii Mir” cu o lucrare originală, plină de personalitate: „Jenia, minunea secolului XX”, un roman fantastic-umoristic. Drept eroi centrali este prezentat „omul chimic”, „omul sintetic” denumit Evgheni Alexandrovici Smirnov, sau mai pe scurt Jenia, proiectat de mințile îndrăznețe ale unui pasionat de cercetări biologice. Pentru autorul lui, ea și pentru o serie de alți oameni pe care începe să-și precupe problema „omului chimic”, Jenia nu este doar o experiență neobișnuită, temerară. Ei ar dori să-și înzestreze pe Jenia cu toate calitățile omului zilei de mine, ale omului comunist, pe care și-l închipuie ca „o personalitate minunată, cu o individualitate bine reliefată”. Autoarea nu poartă dezbaterea doar în planul abstractului și al construcțiilor de ordin pur fantastic. Pornind de la o idee fantastică, a știut să situeze în chip firesc acțiunea romanului său în planul realităților din zilele noastre. Planul fantastic se întinde continuu cu cel real, autoarea încercînd apropierea îndrăznețe între ele, mergînd pînă la identificări pe alocuri.

Jocul celor două planuri — real și fantastic, — întîlnerile, suprapunerile pe alocuri confundarea lor — se sprijină pe existența unui omotim al „omului chimic”, al unui Evgheni Alexandrovici Smirnov cu totul pămîntean și pe de-a-ntrregul real. Iar pe de altă parte, confuzia, înlesnita de nume, se poate de săvîrși datorită faptului că Jenia cel real este omul unei morale și al unei psihologii ce poartă în sine multe din virtuțile ce trebuie să-și distingă pe „omul ideal”. Pe Jenia cel chimic, Drept și cinstit, înțeleg și exigenți cu sine și cu alții, curajoși și hotărîți, iubind mai presus de orice adevărul, luptînd pentru el, Jenia cel real va putea fi luaj de unii drept „omul sintetic”, „minunea secolului XX”.

Unul dintre noii este titlul nuvelei cu care s-a afirmat pentru prima dată ca prozator Vasilii Roslakov.

Factorul esențial care determină descompunerea culturii contemporane în țările capitaliste, standardizarea, treptată, este caracterul ei de marjă — care trebuie să aducă profit fabricantului și să-și asigure acestuia dominația.

Altfel stau lucrurile în socialism, unde cultura, ca linia al maselor, nu este numai rezultatul industrializării, ci în primul rînd un obiectiv al rezultatului social. Caracterul progresivist al culturii în socialism este diametral opus celui din țările capitaliste. Cultura socialistă începe să se lărgească largă să conducă, ea nu ajută un grup restrîns să-și mențină dominația.

Autorul arată însă că acesta garanții, care acționează numai în socialism, nu feresc în mod automat cultura de anumite producții lipsite de autenticitate, de valoare.

Lupta pentru eliminarea de pe piață a acestor „producții” nu e ușoară, intrucît — arată Zolkiwski — unele din ele păstrează anumite apăsări de „valoare”. În aceste condiții, continuă criticul, nu este suficient elalonul „valorii directe” a opereii, ci trebuie avuți în vedere și alte criterii, în primul rînd rezultatele funcției ei sociale. Trebuie eliminate asadar pseudo-valorile — care nu educă omul la nivelul timpurilor în care trăiește, nu pot răspunde problemelor reale ale creștii, nu ajută la rezolvarea lor.

La 17 mai s-au împlinit 60 de ani de la nașterea lui Henri Barbusse, autorul „Focului”, personalitate covîrșitoare a literaturii din secolul nostru. Mesajul lui Barbusse este mesajul celor mai noble idealuri umane, pentru instaurarea lumii noi a socialismului și a păcii pe întreaga planetă. Omagiem memoria scriitorului-luptător, al cărui mesaj va rămîni veșnic viu în inimile noastre. (HENRI BARBUSSE — Sculptură de VAL. CHENDEA).

Într-o lume oarecum înțuțită cu cea zugrăvită de nuela „Unul dintre noi” ne introduce și romanul lui Boris Balter, „La revedere, băieți!”. Și acest prozator pune, în prima sa operă, problema răspunderii tînarului față de lumea în care trăiește. Eroii lui Balter au cam aceeași vîrstă cu a eroilor lui Roslakov — șaptesprezece-optsprezece ani — și trăiesc în aceeași epocă: ajunul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Drumuri care se întretăle, biografii care evoluează concomitent, tîneri pe care îi așteaptă aceeași mare încercare: războiul. Și poate că acolo, pe front, eroii lui Roslakov și ai lui Balter s-au întîlnit.

Deși istoria ce se deslășoară în paginile romanului lui Boris Balter se situează în anii din ajunul războiului, ea are, ca și în cărțile conținerilor săi, o rezonanță profundă contemporană. Mesajul vieții însușite de un ideal înalt, cetățenesc — al vieții conștiente, în ciuda anilor tîneri — străbate cartea de la o filă la alta.

Prozatorul stăpînește înțelesul construcției încheiate a acțiunii, cu nerv, cu grația și intensitate dramatică. Și totodată, Boris Balter este un temperament liric. Eroii săi Vladimir, din unghul căruia se face relatarea întregii narațiuni, cunoaște participarea sinceră, emoția profundă, afirmarea spontană și deschisă a eu-lui solicitat de amintirile anilor depărtați ale primei iubiri, ale tuturor bucuriilor și momentelor de neuitat ale adolescenței. Și ori de cîte ori această conștientă a temperamentului lui este atinsă, ea vibrează puternic, cu nostalgia și o rezonanță dureroasă. Chemarea primei iubiri, de adolescență, pierdută pentru totdeauna, dar nu sînsă din inima lui Vladimir, revine ca un leit-motiv în roman, rețen melancolic, aidoma chebuluiului „Unde ești tu, Mississip?”.

Deși debutant în literatură, Boris Balter nu este la prima tînerie. El are vîrsta pe care ar avea-o astăzi eroii săi, și a trecut prin încercările prin care au trecut și ei în viață. Și credem că romanul „La revedere, băieți!” e-a născut din dorința scriitorului de a face cunoscută și altora experiența generației sale, de a transmite ștafeta ei tînerului de astăzi.

Un debut este întotdeauna o primă carte de vizită, pe care activitatea ulterioară o poate întări sau, dimpotrivă, scoate din circulație.

Calitățile remarcate în creația acestor scriitori sovietici ne îndeamnă să credem că evoluția lor viitoare le va adăuga noi titluri biografice literare și va afirma, cu multă pregnanță și prezență, trăsăturile cele mai interesante ale talentului lor.

Tatiana Nicolescu

„Perspectivele literaturii secolului al XX-lea”

Pseudo-valorile pătrunse de spiritul mic-burghez, se manifestă în diferite domenii ale artei (în primul rînd în unele programe de estradă, în comedii muzicale și opere) și necesită o mai mare atenție pentru că ele se strecoară în viața culturală sub masca accesibilității, chipurile pentru a satisface „necesitatea de destindere” a publicului.

Unii au înțeles că aceasta este o „scuză” pentru conservatorismul de cultură reformul: în realitate, o asmenca „scuză” în loc să dezvolte exigențe culturale superioare, frîmțind dezvoltarea cititorului, îl limitează.

„Cultura noastră — arată Zolkiwski — trebuie să fie, pe de o parte, în niciun fel actual al societății, iar pe de altă parte — la nivelul culturii literaturii contemporane”, propun noțiunea de „literatură socialistă” (care, chipurile, ar fi mai cuprinzătoare, inclucînd toate operele ce mîliteză pentru socialism, indiferent de caracteristicile lor artistice; și care ar facilita o „mai elastică” politică în domeniul culturii). Zolkiwski respinge o asemenea noțiune ambigvă. El arată că admînd o noțiune care neglijează criteriile artistice ale operelor, s-ar strutura în cultură lucrări cu un conținut trivializant; și renunță, pe de altă parte, la criteriul ideologic, ar trebui considerat ca falsator socialismului tot ce nu-i dăruiează în mod flagrant în esență. Zolkiwski nu poate admite o asemenea altemativă, pentru că el nu pornește de la rezultatul final al procesului de creație (deși acest lucru nu este spus de autor) ci de la faza de formare a concepției artistului însuși asupra vieții și societății. Toate acestea îl determină pe autor să mîliteză pentru o artă realist-socialistă, bine fundamentată din punct de vedere istoric. Zolkiwski include în noțiunea de „realism-socialist” un întreg „complex de fenomene ideologice și artistice existente în numeroase țări într-o perioadă din cel puțin a jumătate de secol”, cum ar fi creațiile lui Gorki, Șolohov, Maianovski, Kruczkovski, Brecht, Aragon.

Înțelegînd realismul socialist ca pe o metodă de creație care stimulează originalitatea, Zolkiwski cere literaturii să reflecte problemele vitale ale epocii noastre. Drept exemplu e dat romanul Săptămîna Mare al lui Aragon. Scriitorii nu lăsați socialist — subînțeleg criticul — noi și trebuie să abordaze toate problemele moral-filozofice care-l frîmțită pe omul contemporan, chiar și pe cele abordate de „literatură disperată” din Occident. (Fără, de pe poziții marxiste, polemizînd cu moralitatea abstractă, istorică, a unui Camus ori Beckett).

Aragon — arată Zolkiwski — folosește, în Săptămîna Mare, procedul așa-numitei „dezagregări a personajului”, cum a făcut-o și Proust, dar fără să ia și în calcul acestuia; această „dezagregare” de tip proustian, turnată într-o inedită unitate stilistică, a descătușat noi posibilități de dezvoltare a realismului socialist, a îmbogățit forța mesajului ideologic al opereii, fără să-i deformeze conținutul.

Zolkiwski concludă că nu trebuie apreciat falsul pe care o operă literară îl aduce socialismului după „declarațiile publicistice” cuprinse în ea, ci după „saturarea reală a substructurii ei filozofice cu elemente ale dialecticii marxiste”, după modul în care sînt „reflectate lumea și omul”. Aceasta — reliefează criticul — este o problemă care trebuie să stea în permanență în fața creatorilor, pentru că ea condiționează unitatea de stil a culturii noastre contemporane, cu alte cuvinte modelul ei. Autorul, vorbind despre stilul culturii, nu are în vedere mijloacele lingvistice de exprimare, care pot fi extrem de variate, ci „legătura indestructibilă între valorile unei culturi, expresie fidelă a atitudinii lui față de realitate, atitudinea conștientă și inconștientă, individuală și de clasă, psihologică și socială”, ceea ce se reflectă în cele mai dicene domenii, în limbaj, în obiceiuri, în gusturile estetice, ba chiar și în mod. Un asemenea stil, Zolkiwski îl consideră drept o valoare deosebită a oricărei culturi.

O analiză mai apropiată a culturii secolului al XX-lea ne dovedește — spune Zolkiwski — că sîntem martorii unui proces de cristalizare stilistică, „proces care se desfășoară în două direcții: una reprezintă caracterul activ al culturii proletarietului și al mișcării muncitorești, a doua — teur-dințele burgheziei”.

În totalitatea ei, cartea lui Zolkiwski reprezintă o realizare deosebită a esteticii marxiste, de un aprecial în folos pentru o înțelegere a „perspectivelor literaturii secolului al XX-lea”.

Ioan Petrică

COMITETUL DE REDACȚIE:

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gică IUTEȘ, Alexandru OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Nicolae STOIAN, Petru VINTILĂ și Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).